

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Diplomová práce

Universita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

Autobiografické a biografické prvky v próze Olgy Scheinpflugové

Diplomová práce

Autor: Marie Filipová
Studijní program: N7504 Učitelství pro střední školy
Studijní obor: NSSKCJ Učitelství pro střední školy – český jazyk a literatura
NSSKHV Učitelství pro střední školy – hudební výchova
Vedoucí práce: PhDr. Nella Mlsová, Ph.D.

Zadání diplomové práce

Autor:	Marie Filipová
Studium:	P15P0953
Studijní program:	N7504 Učitelství pro střední školy
Studijní obor:	Učitelství pro střední školy - český jazyk a literatura, Učitelství pro střední školy - hudební výchova
Název diplomové práce:	Autobiografické a biografické prvky v próze Olgy Scheinpflugové
Název diplomové práce AJ:	The autobiographic and biographic elements in prose of Olga Scheinpflugová

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce si klade za cíl zkoumat uplatnění autobiografických a biografických prvků v próze Olgy Scheinpflugové. První část práce se bude podrobně věnovat životu a tvorbě autorky. Poté bude autorčina tvorba zařazena do dobového literárního kontextu. Následně budou definovány literárně teoretické pojmy, se kterými se bude dále pracovat v analyticko-interpretací části. Stěžejní část práce bude analyzovat uplatnění a funkci autobiografických a biografických prvků v Českém románu Olgy Scheinpflugové. Závěrem bude zhodnocena recepce románu, která prověří vnímání hodnověrnosti v díle zobrazené autobiografičnosti a biografičnosti.

ČAPEK, Karel. Listy Olze: 1920-1938. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1971. 291 s.
KRČMA, František. Osudy jedné knížky. In: SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. Český román. 5. vy. Praha: Melantrich, 1969. PAVERA, Libor. Korespondence v rouše románu (Fikce autenticita a literatura). In: Autenticita a literatura: sborník referátů z literární konference 41. Bezručovy Opavy (16.-17. 9. 1998). Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 1999. ISBN 80-7248-031-6. SOUKUPOVÁ, Klára. Autobiografie: žánr a jeho hranice. In: Česká literatura. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., 2015, 63 (1). ISSN 0009-0468. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. Český román. 5. vydání. Praha: Melantrich, 1969. VÁLEK, Vlastimil. Vztah memoárové literatury k literatuře dokumentární. In: Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity. Řada literárněvědná (D). Roč. 33 (31). 1984. WELLEK, René a WARREN, Austin. Teorie literatury. Olomouc: Votobia, 1996. ISBN 80-7198-150-8.

Garantující pracoviště: Katedra českého jazyka a literatury, Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Nella Mlsová, Ph.D.

Oponent: doc. PaedDr. Božena Plánská, CSc.

Datum zadání závěrečné práce: 1.12.2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala pod vedením vedoucí diplomové práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové ...

Ráda bych poděkovala PhDr. Nelle Mlsové, Ph.D. za cenné rady, inspirativní připomínky, které vedly ke zkvalitnění mé práce, a vstřícnost a ochotu při konzultacích.

Anotace

FILIPOVÁ, Marie. *Autobiografické a biografické prvky v próze Olgy Scheinpflugové*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2017. 131 s. Diplomová práce.

Diplomová práce pojednává o zobrazení autobiografických a biografických prvků v tvorbě spisovatelky a herečky Olgy Scheinpflugové. Cílem studie je ukázat způsob, jak autorka s danými prvky pracuje.

Nejprve bude charakterizován život autorky a její tvorba. Poté budou definovány základní pojmy, které budou využity v analýze. Následně budou popsány různé typy projevů autobiografičnosti v tvorbě Olgy Scheinpflugové. V poslední části se zaměříme na analýzu autorčiny nejznámější autobiografické prózy Český román.

Na závěr práce bude analyzovaný román posouzen z hlediska jeho recepce, čímž dojde k ověření hodnověrnosti autobiografičnosti a biografičnosti v románu.

Klíčová slova: Olga Scheinpflugová, Karel Čapek, Český román, autobiografická literatura, autenticita

Annotation

FILIPOVÁ, Marie. *The autobiographical and biographical elements in prose of Olga Scheinpflugová*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2017. 131 pp. Diploma thesis.

The diploma thesis deals with the depicting the autobiographical and the biographical elements in the literary creation of authoress and actress Olga Scheinpflugová. The thesis aims to point at the method of using the elements.

At first we characterize the authentic life and the creation of the authoress. Then the basic concepts which used in the analyse, are defined. Thereafter we describe the typology of the autobiographical elements are appear in the Olga Scheinpflugová creation. In the last part of thesis we focus on the analysis of the authoress the most notable autobiographical prose *Český román*.

At the final the analysed novel is assessed terms the reception to prove the authenticity of the autobiographical and the biographical elements.

Keywords: Olga Scheinpflugová, Karel Čapek, Český román, authobiographical literature, the authenticity

Obsah

Úvod.....	9
1 Život Olgy Scheinpflugové	13
1.1 Dětství a rodina	13
1.1.1 Život v rodném městě Slaný	13
1.1.2 Herecké začátky v Praze	16
1.1.3 Literární začátky	18
1.2 Milostný vztah Olgy Scheinpflugové a Karla Čapka.....	19
1.2.1 První fáze vztahu v letech 1919–1923	21
1.2.1.1 Počátek vztahu	21
1.2.1.2 Drama Loupežník jako katalyzátor vztahu	24
1.2.1.3 Překážky začínajícího vztahu.....	25
1.2.1.4 „Slovenská“ krize a první deziluze ze vztahu.....	30
1.2.1.5 Hledání nového řešení ve workoholismu	36
1.2.1.6 Olga Scheinpflugová jako začínající spisovatelka a básnička	38
1.2.1.7 Kristinka a Ančka.....	38
1.2.1.8 Olga Scheinpflugová v době hereckého a literárního vzestupu.....	43
1.2.1.9 „Italská“ krize a druhá deziluze ze vztahu.....	43
1.2.1.10 „Zamilované přátelství“	47
1.2.2 Druhá fáze vztahu v letech 1925–1935	50
1.2.2.1 Olga Scheinpflugová jako dramatička a prozaička	50
1.2.2.2 Zakotvení v novém domově	51
1.2.2.2 Nemocná herečka	54
1.2.2.3 Vzájemné odcizení.....	55
1.2.2.4 Olga Scheinpflugová jako herečka Národního divadla	57
1.2.2.5 Olga, Karel a Kadelík	59
1.2.2.6 Olga Scheinpflugová a T. G. Masaryk	61
1.2.2.7 Poslední překážka vztahu	63
1.2.3 Poslední roky vztahu (1935–1938).....	65
1.2.3.1 Neočekávaný a utajovaný sňatek	65
1.2.3.2 Společná domácnost a „burza nápadů“	68
1.2.3.3 Boj za umírající republiku	71
1.2.3.4 Smrt manžela	72
1.3 Služba odkazu Karla Čapka	75
2 Autobiografičnost v tvorbě Olgy Scheinpflugové.....	79
2.1 Problematika autobiografické a biografické literatury	79
2.1.1 Pojetí autobiografičnosti a autenticity v literatuře	79
2.1.2 Konkrétní podoby autobiografičnosti v literatuře	81
2.2 Tvůrčí metoda spisovatelky	84
2.3 Typologie tvorby Olgy Scheinpflugové z hlediska užití autobiografických a biografických prvků.....	87
2.3.1 Autobiografické a biografické žánry v tvorbě Olgy Scheinpflugové.....	87
2.3.1.1 Autobiografická povídka a autobiografický román	87
2.3.1.2 Herecké memoáry v próze	88
2.3.1.3 Vzpomínková kniha o Karlu Čapkovi.....	90
2.3.1.4 Vzpomínky ve verších a veršované memoáry	92
2.3.2 Autobiografické motivy v ostatní tvorbě Olgy Scheinpflugové	93
2.3.2.1 Téma rodiny – motiv smrti matky, motiv macechy, motiv sestry	93
2.3.2.2 Téma války – motiv válečných útrap, motiv „ztracené generace“	95

2.3.2.3 Téma herectví – motiv zranění, choroby a přerušení kariéry	96
3.1 Problematika žánru Českého románu.....	97
3.2 Tematická analýza Českého románu	101
3.2.1 Autobiografičnost v postavě Olgy	101
3.2.2 Biografičnost v postavě sestry Hanky a otce	104
3.2.3 Biografičnost v postavě v postavách přátel z Marcelky	106
3.2.4 Biografičnost v postavě Karla Čapka	109
3.2.4.1 Povaha Karla Čapka	109
3.2.4.2 Duchovní svět Karla Čapka – umělecká a politická činnost	110
3.2.4.3 Vztah Karla Čapka a Olgy Scheinpflugové.....	111
3.2.4.4 Vztah k bratrovi Josefovi.....	113
3.2.4.5 Vztah k T. G. Masarykovi	113
3.2.5 Role intertextuality v románu.....	114
3.2.5.1 Dopisy Olze	114
3.2.5.2 Dopis T. G. Masarykovi	116
3.2.5.3 Citáty z publicistických článků Karla Čapka.....	116
3.2.5.4 Citáty z děl Karla Čapka, ze světové beletrie či citace výroků filosofů	117
3.3 Recepte románu z hlediska autenticity	118
3.3.1 Recepte Českého románu v roce 1946.....	118
Závěr.....	120
Prameny.....	124
Primární literatura	124
Sekundární literatura	124
Archiválie	124
Beletrie a publicistické texty Karla Čapka	125
Korespondence.....	125
Memoáry.....	125
Monografie, studie, články	126
Slovníky.....	129
Auditivní a audiovizuální prameny	130
Elektronické prameny.....	130

Úvod

Herečka, dramatička, básnířka a spisovatelka Olga Scheinpflugová byla dlouho známá především jako manželka významného českého spisovatele 1. pol. 20. století, Karla Čapka. V poslední době se však objevuje snaha přiblížit ji jako herečku, kterou dlouhou dobu byla, byť vlivem nepřízně fašistického režimu a později ještě více komunismu nesměla být obsazována do rolí ať hereckých, tak filmových. Také vlivem orientace dnešní historické vědy na historii každodennosti se dostávají do středu zájmu lidé, kteří žili v blízkosti velkých osobností. Takovými jsou právě manželky velkých spisovatelů. Před nedávnem tedy vzniklo několik zdařilých dokumentů, které se snaží představit Olgu Scheinpflugovou v jejích dalších životních i společenských rolích. Mezi dotyčné dokumentární snímky patří např. *Spravedlnosti času ...* v režii Josefa Císařovského z roku 2002 či *Byla jsem na světě* v režii Ondřeje Kepky z téhož roku. Máme však k dispozici také několik pořadů Českého rozhlasu, které se této herečce a spisovatelce věnují.

Vzpomínku na ni jako na herečku dále uchovávají fotografie, několik audiozáznamů jejího hlasu v rozhovorech či v rozhlasových hrách na Českém rozhlasu a krátký životopisný portrét od Josefa Trägera. Vizuální zachycení hereckého výkonu Olgy Scheinpflugové máme k dispozici pouze v několika málo exemplářích, které ji navíc zachycují až ve starším věku. Přestože většina jejích divadelních kolegů, jako Hugo Haas, Zdeněk Štěpánek aj. je dodnes k vidění na vrcholu své kariéry a v mladém a produktivním věku díky filmové pásce, Olze byla tato možnost odepřena. Byla především divadelní herečkou, prvorepublikový film se svými požadavky fotogeničnosti a ideální krásy hereček jí zůstal cizí. V pozdějších letech byla kvůli svému politickému přesvědčení a manželství s Karlem Čapkem stranou filmového dění. Koncem 50. let a především v 60. letech však nastala změna, mezi režiséry o ni začal být větší zájem. Snad to lze zdůvodnit i uvolněním politických poměrů. A tak se začala objevovat i na filmovém plátně. Zajímavostí je, že ačkoli jako divadelní herečka hrála nejvíce tragické role, ve filmu ztvárňovala naopak komické postavy; starší pracující ženy (*Podzimní zahrada, Tchyňe*) či hubující babky nebo upovídáné hospodyně (*Jejich den, Eliška a její rod, Čintamani a podvodník*). Na konci života tedy dokázala vystihnout povahu starých žen z lidových vrstev stejně dobře jako velké dramatické postavy dominantních žen v dramatech *Křišťálová noc* či *Matka*.

Olga Scheinpflugová však za sebou také zanechala velké množství písemné pozůstalosti. Nejpočetnější položku tvoří umělecké texty, zastoupené dramaty, básněmi a prózou, a korespondence. Do dějin literatury se však zapsala především svým autobiografickým románem *Český román*, jímž chtěla více odhalit osobnost svého zemřelého manžela Karla Čapka a vzpomenout na roky společně stráveného života.

Román však hned po svém prvním vydání rozpoutal množství polemik a diskusí, protože představil autora v novém světle a odkryl některá neznámá fakta. To vše netypickým způsobem, spojením úryvků z autentické korespondence spisovatele s beletristickým textem napsaným s velkou citovostí, subjektivitou a bez dostatečného vysvětlení některých faktů. Nakonec už samotné téma románu, totiž milostný vztah významné herečky a významného spisovatele, je velmi intimní a může působit kontroverzně. Na některé kritiky působil provokativně i samotný název díla. Autorka sama byla také obžalována z falzifikace úryvků korespondence, které jsou uvedeny v románu, a byla nucena korespondenci předložit k posouzení.

Další cesta této zajímavé prózy nebyla opět jednoznačná ani jednoduchá. Román téměř vymizel z pultů knihkupectví i knihoven kvůli nepřízni nového totalitního režimu – komunismu. Nemluvě o nevybíravém zacházení se samotnou autorkou, které byla ztrpčována její herecká kariéra několikaletým zákazem činnosti z důvodu nálezení k masarykovské generaci. *Český román* se tedy stal během let jakýmsi zajímavým literárním fenoménem a „českým případem“ a každý nový výzkum zabývající se Karlem Čapkem byl nucen znovu se vyjádřit také k *Českému románu*.

K napsání diplomové práce vedla autorku snaha odkrýt a shromáždit nové biografické údaje o životě Olgy Scheinpflugové, ale též touha pokusit se nově zhodnotit její význam v životě významného spisovatele Karla Čapka. Ačkoli ona sama je autorkou dvou vzpomínkových próz o sobě (*Český román* a *Byla jsem na světě*) a jednoho souboru vzpomínkových textů výhradně o Karlu Čapkovi (*Živý jako nikdo z nás*), nebyla napsána monografie o ní samotné. Existuje pouze několik statí věnujících se na několika málo stránkách jejímu životu a tvorbě. Asi nejzdařilejší z nich je doslov *Olga Scheinpflugová* od Františka Černého ke vzpomínkovému souboru *Živý jako nikdo z nás*. Důvodem může být velké množství memoárové literatury věnované Karlu Čapkovi, v níž je samozřejmě na četných místech zmiňována i Olga Scheinpflugová, existence autorčiných vlastních memoárů apod. Zatím však nebyla vydána monografie či sborník s komplexním,

uceleným, a objektivně posouzeným materiálem vztahujícím se k životu této autorky. S tím souvisí i fakt, že autorčina beletrie je téměř neznámá, ačkoli v mnohých ohledech je hodna pozornosti, protože pro svou velkou oblíbenost současnými čtenářkami, které v ní nacházeli pochopení či zobrazení svých problémů, může být i jakýmsi sociologickým ukazatelem. Vedle světového rozměru Karla Čapka je však pochopitelně tvorba jeho manželky ve stínu. Dalším cílem práce je výzkum autobiografické prózy Olgy Scheinpflugové, v níž uchovala část z lidského i uměleckého odkazu Karla Čapka.

První část práce co nejkomplexněji shrne údaje o životě Olgy Scheinpflugové s detailním průzkumem těch faktorů autorčina života, které jsou klíčové pro autorčinu autobiografickou prózu a budou následně analyzovány v druhé části práce. Primárně tedy budeme zkoumat život autorky od jejího dětství do smrti jejího manžela, protože toto životní údobí je zachyceno v románu. Zde nám poslouží jako hlavní zdroj informací memoárová literatura. Ačkoli musíme počítat s určitou dávkou osobního zaujetí pisatele, nepřesnostmi údajů vlivem časového posunu či dalšími nedokonalostmi, je pro nás cenná mnohdy detailním zachycením života dané osoby i v její každodennosti, jejích názorů a postojů. Memoárová literatura bude tvořit referenční bod pro historicko-srovnávací metodu, uplatněnou v druhé části diplomové práce, a potřebný kontext k interpretaci a zhodnocení života a tvorby Olgy Scheinpflugové. Využijeme především obsáhlé čapskovské memoárové literatury, kterou napsali nejbližší příbuzní Karla Čapka a Olgy Scheinpflugové, jako byl Karel Scheinpflug, Helena Čapková, Jarmila Čapková, Helena Koželuhová. Také bude čerpáno z pamětí Čapkových a Olžiných přátel z okruhu pátečníků či divadelního klubu Marcelka, z nichž korunním svědkem je Julius Firt. Nakonec zmíníme i paměti Karla Steinbacha, které ačkoli nejsou primárně vzpomínkou na Karla Čapka, zachycují prostředí intelektuální společnosti, v níž se Karel Čapek a Olga Scheinpflugová pohybovali. V práci budeme čerpat také z vlastních pamětí Olgy Scheinpflugové *Byla jsem na světě* a z některých rozhovorů s autorkou. Dalším podstatným pramenem je korespondence Karla Čapka, posílaná Olze Scheinpflugové, korespondence jejích čtenářů, přátel a pozůstalost herečky.

Dostatečný prostor bude v práci věnován i charakteristice dobového společenského kontextu pro relevantní interpretaci historických faktů. V tomto směru využijeme jako zdroj články ze *Zpravodaje Společnosti bratří Čapků* a publikace věnující se historii města Slaný a jeho osobnostem. K této problematice nám jako pramen poslouží také některé studentské práce a odborné publikace věnované problematice historie tzv. první

republiky a společenského postavení žen ve 20. století. Podpůrnými prameny jsou pro nás monografie H. Burešové, M. Lenderové a další studie k tomuto tématu.

V neposlední řadě si také dovolíme využít i některých Čapkových beletristických děl pro dotvoření interpretace jeho vztahu k ženám. V tomto způsobu nahlížení je nám vodítkem monografie Ivana Klímy *Velký věk chce mít též velké mrdy*, a především monografie Olega Maleviče *Bratři Čapkové*, která je objevná novým přístupem k problematice milostných vztahů v životě Karla Čapka. Ruský bohemista Oleg Malevič nově interpretuje některá problematická místa milostné korespondence Karla Čapka a Olgy Scheinpflugové. V interpretaci totiž vychází také z analýzy Čapkových románů (*Krakatit*, *Obyčejný život* aj.) a dramát (*Loupežník*, *Věc Makropulos*).

V druhé části práce se budeme věnovat nejprve definování terminologie týkající se autobiografické literatury. Následně budeme charakterizovat tvorbu Olgy Scheinpflugové z hlediska autobiografičnosti se zřetelem k dílům spadajícím do čapkovské memoárové literatury.

Nejvíce prostoru bud věnováno analýze *Českého románu* z důvodu jeho kompozičního experimentátorství, které využívá intertextovosti. Pokusíme se osvětlit způsob a četnost využití biografických a autobiografických prvků v tomto díle. Budeme prověřovat míru jejich autorské stylizace ve vztahu k jejich historické platnosti, což bude provedeno metodou srovnání některých klíčových historických entit zobrazených v románu, jako např. dlouhotrvající vztah a manželství Karla Čapka a autorky, rodinné, přátelské a další vztahy Karla Čapka a Olgy Scheinpflugové, s jejich nahlížením v memoárové próze přátel a dalších členů rodiny Karla Čapka a v Čapkově korespondenci. Speciální prostor bude také věnován analýze intertextových pasáží románu.

Pro literárně teoretickou interpretaci a analýzu nám poslouží jako vodítko v první řadě sborníky *Autenticita a literatura*, *Možnosti autobiografickosti*, dále *Encyklopedie literárních žánrů* od Dagmar Mocné a Josefa Peterky a studie Vlastimila Válka, Marcina Filipowicze a Evy Zachové věnující se problematice memoárové literatury aj.

V závěru diplomové práce bude posouzena historická a literární hodnota díla z hlediska jeho recepce, která bude sledována na reakci soudobých literárních kritiků, spisovatelů a korespondenci čtenářů.

1 Život Olgy Scheinpflugové

V kapitole věnované biografii Olgy Scheinpflugové se zaměříme na sledování životních osudů autorky převážně z pohledu autorčiných blízkých a dobových dokumentů. Pro dotvoření komplexního obrazu života autorky však použijeme i jejích pamětí a vzpomínek. Pro účely naší práce, jejímž cílem je porovnat autorčino ztvárnění skutečnosti v její beletristické tvorbě s objektivní realitou, se však budeme zabývat pouze údobím jejího života, které je zobrazeno v *Českém románu*. Protože toto dílo bude stěžejní pro analýzu autobiografických prvků v próze autorky. Zobrazované časové údobí života autorky bude zahrnovat roky 1911–1938, v nichž se odehrálo autorčino dětství, mládí, manželství a první rok vdovství.

1.1 Dětství a rodina

Olga Scheinpflugová prožila celé své dětství, dobu od narození do svých 15 let, v městě Slaný, v okrese Kladno nedaleko Prahy. Mládí budoucí herečky se už odehrávalo v Praze, kde Olga zakotvila po zbytek svého života.

1.1.1 Život v rodném městě Slaný

Olga Scheinpflugová se narodila 3. prosince roku 1902 jako nejmladší z dětí Karla a Boženy¹ Scheinpflugových. Otec byl zaměstnán ve strojírenském podniku, ačkoli jeho povaha tíhla k literatuře a žurnalistice. Karel Scheinpflug však své záliby neopomíjel a ve volném čase se věnoval čtení a přispívání do časopisů. Byl také členem Masarykovy České realistické strany. Když v roce 1911 zemřela jeho manželka a matka jeho tří dětí – Boženy, Karla a Olgy, místní noviny *Slánský občan* titulovaly tuto ženu „choť spisovatele.“² Karel Scheinpflug už tedy musel být takto mezi obyvateli města znám.

Matka Olgy Scheinpflugové zemřela ve věku 33 let, kdy malé Olze bylo pouhých 8 let. Tato zkušenost dívku poznamenala na celý život, o čemž svědčí už fakt, že tato bolestná událost se stává námětem jejího literárního debutu, povídky *Maminka umřela*, v níž popisuje umírání své maminky. Matčina smrt se však objevuje i v pozdějších dílech Olgy Scheinpflugové – explicitně v románu *Český román* a v pamětech *Byla jsem na světě*.

¹ Biologická matka Olgy Scheinpflugové se jmenovala za svobodna Fričová a pocházela z chudé rodiny. V mládí se stala sirotkem. Brzy potom se vdala za Karla Scheinpfluga, brali se jako velmi mladí.

² VÍŠEK, Zdeněk. Olga Scheinpflugová a její rodné město Slaný. *Zpravodaj Společnosti bratří Čapků*. 2012 (50), s. 17.

Po dvou letech se otec oženil se vzdálenou sestřenicí Miladou Klinerovou, kterou Olga v pamětech charakterizuje jako pořádnou a svědomitou ženu, která si však dala za cíl, že děti naučí všem domácím pracím a že je musejí pečlivě a soustavně vykonávat. Mohla tedy působit jako chladná a přísná macecha.³ Z paměti také vysvítá, že otec se podruhé oženil spíš z praktické potřeby než z lásky,⁴ o čemž může svědčit i fakt, že Karel Scheinpflug se svou druhou manželkou Miladou neměl žádné děti. Autorka také nikde neuvádí, že by se svou nevlastní matkou chodila na představení do divadla či nakupovat, jak tomu naopak bylo ve vztahu s její biologickou matkou. Ta Olgu a její sestru nechávala kreslit vystřížené obrázky z módního časopisu a byla s nimi např. na výletě v lese.⁵ Na druhou stranu se ale autorka nezmiňuje o existenci konfliktů mezi rodiči apod. Můžeme se tedy domnívat, že vztah druhé matky a dětí nebyl nijak vřelý, ale přesto korektní a uctivý.

V následujícím roce vypukla první světová válka. Dětství Olgy Scheinpflugové bylo tedy poznamenáno nejtragičtějšími zkušenostmi, které mohou člověka za jeho život potkat – smrt matky a utrpení války spojené s fyzickým a psychickým strádáním. Město Slaný trpělo stejně jako jiná města odvodů vojáků, které během války proběhly několikrát. Olžina otce Karla Scheinpfluga zachránil před vojnou vysoký počet dioptrií, ale Olžin bratr Karel se podle vzpomínek sestry ze své vlastní vůle trýznil několika hroznými hladovkami, při nichž zhubl až dvacet pět kilo, aby nemusel jít na frontu.⁶ Hladem však trpěla celá rodina Scheinpflugových stejně jako celé město Slaný, protože mnoho potravin a surovin bylo odváděno na frontu. Město sužovaly problémy se zásobováním a velká inflace, především v cenách potravin. V roce 1916 byly zavedeny potravinové lístky na chléb, později také na cukr, kávu s tím, že nebylo zaručeno, že potravin na lístky bude dostatek. Následujícího roku císařství vydalo nařízení, aby veškerá obilná úroda, jakmile se „oddělí od orné půdy,“⁷ byla přidělena státu. Hladomor se tedy ještě zvětšil. Děti musely stát několikahodinové fronty na chléb a lichváři zvyšovali ceny a draze prodávali levně získané potraviny za rodinné šperky. Podmínky k životu se stávaly už i sociálně patogenními.

³ Srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*. Praha: XYZ, 2012, s. 13. ISBN 978-80-7388-744-5.

⁴ Srov. tamtéž, s. 9–10.

⁵ Srov. tamtéž, s. 7.

⁶ Srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 24.

⁷ KUBÁNEK, Vladimír. *Královské město Slaný na pozadí historie: (L.P. 750–1945)*. Brno: Tribun EU, 2012, s. 147. ISBN 978-80-263-0228-5.

Pro rodinu Scheinpflugových byla však tato doba navíc ztěžována domovními prohlídkami četníků, protože o jejich otci bylo známo, že je stoupencem myšlenek T. G. Masaryka. Rodina se však přes těžké materiální podmínky nenechala utahat dobovou propagandou a útrapami války a nevzdala se svého politického přesvědčení. To dokládá i fakt, že Olga ve druhém ročníku gymnázia⁸ „na protest proti přílišnému sepětí rakouského katolicismu a habsburské státní moci vystoupila se svým bratrem z katolické církve.“⁹ Což podle Zdeňka Víška bylo v takto nebezpečné době velmi odvážné gesto vyjádření protirakouského odporu.¹⁰

Olga Scheinpflugová byla tedy už od svého dětství a mládí velmi odvážným a svébytným člověkem, který se jen tak nevzdá svých tužeb a ideálů. Nakonec to dokládá i skutečnost, že v listopadu 1918 byla na oslavu samostatného Československa otištěna ve slánském časopise *Světlo* právě báseň Olgy Scheinpflugové *Masarykovi*.

Roky strávené v rodném městě Slaný však nebyly pouze ve znamení útrap. Olga Scheinpflugová začala objevovat a rozvíjet své talenty. Předpoklady k psaní literatury zatím zůstávaly nepříliš viditelné, protože v tuhé a nesvobodné atmosféře války by psaní vlastních názorů bylo krajně nebezpečné. O to víc však Olgu lákalo divadlo. Nakonec v ní uzrála touha stát se herečkou z povolání. Definitivně o tom ale rozhodla až návštěva otcova přítele, spisovatele a básníka J. S. Machara, který podle svědectví Olgy Scheinpflugové přispěl svým názorem ke svolení rodičů k Olžině kariéře herečky.¹¹ Ve Slaném sice už bylo zavedeno městské divadlo, Olga však začala vystupovat v divadle ochotnickém. Podle Hany Svejkové poprvé hrála už v sedmi letech. Jednalo se o roli ve hře *Pohádka o zlatém klíčku a živé vodě*.¹² Výraznější rolí byla však až postava Lidky z dramatu Fráni Šrámka, *Červen*. V tuto dobu bylo Olze už 15 let. Miroslav Halík dále

⁸ O primárním a sekundárním vzdělání Olgy Scheinpflugové nemáme téměř žádné údaje. Na základě studia dějin města Slaný však můžeme usuzovat, že své první roky školní docházky Olga nestrávila ani na jedné z dnešních základních škol, protože nejstarší základní škola ve Slaném (Základní školena Na Hájích) byla postavena až v r. 1914. Historie slánského Gymnázia Václava Beneše Třebízského však sahá až do roku 1658, kdy bylo založeno piaristy, a vzhledem k tomu, že je ve městě jediné, můžeme se s jistotou domnívat, že právě toto gymnázium je oním, které navštěvovala Olga Scheinpflugová.

⁹ VÍŠEK, Zdeněk. Olga Scheinpflugová a její rodné město Slaný. *Zpravodaj Společnosti bratří Čapků*, s. 18.

¹⁰ Srov. tamtéž.

¹¹ Srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 27.

¹² Srov. SVEJKOVSKÁ, Hana. *Olga Scheinpflugová a její tvorba pro děti*. 2010. Diplomová práce. Liberec: Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická Technické univerzity. Mgr. Eva Koudelková, Ph. D., s. 19.

uvádí v poznámce k jednomu z dopisů Karla Čapka, že v roce 1917 vystoupila Olga ještě v roli Aničky v dramatu Maxe Holbeho, *Mládí*.¹³

1.1.2 Herecké začátky v Praze

Podle vzpomínek Karla Scheinpfluga se Olga ještě během války přestěhovala do Prahy, aby tam studovala herectví u tehdejší významné herečky Marie Hübnerové. První návštěva u slavné herečky je v autorčiných pamětech a Českém románu hojně popisována, protože ji Olga Scheinpflugová považovala za klíčový moment své herecké kariéry. Mnohem důležitější je však poznámka jejího bratra Karla, který ve svých pamětech uvádí, že na přání jejich otce začala Olga od roku 1917 souběžně s hereckými kurzy studovat obchodní školu.¹⁴ Autorka k tomu dodává pouze to, že otec považoval za důležité, aby měla ještě nějaké vzdělání, kdyby u divadla neuspěla. Musela se tedy učit psát těsnopisem a na stroji. K tomu si přibrala ještě studium jazyků – němčinu a francouzštinu.¹⁵ Mimo školy a hereckého kurzu trávila Olga čas sledováním divadelních představení. Ubytována byla podle svých slov v „chudém dívčím penzionátu“,¹⁶ kde však prožívala stejnou materiální nouzi jako předtím doma. Z hlediska stravy a hygieny byly však podmínky v penzionátu horší, protože Praha byla mnohem víc závislá na dovozu potravin ve srovnání s venkovskými městy a vesnicemi, které mohly být do určité míry samoživiteli. V Praze byl problém s hladem ještě násobený nezaměstnaností a nízkými platy dělníků.¹⁷

Olga v Praze strávila sama pouze rok. Podle svědectví jejího bratra ji hned po skončení války do Prahy následoval její otec, který získal místo redaktora kulturní rubriky v tehdy významném deníku *Národní listy*,¹⁸ a bratr Karel, který začal v Praze studovat práva.¹⁹

¹³ ČAPEK, Karel. Dopis z léta 1920. *Listy Olze: 1920-1938*. Praha: Československý spisovatel, 1971, s. 9.

¹⁴ Srov. SCHEINPFLUG, Karel. *Můj švagr Karel Čapek*. Praha: ARSCI, 2007, s. 9. ISBN 978-80-86078-79-3.

¹⁵ Srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 30.

¹⁶ Tamtéž, s. 29.

¹⁷ Podle historických pramenů o dějinách Prahy během roku 1917 a 1918 došlo k několika dělnickým stávkám, dokonce byl ve Kbelích přepaden vlak s novými zásobami chleba. (Srov. MÍKA, Zdeněk. *Dějiny Prahy v datech*. vyd. 2., dopl. a upr. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 240. ISBN 80-204-0789-8.). V roce 1918 vyvrcholila nespokojenost dělníků dokonce jednodenní generální stávkou směřovanou pro ukončení války – stávkovalo 60 000 dělníků, v ulicích podpořilo stávku 10 000 obyvatel (srov. tamtéž, s. 243.).

¹⁸ Karel Scheinpflug (1869–1948) se stal později také redaktorem *Lidových novin* a publikoval několik knih, např. realisticky orientované romány *Pouta soužití*, *Nevolnictví těla* či odbornou publikaci *Kapitoly o spiritismu*.

¹⁹ Karel Scheinpflug mladší (1899–1987) byl právník a působil jako ředitel Syndikátu československých spisovatelů, později spravoval autorská práva Karla Čapka a po jeho smrti jeho pozůstalost. Je autorem vzpomínek *Můj švagr Karel Čapek*. Rodina Scheinpflugových dlouhou dobu vlastnila dvojvilu bratří Čapků v dnešní ulici Bratří Čapků v Praze na Vinohradech.

Sestra Božena²⁰ s nevlastní matkou zůstaly zatím v rodném městě, protože v Praze byla v tu dobu nouze o byty. V roce 1919 se však rodině podařilo získat přechodný byt od výtvarníka Alfonse Muchy, který jim jej propůjčil, protože právě odjížděl do Ameriky.²¹

Olga Scheinpflugová byla žačkou Marie Hübnerové dva roky. Během této doby však stále ještě účinkovala v divadle ve Slaném. Dochoval se záznam o dvou jejích rolích ve hře Románek na horách a Bouře.²² Občas však vypomáhala i ve Švandově divadle, jak nám to dosvědčují dopisy Karla Čapka (hrála ve hře *Holčička* a *Monna Vanna*).²³

Od května roku 1920²⁴ však začala působit ve Švandově divadle, kde v tuto dobu působil jako režisér Jan Bor. Olžina sestra dokládá, že Olga zahájila svůj nástup v divadle jako host rolí Biancy ve hře *Zkrocení zlé ženy*.²⁵ Během roku 1920 pak Olga účinkovala ještě v několika dalších hrách jako náhradnice či jako host v několika hrách. V seznamu rolí Olgy Scheinpflugové z této doby je zaznamenána role Divošky v *Divošce*, Titanie ve *Snu noci svatojánské* a Fintie v komedii *Pepička má hlas*.²⁶ Do roku 1920 se také datují první pohostinská vystoupení Olgy Scheinpflugové, a to ve Stavovském divadle, které trvalo až do roku 1922, a v Brně, které probíhalo ve své první fázi také mezi léty 1920–1922.

Současně s nástupem na první angažmá se také zakončilo Olžino čtyřměsíční studium obchodní školy, které ve svých pamětech nazývá „čtyřmi mučednickými měsíci úřednické praxe“²⁷. Už v tuto dobu přemýšlela o svém uměleckém jménu. Podle svých vlastních slov si nakonec zvolila jméno po svém otci na památku úcty a obdivu k němu. Jako umělecké jméno tedy nesla jméno rodu Scheinpflugů.²⁸

Nicméně prvních šest měsíců ve Švandově divadle byla Olga Scheinpflugová pouhou „začátečnicí“, což znamenalo, že procházela jakousi hereckou praxí. Prakticky to však obnášelo půlroční dennodenní hostování s absencí platu a vlastní šatny. Olga si tedy

²⁰ Božena Scheinpflugová se stala úřednicí v bance. Byla celoživotní družkou své sestry. Vdala se až v pozdějším věku za dramatika, divadelního kritika a spisovatele Edmonda Konráda.

²¹ Srov. SCHEINPFLUG, Karel. *Můj švagr Karel Čapek*, s. 9.

²² Srov. Literární archiv Památníku národního písemnictví. Fond Olga Scheinpflugová, 1502. i. č. 1092. *Výstřižky – články o rolích O. Scheinpflugové v divadle ve Slaném z let 1917-1919*, v Praze, 2000.

²³ Srov. ČAPEK, Karel. Dopis z podzimu 1920 a dopis z listopadu 1920. *Listy Olze*, s. 10.

²⁴ Srov. Poznámka č. 1 Marty Dandové k dopisu J. Fiedmanna Olze Scheinpflugové z roku 1963. (DANDOVÁ, Marta. Adresátka Olga Scheinpflugová. In: *Ztěžklá křídla snů: ženy v české literatuře*. Praha: Památník národního písemnictví, 2004, s. 332. ISBN 80-85085-68-2.)

²⁵ Srov. Poznámka č. 2 Miroslava Halíka k dopisu Karla Čapka Olze Scheinpflugové ze 7. listopadu 1920 (ČAPEK, Karel. *Listy Olze*, s. 24).

²⁶ Srov. Literární archiv Pnp. Výstřižky – články o rolích O. Scheinpflugové ve Švandově divadle na Smíchově z let 1920-1921.

²⁷ SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 42.

²⁸ Srov. tamtéž.

musela nosit kostýmy, líčidla a paruky, za něž platila půjčovné své kadeřnici, ačkoli ještě nedostávala pravidelný plat.

Podle slov bratra Karla si tedy Olga musela veškerou hereckou výbavu přinášet v kufru z domu do divadla a zase zpátky. On se tedy nabídl, že jí bude pomáhat. A při těchto večerních pochůzkách z divadla je začal doprovázet Karel Čapek. Podle svědectví archivářky a Olžiny přítelkyně Anežky Červenkové²⁹ na Olgu vždy večer čekávaly „dva stíny“ – jedním byl Karel Čapek a druhým její bratr Karel.³⁰

1.1.3 Literární začátky

O počátcích literární tvorby Olgy Scheinpflugové máme doklad z úst její další přítelkyně Heleny Šimáčkové,³¹ která tvrdí, že Olga psala básně už v 16 letech,³² což nakonec potvrzuje zmínka o vydání Olžiny básně *Masarykovi* v časopise *Světlo*, kterou uvádí monografie věnující se historii Olžina rodného města.³³

Neoficiálně však Olga začala psát básně už mnohem dřív, protože v její pozůstalosti se nám zachovaly čtyři konvoluty básní a črt z let 1912–1920.³⁴ V tomto souboru se nachází dokonce jedna z prvních autorčiných básní, která se uchovala v jejím památníku. Jedná se o naivní dětskou básničku *Třešně*, která je datována už do roku 1912. Podle Hany Svejkové jsou autorčiny dětské básně charakteristické zachycením aktuálních pocitů a dojmů z přírody. Autorka dále shledává, že v básních je patrná už jakási autorská sebekritičnost, která svědčí o vývoji jednotlivých básní. V básních nacházíme škrty autorky a poznámky autorčiny sestry Boženy, díky nimž lze alespoň částečně datovat rané básně Olgy Scheinpflugové.³⁵ Samotná Olga se o svých juveniliích nevyjadřuje nijak konkrétně. Svě literární začátky zmiňuje až v souvislosti s rokem 1920; shrnuje krátkou poznámkou, že v tuto dobu už měla napsaných několik básnických sbírek a začala psát

²⁹ O Anežce Červenkové máme pouze kusé informace. Víme, že byla archivářkou a přítelkyní Olgy Scheinpflugové, protože se zachovalo 5 jejích dopisů, které Olze poslala v letech 1936–1967.

³⁰ Srov. KEPKA, Ondřej. *Byla jsem na světě*. In: Příběhy slavných [televizní dokument]. Praha: ČT, 2002.

³¹ Helena Šimáčková (1928) je považována za první ženu, jež se stala dramaturgem v České republice. Působila v této profesi na několika českých divadlech – v 60. letech byla dramaturgem právě ve Vinohradském divadle, kam se opět vrátila v 90. letech. Svě působení jako dramaturg završila činností v Divadle Na Fidlovačce.

³² Srov. tamtéž.

³³ Srov. KUBÁNEK, Vladimír. *Královské město Slaný na pozadí historie: (L.P. 750–1945)*, s. 155.

³⁴ Viz. Literární archiv Pnp. *Rukopisy vlastní – poezie*.

³⁵ Srov. SVEJKOVSKÁ, Hana. *Olga Scheinpflugová a její tvorba pro děti*. 2010. Diplomová práce. Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická Technické univerzity v Liberci. Mgr. Eva Koudelková, Ph. D. s. 67–68.

povídky.³⁶ Po její první poezii brzy následovaly i občasné články do časopisů, prvním doloženým je sborník *Nové české divadlo* (1918).

1.2 Milostný vztah Olgy Scheinpflugové a Karla Čapka

Vztah Olgy Scheinpflugové a Karla Čapka se od prvního vydání románu *Český román* stal zajímavým a živým fenoménem souvisejícím s osobou spisovatele Karla Čapka a tento stav trvá dodnes. Máme tedy ve zkoumání této problematiky k dispozici značné množství pramenů. Pro přehled uvedeme ve zkratce ty nejdůležitější, jež se staly určitými mezníky v bádání o milostném životě Karla Čapka.

Český román, poprvé vydaný v roce 1946, vyvolal zájem o tuto problematiku, protože přinášel mnoho nových informací o vztahu Karla Čapka a Olgy Scheinpflugové a také nový intimní pohled na osobnost spisovatele Čapka. Vzhledem k existenci pouze tištěných informačních zdrojů znala tehdejší veřejnost více názory a politické styky Karla Čapka než jeho osobní život, který byl navíc střežen zdmi domu na Vinohradech a ve Strži.

Dalším významným posunem ve zkoumání této problematiky bylo vydání milostné korespondence Karla Čapka a Olgy Scheinpflugové jako *Listy Olze* v roce 1971. Jejich vydání Miroslavem Halíkem potvrdilo pravdivost mnohých údajů uvedených v *Českém románu* a bylo alespoň částečnou satisfakcí pro samotnou Olgu Scheinpflugovou, která byla veřejností nařčena ze zfalšování úryvků dopisů uvedených v próze *Český román*. Na druhou stranu však přineslo i nové interpretace některých událostí ve vztahu Karla Čapka a Olgy Scheinpflugové a některé pasáže *Českého románu* ještě znejasnilo či úplně popřelo.

Dalším důležitým mezníkem ve zkoumání milostného života Karla Čapka byl článek Jiřího Opelíka ve Svobodném slově z roku 1979 *Princezna z Krakatitu*, jenž upozornil na existenci milostné korespondence mezi Karlem Čapkem a Věrou Hrůzovou, a následné vydání korespondence Karla Čapka a Věry Hrůzové pod názvem *Dopisy ze zásuvky*. Objevení dopisů přineslo naprosto nečekané zjištění, že Karel Čapek byl v určitou dobu zamilován do dvou žen. Tím se tedy částečně odmytizoval jeho vztah k ženám. Do této doby bylo podle Františka Buriánka Čapkovo dílo chápáno jako neerotické. Zdánlivá absence milostné tematiky byla interpretována jako důsledek autorovy „křehčí“ fyzické

³⁶ Srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 48.

konstituce, a tedy možného nedostatku milostných zkušeností. Dopisy toto pojetí značně zpochybnily, na druhou stranu ale zkomplikovaly pojetí Čapkova vztahu k Olze Scheinpflugové.³⁷

Posledním velkým přínosem ve zkoumání intimních vztahů Karla Čapka se stala monografie Olega Maleviče *Bratři Čapkové*, orientovaná na detailní průzkum života obou spisovatelů, a monografie Ivana Klímy *Velký věk chce mít též velké mordy* z roku 2001, která se zabývá také analýzou Čapkova života a odvážně interpretuje jeho díla. Ruský bohemista Malevič přispěl k interpretaci některých dopisů Karla Čapka a Olgy Scheinpflugové a Karla Čapka a Věry Hřůzové a vytvořil celkem ucelený a logický obraz milostných vztahů Karla Čapka. Dále obohacuje Čapkovu biografii o pohled opírající se o analýzu autorových beletristických děl vznikajících v momentech, které byly pro milostné vztahy Karla Čapka klíčovými. Připouští tedy jistou míru autorovy stylizace skutečných žen do postav hrdinek. Navíc lze sledovat zvláštní provázanost tvorby s osobním životem Karla Čapka. Tvorba ovlivňovala realitu, a hlavně realita tvorbu právě v milostné oblasti života spisovatele. Tento fenomén je pozorovatelný nejvíce v prvních letech milostného vztahu Karla Čapka a Olgy Scheinpflugové, kdy jsme svědky mnoha složitých zvratů, jejichž zlomové období je vždy doprovázeno produkcí určitého literárního díla, do něhož se promítá něco z osobní situace autora. Toto stanovisko lze doložit na dramatech *Loupežník* a *Věc Makropulos* a na románu *Krakatit*.

Poznatků Olega Maleviče a Ivana Klímy využijeme i v naší studii. Naším úkolem však bude sledovat rozvoj milostného vztahu Karla Čapka a Olgy Scheinpflugové v chronologickém sledu a v co největší úplnosti, protože toto téma je klíčové pro analýzu Českého románu, tedy pro druhou část diplomové práce.

Vztah Karla Čapka a Olgy Scheinpflugové bude pro lepší přehlednost rozdělen do tří fází z hlediska intenzity a charakteristického způsobu průběhu. První fáze zachycuje dramatické a proměnlivé začátky vztahu Karla Čapka a Olgy Scheinpflugové v letech 1919–1923. Lze je omezit událostmi jako premiéra dramatu *Loupežník*, Čapkův odjezd do Itálie a dokončení románu *Krakatit*. Toto období je charakteristické velkými citovými výkyvy obou zúčastněných, které se projevují na jedné straně vášnivostí dopisů, na druhé straně ale také občasným nepochopením, polevením ve vztahu, existencí jiných vztahů.

³⁷ BURIÁNEK, František. *Čapkovské variace: eseje o Karlu Čapkovi a o literatuře*. Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 61.

Toto lze dokreslit faktem, že v tuto dobu si Karel Čapek intenzivně dopisoval kromě Olgy Scheinpflugové ještě s Věrou Hružovou. K velké dynamičnosti vztahu v tomto období může nakonec přispívat i hledání sebe sama v profesním životě, které můžeme sledovat u Olgy Scheinpflugové stejně jako u Karla Čapka.

Druhá fáze vztahu je nejdelší a bude ohraničena léty 1925–1935. Je charakteristická určitým zklidněním vztahu, který se v tuto dobu ustálil a získal podobu přátelství, jež se sice projevovalo menší intenzitou projevování citu, ale větší stabilitou vztahu a vyjasněním vzájemných očekávání. Což lze opět vysvětlit i profilací a následným ustálením v profesním životě; Olga Scheinpflugová plně zakotvila v Divadle na Královských Vinohradech a stala se členkou uměleckého spolku Marcelka. Karel naopak opustil touhu stát se filmovým scénáristou, vzdal se místa dramaturga a režiséra ve Vinohradském divadle, přestěhoval se do vlastního domu a založil jakýsi klub přátel, který je dnes znám pod jménem pátečníci. Vytvořil si tedy intelektuální a hmotné zázemí pro spisovatelskou a publicistickou činnost, která se pro něj stala celoživotním posláním.

Poslední fáze vztahu Karla Čapka a Olgy Scheinpflugové představuje manželské soužití v letech 1935–1938. Tyto roky jsou charakteristické vyvrcholením jejich vzájemného vztahu. Vzhledem k vývoji milostného poměru mezi Karlem Čapkem a Olgou Scheinpflugovou se poslední fáze projevuje největší mírou stability, harmonie a spolupráce mezi partnery. Ohraničujícími událostmi bude pochopitelně svatba Olgy s Karlem a smrt Karla Čapka.

1.2.1 První fáze vztahu v letech 1919–1923

1.2.1.1 Počátek vztahu

Prvním očitým svědkem počátku vztahu Karla Čapka a Olgy Scheinpflugové byl bratr Olgy, Karel Scheinpflug. Svoje zjištění o existenci známosti mezi Olgou Scheinpflugovou a Karlem Čapkem datuje do března 1920, kdy se poprvé setkal s Karlem Čapkem při čekání na svou sestru Olgu. Současně s tím však přiznává, že se Olga s Karlem už znali dřív.³⁸ Neteř Karla Čapka Helena Koželuhová uvádí ve svých vzpomínkách na své strýce, že „už Karlovi bylo okolo třicítky, když se začalo šuškat v rodině, že se zamiloval do jedné mladinké holčičky. Vzbudilo to pochopitelně rozruch

³⁸ Srov. SCHEINPFLUG, Karel. *Můj švagr Karel Čapek*, s. 13.

a mnoho obav,³⁹ a na jiném místě dokonce tvrdí, že Olze bylo v době seznámení pouhých šestnáct let. Toto však potvrzuje i sama Olga Scheinpflugová v rozhovoru s Petrem Hořcem.⁴⁰ Helena Čapková, později Palivcová však mluví poprvé o Olze až v souvislosti s rokem 1920, ale uvádí pouze její přítomnost na premiéře hry *Loupežník* v Národním divadle. Také zmiňuje, že Karel Čapek Olgu oslovil vlastním jménem. O jakýchkoli dalších projevech sblížení bratra Karla s Olgou nepadne v tuto dobu ani zmínka.⁴¹

Nevíme tedy přesně, jak se Karel Čapek s Olgou Scheinpflugovou seznámil a kdy. Pouze v pamětech Olgy Scheinpflugové je krátká poznámka, že „nějakou šťastnou náhodou ho [Karel Čapek] zvědavost zavedla do divadla na Smíchově, od něhož byl jeho dům vzdálen sotva tři ulice,⁴² viděl mě v malé, ale poetické roli a s plachostí studenta na mě počkal po představení.“⁴³ Toto tvrzení však nemůžeme chápat absolutně, protože je možné, že Karel Čapek už o Olze slyšel od jejího otce dříve či ji viděl hrát při jiných příležitostech nebo o ní slyšel z úst její herecké učitelky Marie Hübnerové, která v tu dobu nacvičovala roli Fanky v Čapkově *Loupežníku*. Pravdou však je, že Karel Čapek začal čekat na Olgu před Švandovým divadlem, a poté ji doprovázel večer domů.

Lze se domnívat, že v době, do níž datuje Karel Scheinpflug svoje první osobní seznámení s Karlem Čapkem, se nedalo ještě mluvit o známosti mezi Karlem a Olgou, protože si ještě neposílali dopisy. První dopis poslaný od Karla Čapka Olze Scheinpflugové, který se dochoval, je datován do léta 1920. Podle svědectví Olžiny sestry Boženy Konrádové Olga poprvé vystupovala ve Švandově divadle v květnu 1920 jako Bianca ve hře *Zkrocení zlé ženy*.⁴⁴ Karel Čapek tedy pravděpodobně přišel Olgu vyprovodit z některé ze zkoušek této hry. Olga Scheinpflugová zase podle svědectví svého bratra Karla Scheinpfluga musela znát Karla Čapka z vyprávění svého otce, který s ním pracoval v redakci a často o něm se zájmem mluvil.⁴⁵ Oleg Malevič nejednotnost v dataci překlenuje shrnutím, že Karel Čapek a Olga Scheinpflugová se poznali

³⁹ KOŽELUHOVÁ, Helena a Jaromír SLOMEK. *Čapci očima rodiny*. 3. vyd., (V České republice 1.). Praha: B. Just, 1995, s. 114. ISBN 80-901841-0-3.

⁴⁰ Srov. HOŘEC, Petr. *Přátelství, která neumírají: Zdeněk Štěpánek, Olga Scheinpflugová, Eduard Kohout, Josef Beyvl*, 2001, s. 33. ISBN 80-86500-25-X.

⁴¹ Srov. ČAPKOVÁ, Helena. *Moji milí bratři*. 3., rozš. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1986, s. 313.

⁴² Karel Čapek sídlil v Říční ulici č. 11, která je situována pod Petřínem blízko Kampy. Olga Scheinpflugová žila také na Malé Straně a nedaleko od Čapkových. Bydlela v Thunovské ulici č. 25 v blízkosti Malostranského náměstí.

⁴³ Srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 49. ⁴⁴ Srov. Poznámka č. 2 Miroslava Halíka k dopisu Karla Čapka Olze Scheinpflugové ze 7. listopadu 1920 (ČAPEK, Karel. *Listy Olze*, s. 24.).

⁴⁴ Srov. Poznámka č. 2 Miroslava Halíka k dopisu Karla Čapka Olze Scheinpflugové ze 7. listopadu 1920 (ČAPEK, Karel. *Listy Olze*, s. 24.).

⁴⁵ Srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, 2012, s. 48.

v divadelní sezóně 1919-1920. V tomto směru s ním souhlasíme, ale připouštíme možnost spisovatelova zájmu o herečku už koncem roku 1918.

Z pohledu Čapkovy rodiny lze však milostný vztah Olgy a Karla považovat za oficiální až od roku 1921. Čapkovi rodiče se s Olgou seznámili po premiéře hry *R.U.R.* 25. ledna 1921, protože ten večer je Olga poprvé navštívila ve společnosti Karla. Olga ve svých pamětech uchovává vzpomínku na Karlovu matku, která údajně nabádala svého syna, aby jí nezkazil život.⁴⁶ Čapkova, v té době už vdaná sestra Helena se s Olgou poprvé osobně setkala o několik týdnů později na představení Čapkovy hry *Loupežník*, které se konalo v Brně 9. února 1921.⁴⁷ Existenci tohoto setkání potvrzuje i dopis Karla Olze, v němž spisovatel předjímá tuto událost a vysvětluje Olze průběh cesty do Brna apod.⁴⁸ Zajímavostí je, že nevíme téměř nic o setkání Olgy Scheinpflugové s Karlovým bratrem a velkým životním druhem Josefem. Olga se zmiňuje pouze o občasných náhodných setkáních s Josefem Čapkem na ulici a popisuje ho slovy: jeho „chování a kosý pohled za brýlemi mě zalily chladem,“⁴⁹ což vypovídá o nevstřícnosti a odstupu ze strany Karlova bratra k Olze.

Jinak tomu bylo v případě rodiny Olgy Scheinpflugové, která se o tomto vztahu informovala mnohem dříve. Prvním,⁵⁰ kdo to zjistil, byl podle písemných dokladů Olžin bratr Karel, o němž jsme se už zmiňovali výše. Ale brzy se o jejich „doprovázení“ s Čapkem dověděl také Olžin otec, snad od Olgy samotné⁵¹ a Čapkovi domlouval, ale neúspěšně.⁵² O hlídání a obavách otce Scheinpfluga se nakonec dovídáme i z Karlova dopisu z podzimu 1920, kde Olze radí, aby jela tramvají, aby nepotkala „starého pejsánka.“⁵³ Nicméně Karel Čapek podle slov Olgy navzdory jejich často rodinu navštěvoval.⁵⁴ Vztah tedy probíhal ve vší počestnosti a bez zatajování.

⁴⁶ SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 56.

⁴⁷ Srov. KOŽELUHOVÁ, Helena a Jaromír SLOMEK. *Čapci očima rodiny*, s. 115.

⁴⁸ Srov. ČAPEK, Karel. Dopis z počátku února 1921. *Listy Olze*, s. 48.

⁴⁹ SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 52.

⁵⁰ Olžina sestra a velká důvěrnice Božena o setkání mohla vědět, ale nezanechala o tom žádné doklady a v žádných pamětech není zmínka o tom, že by tajemství své sestry někomu řekla.

⁵¹ Srov. SCHEINPFLUG, Karel. *Můj švagr Karel Čapek*, s. 13.

⁵² Srov. HOŘEC, Petr. *Přátelství, která neumírají: Zdeněk Štěpánek, Olga Scheinpflugová, Eduard Kohout, Josef Beyvl*, s. 33.

⁵³ Srov. ČAPEK, Karel. Dopis z podzimu 1920. *Listy Olze*, s. 9.

⁵⁴ Srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 52.

1.2.1.2 Drama *Loupežník* jako katalyzátor vztahu

Ve sledování počátků milostného vztahu Karla Čapka a Olgy Scheinpflugové nemůžeme nezmínit Čapkovu hru *Loupežník*, která byla podle herečky klíčovým momentem v jejich vztahu, protože byla cestou k jejich budoucí mnohaleté spolupráci, „která se neodbývala jen na veřejnosti, neohlašovala na záložkách knih, ale plynula devatenáct let v soukromém předčítání jeho rukopisů, ozřejmování našich nápadů i vysvětlování myšlenek, v mých sdělovaných představách o pojetí rolí.“⁵⁵ Oprávněnost tomuto přesvědčení autorky dodává i fakt, že se o důležitosti hry zmiňuje na několika místech; kromě svých pamětí např. ještě v rozhovoru s Josefem Hořcem.⁵⁶

Divadelní hra *Loupežník* vznikla mnohem dříve, než se Karel Čapek seznámil s Olgou Scheinpflugovou. Práce na ní však trvala několik let, během nichž se vyvíjela povaha a životní zkušenosti autora, a tak došlo i ke změnám v samotné hře. Tvorba dramatu *Loupežník* započala ještě ve spolupráci bratří Čapků během pařížských prázdnin v letech 1910 --1911. Hra však byla dopsána samotným Karlem až v roce 1919. Nepřekvapí nás tedy, že došlo jak ke změně vyznění hry, tak k vývoji charakteru postav. Klíčová pro nás je postava Mimi, protože tu si Karel Čapek do určité míry ztotožnil s Olgou Scheinpflugovou. Inspirací k postavě Mimi bylo několik. Oleg Malevič shrnuje názory na tuto postavu a přiklání se k svědectví Heleny Čapkové, že předobrazem postavy Mimi byla Čapkova letní láska z roku 1909, Libuše Solperová. Na druhé straně však připouští, že pro Karla nemusela mít postava Mimi takto osobní podtext.⁵⁷ V době vzniku hry nebyl zamilován do žádné ženy. V roce 1919 však Karel Čapek objevil Olgu Scheinpflugovou a mohlo se změnit jeho vnímání postavy Mimi. Lze se domnívat, že postava našla svoje hmatatelné naplnění právě v osobě Olgy Scheinpflugové, protože nejen že si ji Karel Čapek vybral pro dotvoření této postavy tím, že mu měla přečíst roli Mimi ve scénáři, ale ona sama ji i později ztvárnila nejprve jako host ve Stavovském divadle v únoru 1921, později i v Brně ve Starém divadle aj. Ivan Klíma považuje postavu *Loupežníka* za jakési alterego Karla Čapka, protože zde vystupuje hrdina, který je autorovým pravým opakem svou mužností, odvahou a rozhodností právě na poli milostných vztahů. Toto chování samotnému autorovi scházelo v důsledku majetnické lásky jeho matky. Podle Klímy se

⁵⁵ SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 50.

⁵⁶ Srov. HOŘEC, Petr. *Přátelství, která neumírají: Zdeněk Štěpánek, Olga Scheinpflugová, Eduard Kohout, Josef Beyvl*, s. 33.

⁵⁷ Srov. MALEVIČ, Oleg Michajlovič. *Bratři Čapkové*. Praha: I. Železný, 1999, s. 72. ISBN 80-237-3436-9.

tedy autor snaží touto hrou „odpoutat od již zmíněné závislosti na matce, také překonat vlastní přecitlivělost a plachost.“⁵⁸ Klíma vychází z poznání, že takovouto charakteristiku nese i hrdina románu *Krakatit*, který vznikl v době autorova intenzivního vztahu k Věře Hrušové a podle hmatatelných důkazů v Čapkově korespondenci je právem chápán jako nejvíce autobiografický právě ve ztvárnění postav a jejich vztahů.

O důležité roli divadelní hry *Loupežník* v životě spisovatele a herečky není vskutku pochyb, protože také skrze ni proběhlo první setkání Olgy s Karlovou sestrou Helenou. Jak bylo zmíněno výše; podle slov samotné Heleny Olgu poprvé viděla právě při premiéře *Loupežníka* v Národním divadle.⁵⁹ Osobně se s ní pak seznámila během provedení hry v brněnském Starém divadle v roce 1920, kde Olga poprvé ztvárnila v *Loupežníku* roli Mimi. Že tato hra měla osobní milostný podtext i pro Karla Čapka dokládají poznámky Miroslava Halíka k Čapkově korespondenci, z nichž se dovídáme, že Karel nakonec výtisk této hry sám Olze věnoval k Vánocům 1920.⁶⁰ Kromě tohoto počínu také podle herečiny vzpomínky na roli Mimi Karel Čapek Olze zakoupil křížek, její postava Mimi ve hře *Loupežník* nosila na krku.⁶¹

1.2.1.3 Překážky začínajícího vztahu

Vztah Karla a Olgy už ale během prvního roku prošel několika peripetemi, o čemž svědčí dopisy Karla Čapka Olze Scheinpflugové. Bohužel odpovědi Olgy z této doby se nedochovaly.⁶² Toto dokládá Karel Scheinpflug slovy, že Karel Čapek přijatou korespondenci neschovával.⁶³ Libor Paveda však udává, že Olga Scheinpflugová svou korespondenci vložila spisovateli do rakve. Nicméně ať už je důvod zániku korespondence Olgy Scheinpflugové jakýkoli, nezachovaly se ani opisy těchto dopisů.⁶⁴ Vztah můžeme tedy detailně reflektovat pouze ze strany spisovatele a několika rodinných

⁵⁸ KLÍMA, Ivan. *Velký věk chce mít též velké mordy: život a dílo Karla Čapka*. Praha: Academia, 2001, s. 46. ISBN 80-200-0936-1.

⁵⁹ Srov. ČAPKOVÁ, Helena. *Moji milí bratři*, s. 313.

⁶⁰ Srov. ČAPEK, Karel. Dopis z 24. prosince 1920. *Listy Olze*, s. 38.

⁶¹ Srov. báseň Mimi (Karel Čapek: *Loupežník*) viz SCHEINPFLUGOVÁ, Olga a František ČERNÝ. *Živý jako nikdo z nás*. 2. dopl. vyd. Praha: Ikar, 2008, s. 222. ISBN 978-80-249-1086-4.

⁶² Z Olžiných korespondence Karlu Čapkovi se zachoval pouze jeden dopis z roku 1932 (viz ČAPEK, Karel. *Karel Čapek: přijatá korespondence*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, s. 316. ISBN 80-7106-368-1.

⁶³ Srov. SCHEINPFLUG, Karel. *Můj švagr Karel Čapek*, s. 29.

⁶⁴ Srov. poznámka pod čarou č. 4 (PAVEDA, Libor. Korespondence v rouše románu (Fikce – autenticita a interpretace). In: *Autenticita a literatura: sborník referátů z literární konference 41. Bezručovy Opavy (16.-17.9.1998)*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 1999, s. 37. ISBN 80-7248-031-6.).

příslušníků, Olga Scheinpflugová ho popsala v Českém románu, kterým se však budeme zabývat až později.

První překážkou byl věkový rozdíl mezi Olgou a Karlem, který paradoxně spisovatel a herečka tolik podceňovali.⁶⁵ Olga Scheinpflugová se s Karlem Čapkem poznala ve svých šestnácti letech. Jediným svědkem, který konkrétně uvádí věk herečky, je neteř Karla Čapka, Helena Koželuhová, a vzápětí to dokládá poznáním, že z toho rodina spisovatele nebyla nadšena.⁶⁶ Svou mladost potvrzuje i sama Scheinpflugová v rozhovoru s Petrem Hořcem, kde uvádí, že jí ještě nebylo sedmnáct let. Omlouvá však velký věkový rozdíl mezi sebou a Karlem Čapkem slovy, „Karel Čapek byl o třináct let starší než já a já zase o třináct let starší než mých sedmnáct let.“⁶⁷ Tímto prohlášením může mít na mysli, že se cítila na svůj věk starší, což nemusí být pouze její subjektivní přesvědčení, protože během svého dosavadního života už Olga zažila mnohé těžké zkušenosti, které ji podle jejích vlastních slov připravily o bezstarostné dětství.⁶⁸ Nakonec i Helena Koželuhová nevědomky připisuje Olze navzdory jejímu věku jistou samostatnost a vyspělost tím, že uvádí, že Olga byla pracující ženou a že to na tehdejší dobu nebylo příliš obvyklé.⁶⁹ Svěbytnou a výraznou osobnost Olgy potvrzuje i její přítelkyně Helena Šimáčková:

„Ona se od všech děvčat odlišovala jednak zjevem, všechny dívky v té době, koncem první světové války, měly dlouhé vlasy, spletené v copy, a ona už byla moderně oblečená, už měla účes jako na mikádo. Ale přitom jako už tehdy byla v těch 15 letech výrazná osobnost.“⁷⁰

Karel Scheinpflug se zmiňuje o rozdílném chápání milostného vztahu obou zamilovaných, způsobeném právě odlišným věkem, v závislosti na někdy liknavé či žádné odpovědi Olgy na Karlovy dopisy apod. Dokonce si dovoluje psychologickou sondu do vnímání své sestry; Karel jako třicetiletý a „vážený pán“ nesplňoval představu o hrdinovi sedmnáctileté dívky, které však lichotil zájem známého spisovatele a bavil ji jeho humor. Ale někdy byla nucena dát přednost „starým kamarádům.“⁷¹ Z těchto údajů lze tedy vyvodit, že povaha Olgy byla značně svobodomyšlná a v jejím vnímání vztahu lze ve srovnání s Čapkem mluvit možná i o jisté povrchnosti, která plynula z toho, že v závislosti na svém mládí nebrala vztah k Čapkovi tak vážně jako on. Nelze však také

⁶⁵ Srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 55.

⁶⁶ Srov. KOŽELUHOVÁ, Helena a Jaromír SLOMEK. *Čapci očima rodiny*, s. 114.

⁶⁷ HOŘEC, Petr. *Přátelství, která neumírají: Zdeněk Štěpánek, Olga Scheinpflugová, Eduard Kohout, Josef Beyvl*. Praha: Hart, 2001, s. 33. ISBN 80-86500-25-X.

⁶⁸ Srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 82.

⁶⁹ Srov. KOŽELUHOVÁ, Helena a Jaromír SLOMEK. *Čapci očima rodiny*, s. 114.

⁷⁰ KEPKA, Ondřej. *Byla jsem na světě*. In: *Příběhy slavných* [televizní dokument].

⁷¹ Srov. SCHEINPFLUG, Karel. *Můj švagr Karel Čapek*, s. 12.

nepřipustit, že komunikaci mezi zamilovanými mohla ztěžovat i malá dostupnost telefonního spojení. Žádný ze zamilovaných neměl telefon.⁷² Barvitě a názorně tento stav popisuje Karel Scheinpflug ve svých vzpomínkách na Karla Čapka.⁷³ Jakákoli změna v plánu kvůli nemožnosti informovat druhého mohla způsobit obavu z nevyslyšení nadějí. Můžeme se tedy domnívat, že Olga někdy nepřišla na schůzku možná i z čistě prozaického důvodu, že se jí prodloužila zkouška v divadle. Nakonec to připouští i sám Karel Čapek v dopisu z října 1920.

Olinko, pošlete mi řádeček z divadla, 1.) mám-li ještě chvilku počkat venku, 2.) nebo v případě, že byste ještě dlouho nemohla, budete-li tak nekonečně laskavá a stavíte se pro mne naproti v kavárně. – 3.) kdybyste vůbec nebyla volná, sdělte, kdy a kam mám přijít zítra na zkoušku „Holčičky“. Tuze, tuze ji chci vidět!⁷⁴

Karel Čapek však těžko nesl chvíle odloučení způsobené absencí odpovědi od Olgy či jejím nepřijetím na schůzku. Dokládá to jeho dopis z 29. září 1920. V dalším dopisu z listopadu 1920 dokonce píše s rozhořčením – „dnes je to po čtvrté, co jsem čekal nadarmo.“⁷⁵ Smutná a vyčítavá nálada je obecně charakteristická pro Čapkovy dopisy Olze z listopadu 1920. Dochází zde ke krizi, protože Olze nakonec vyčítá právě nepochopení plynoucí z věkového rozdílu: „až Vám bude třicet let, začnete také cítit tu úzkost, když Vám nějaká naděje bude utíkat.“⁷⁶ Na druhou stranu však musíme počítat s faktem, že v psaní dopisů se uplatňuje velká míra subjektivity. Můžeme se tedy domnívat, že ačkoli dopisy Karla Čapka působí ve srovnání s jeho beletrií mnohem spontánněji a autentičtěji,⁷⁷ nemůžeme vyloučit jistou míru autostylizace. Oleg Malevič sleduje jisté shody mezi dopisy ze 20. let a první milostnou korespondencí Karla Čapka z gymnaziálních let, kterou psal Anně Nepeřené⁷⁸. Tvrdí, že se Čapek opět projevuje v roli trpitele – stává se opět patnáctiletým chlapcem, který líčí své smutky.⁷⁹

Ale v prosinci se nálada dopisů zase vrací do žertovnosti a erotiky a opět se objevují oslovení „holčičko“. Podle dopisu z 5. prosince však vztah nabývá ještě dalšího rozměru, kterým je spolupráce na Olžině herecké kariéře. Čapek se staví do role uměleckého rádce

⁷² Srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga a František ČERNÝ. *Živý jako nikdo z nás*. 2. vyd., dopl., (V Euromedia Group 1.). V Praze: Ikar, 2008, s. 168. ISBN 978-80-249-1086-4.

⁷³ Srov. SCHEINPFLUG, Karel. *Můj švagr Karel Čapek*, s. 17.

⁷⁴ ČAPEK, Karel. Dopis z října 1920. *Listy Olze*, s. 19.

⁷⁵ ČAPEK, Karel. Dopis z listopadu 1920. *Listy Olze*, s. 19.

⁷⁶ ČAPEK, Karel. Dopis z listopadu 1920. *Listy Olze*, s. 23.

⁷⁷ Srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 54.

⁷⁸ Anna Nepeřená byla Čapkova spolužačka a první láska z gymnaziálních let, jež strávil v Hradci Králové. Dopisy zasílané této dívce vyšly pod názvem *Listy Anielce*.

⁷⁹ Srov. MALEVIČ, Oleg Michajlovič. *Bratři Čapkové*, s. 134.

s místy až otcovskými rysy. Olga Scheinpflugová toto pojetí doplňuje ještě o roli učitele, který do jisté míry obohacoval a utvářel úsudek Olgy: „Můj otec dostal soupeře v doplňování mých vědomostí, Čapek mi otvíral oči dokořán na každou podrobnost života a umění, učil mě moderně vidět, vyháněl mě ze srozumitelné sféry dosavadních malířských obdivů do ostrého vzduchu kubismu. (...) Začala jsem chápat zodpovědnost ke slovu.“⁸⁰ Takto se na Čapkovu lásku dívá i jeho neteř Helena Koželuhová. Komentuje tento stav slovy: „Díval se [Karel] na ni [Olga] se studentskou, a přece trochu oteckou láskou. Vždyť je to nezkrotné, skotačivé dítě, plné talentu. Má neuvěřitelné nápady a schopnosti na děvče sotva sedmnáctileté.“⁸¹ Můžeme v tom však také vidět další aspekt Čapkovy lásky k Olze, která se projevuje zodpovědností za osud milovaného člověka. Dokazuje to slovy: „Olo, musíte mi dovolit, abych na Vás a s Vámi pracoval; jste mladá, a já mám hrůzu z toho, že by Vás utvářeli ti, kdo Vás nemilují a Vám ani nerozumějí. Musíte růst, musíte být něčím neobyčejným. Olo, mám Vás příliš rád; mně nestačí Vaše přítomnost, chci a musím se hluboko vrýt do Vaší budoucnosti.“⁸²

Vztah Karla Čapka a Olgy Scheinpflugové však brzy prochází dalšími těžkostmi, které tentokrát plynou ze strany Karla Čapka. První z nich je spisovatelovo křehké zdraví. Oleg Malevič nám svou novou interpretací dopisů přináší zajímavý výklad tohoto problému. Ruský bohemista se snaží objasnit dopis Karla Olze z 25. prosince, v němž se spisovatel kaje z toho, že způsobil Olze bolest, že ji rozplakal a že mluvil o něčem, co se týká pouze jeho, a s čím je už vyrovnán. Dále se v narážkách zmiňuje o problémech se svým zdravotním stavem.

„Děvčátko, Vy jste můj život; a pokud mne máte ráda, mám tolik síly tělesné i duševní, že bych ji mohl rozdávat, že bych jí chtěl polovinu přelit do Vás, která tak často trpíte víc než já, která býváte víc unavena, která jste tisíckrát slabší, - Olo, vždyť je to zrovna naopak: Vy potřebujete (aspoň někdy) vozíček a já jsem tu proto, abych Vás strkal.“⁸³

Malevič se tedy právem domnívá, že se Karel zmínil Olze o podezření, že má tuberkulózu páteře,⁸⁴ kterou mu mylně diagnostikoval jeho otec lékař.⁸⁵ Což se podle nás mohlo

⁸⁰ SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 49.

⁸¹ KOŽELUHOVÁ, Helena a Jaromír SLOMEK. *Čapci očima rodiny*, s. 116.

⁸² ČAPEK, Karel. Dopis z 5. prosince 1920. *Listy Olze*, s. 34.

⁸³ ČAPEK, Karel. Dopis z 25. prosince 1920. *Listy Olze*, s. 39.

⁸⁴ Srov. MALEVIČ, Oleg Michajlovič. *Bratři Čapkové*, s. 136.

⁸⁵ Čapkova nemoc byla způsobena proděláním těžké spály v dětství, která měla za následek zanícení páteřních obratlů, tzv. Bechtěrevovu nemoc (ankylozující spondylitida, lat. morbus Bechterevi). Tato nemoc se projevuje právě mezi 18.–30. rokem života a dále se rozvíjí. Je provázána chronickou bolestí zad, způsobenou ztuhlostí dolní části páteře. Spisovatelův otec však nemoc nejprve diagnostikoval jako

rozvinout v obavy o budoucnost jejich milostného vztahu. V tuto chvíli je však částečně zažehnána alespoň ze strany Olgy právě dopisem z 25. prosince 1920.

Jak se s obavou vyrovnává Karel, ale nevíme. Oleg Malevič se domnívá, že právě Karlova obava o jeho zdravotní stav a ohrožení možnosti se oženit může být důvodem k existenci další překážky ve vztahu k Olze, a sice vzniku dalšího milostného vztahu, který však bude už pouze nezávazný.⁸⁶ Domníváme se, že kvůli svému zdravotnímu handicapu Karel Čapek toužil po milostném vztahu pouze na „nijak vážné“ úrovni. Den po odeslání dopisu Olze, v němž ji ubezpečuje o hloubce a vážnosti svých citů (25. 12. 1920), se Karel Čapek setkává v salónu Anny Lauermannové-Mikschové⁸⁷ s dvacetiletou studentkou obchodní akademie, Věrou Hružovou. Tato dívka, která byla povahou i vzhledem opakem Olgy Scheinpflugové, mu upoutala natolik, že jí o den později napsal dopis, který je prvním z mnoha, které po něm budou následovat až do roku 1931! Ačkoliv si spisovatel dopisuje se svou druhou láskou až do počátku 30. let, řadíme přítomnost lásky k této dívce do prvního období milostného vztahu spisovatele a herečky, protože stejně jako Jiří Opelík považujeme za dobu „vlastního, intenzivního jádra“ vztahu k Věře roky 1922–1923.⁸⁸ Dopisy jsou mnohem erotičtější a frivolnější než ty, které spisovatel zasílá Olze, s níž však korespondence neustává. Karel Čapek si však uvědomuje svou rozpolcenost, protože už v prvním dopisu Věře píše: „Žiju na ostří nože. Musím padnout na jednu nebo na druhou stranu.“⁸⁹

Nadcházejícím rokem 1921 se milostné vztahy Karla Čapka ještě komplikují. Ačkoli s Olgou probíhá korespondence dál a na stejném tónu, dokonce v určitém směru závažnějším – spisovatel herečku ubezpečuje o svých hlubokých citech, nicméně si také dopisuje s Věrou Hružovou. Dopisy Věře jsou spíše stručnými žádostmi o další setkání. Potvrzuje se nám tedy už zmíněná domněnka, že Věra se stává pro spisovatele jakýmsi

tuberkulózu pátěře, což by znamenalo postupné ochrnutí pátěře a v budoucnu upoutání na vozíček. Na tuto prognózu pravděpodobně naráží výše zmíněný dopis z 25. prosince 1920. Během let však byla diagnóza opravena.

⁸⁶ Srov. MALEVIČ, Oleg Michajlovič. *Bratři Čapkové*, s. 135.

⁸⁷ Anna Lauermannová-Mikschová (1852–1932), spisovatelka známá pod pseudonymem Felix Tévér, zvala do svého domu na literární dýchánky mnoho spisovatelů – kromě bratří Čapků a dalších se tam však někdy objevila i Olga a Věra, ne ale současně. Čapek tedy v dopisech jak Olze, tak Věře mluví o své hostitelce důvěrně, protože ji adresátka zná – nazývá ji „paní Felicinkou“ či „paní babuškou“. Tato osoba se nakonec stává i svědkem milostného vztahu Karla Čapka i Olgy Scheinpflugové, protože oba s ní udržují kontakt a mluví s ní o svém trápení.

⁸⁸ OPELÍK, Jiří. Doslov. In: ČAPEK, Karel a Jiří OPELÍK. *Karel Čapek Věře Hružové: dopisy ze zásuvky*. 2., rev. samost. vyd. Praha: Primus, 2000, s. 100. ISBN 80-86207-15-3.

⁸⁹ ČAPEK, Karel a Jiří OPELÍK. *Karel Čapek Věře Hružové: dopisy ze zásuvky*. 2., rev. samost. vyd. Praha: Primus, 2000, s. 5. ISBN 80-86207-15-3.

chvilkovým únikem z nejistoty ze svého zdravotního vztahu. Ke vzniku nového vztahu však na druhou stranu mohly dát živnou půdu i únava z pracovního vyčerpání spisovatele a dramaturga Vinohradského divadla a povinností vůči každodennímu vztahu k Olze. Tento vztah se tedy očekávaně stává příjemným prozatímním dobrodružstvím. Zajímavé je, že chvilkovost či určitou povrchnost vztahu si uvědomuje i Věra Hružová, která se neváhá právě během ledna 1921 zasnoubit, čímž korespondence mezi spisovatelem a dívkou ustává. Nelze určit, jestli Karel Čapek přerušil vztah s Věrou Hružovou v závislosti na jejím zasnoubení. Z korespondence s Olgou je naopak patrné, že Karel Čapek i přes mnohé obtíže vztahu přiznává výsadní postavení Olze; z dopisů nepocítíme ochabnutí zájmu Karla Čapka o ni. Stále trvá důvěrný, srdečný a toužebný tón dopisů. V dopisu ze 14. ledna se dokonce spisovatel nepřímou přiznává k určitému pochybení: „Je třeba rozumně posedět a mluvit o mnoha věcech; i o špatných dobrodružstvích; o věcech, kterých se člověk zbavuje, a o jiných, kterým se znovu učí.“⁹⁰ Můžeme se domnívat, že má na mysli právě paralelní vztah k Věře Hružové. Koncem ledna 1921 tedy nabýváme dojmu, že vztah Karla Čapka a Olgy Scheinpflugové překonal další překážku.

1.2.1.4 „Slovenská“ krize a první deziluze ze vztahu

Během první poloviny roku 1921 nabýval vztah spisovatele a herečky na stále větší intenzitě. Odeslaná korespondence Karla Čapka překypuje něžností a touhou po milované dívce; Olga je často oslokována „holčičko,“ spisovatel jí popisuje své sny o ní (např. představa „děvčátka v krátkých sukénkách“ z dopisu z dubna 1921),⁹¹ předkládá jí své plány na její roli v chystaném filmu *Rusalka*, kde má ztvárnit právě Rusalku.⁹² Prožívá s ní její životní těžkosti – herečka musí jít k doktorovi s bolavým palcem u nohy a spisovatel jí nabádá k větší statečnosti a slibuje jí svou podporu a spoluúčast.⁹³ Na druhou stranu se však také spisovatel svěřuje se svými plány, ale i se svými fyzickými problémy (migréna)⁹⁴ apod. Korespondence tedy kromě láskyplné, místy až erotické atmosféry vypovídá o vzájemně panující důvěře a partnerství ve vztahu spisovatele a herečky. Z dopisů Karla Čapka číší kromě lásky k Olze také vlastní blaženost a spokojenost ve

⁹⁰ ČAPEK, Karel. Dopis z 14. ledna 1921. *Listy Olze*, s. 46.

⁹¹ Srov. ČAPEK, Karel. Dopis z dubna 1921. *Listy Olze*, s. 62.

⁹² Srov. ČAPEK, Karel. Dopis z 15. února 1921. *Listy Olze*, s. 49.

⁹³ Srov. ČAPEK, Karel. Dopis z konce února 1921. *Listy Olze*, s. 51.

⁹⁴ Srov. ČAPEK, Karel. Dopis z 11. března 1921. *Listy Olze*, s. 56.

vztahu. Oleg Malevič to potvrzuje slovy, že „dopisy z roku 1921 [do srpna 1921] už nejsou jen dopisy milostné, ale vpravdě milenecké.“⁹⁵

Vztah logicky rostl, a tak se Karel Čapek s Olgou Scheinpflugovou dokonce rozhodli strávit společně letní dovolenou ve Špindlerově Mlýně. Jednalo se o pobyt na horách během měsíce července, kterého se měla účastnit ještě Helena Čapková s rodinou. Karel s Olgou Scheinpflugovou za ní přijeli v doprovodu spisovatelky Anny Marie Tilschové,⁹⁶ která zde vystupovala jako Olžina společnice. Olga společnost starší dámy charakterizuje jako nutný ústupek rodičům a společenské konvenci.⁹⁷

O těchto prázdninách nám také podává velmi zajímavou zprávu Helena Koželuhová, která velmi střízlivým pohledem reflektuje vztah a povahu obou milenců a poskytuje nám tím neocenitelné svědectví o chování Olgy ke Karlovi a o chvílích strávených v Krkonoších vůbec. Helena Koželuhová reflektuje především věkový a povahový rozdíl Karla Čapka a Olgy Scheinpflugové, který se jí zdá příliš velký. Připadá jí, že se spisovatel „musí snažit, aby s ní držel krok.“⁹⁸ Olgu popisuje jako skotačivé a hravé dítě, které bezstarostně pokukuje po mladém číšníkovi, a přitom jejího strýce důvěrně oslovuje „Čáčo.“ Přesto však autorka nemůže Olze upřít, že by Karla nemilovala nebo k němu neměla úctu či snad že by se Karel cítil nemilován od ní. Připadá jí však, že přes veškerou vzájemnou spokojenost se k sobě tito lidé nehodí. Navzdory svému a matčinu přesvědčení je však nucena konstatovat blížící se svatbu.⁹⁹ Svědectví Heleny Koželuhové je tedy jakousi protiváhou k zamilovaným dopisům Karla Čapka. Její výpověď nám dokazuje, že Karel Čapek byl do Olgy velmi zamilován, protože neviděl různé nedokonalosti jejich vztahu. Na druhou stranu však tento fakt může svědčit i o spisovatelově hluboké lásce k herečce, která ji shovívavě přijímala takovou, jaká je. A přála jí až s otcovskou starostlivostí štěstí a radost. Když se tedy ve svém vyjádření spíš střídá a objektivní Helena Koželuhová vyjádří, že rodina očekávala blížící se svatbu Karla a Olgy, nelze o tom pochybovat, a nakonec tomu nasvědčují i následující události, o nichž nás podrobně informují Čapkovy dopisy.

⁹⁵ MALEVIČ, Oleg Michajlovič. *Bratři Čapkové*, s. 141.

⁹⁶ Anna Marie Tilschová (1873–1957) byla spisovatelka a současně také další starší přítelkyně Karla Čapka. Stejně jako bratři Čapkové se účastnila posezení, pořádaných u Anny Lauermannové.

⁹⁷ Srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 56.

⁹⁸ KOŽELUHOVÁ, Helena a Jaromír SLOMEK. *Čapci očima rodiny*, s. 116.

⁹⁹ Srov. tamtéž, s. 116–117.

Po příjemném měsíčním pobytu v horách jel Karel Čapek navštívit své rodiče na Slovensko do Trenčianských Teplíc a Olga se vrátila do Prahy. Po cestě do slovenských lázní se Karel Čapek ještě zastavil v Brně, kde měl podle dopisu z 9. srpna¹⁰⁰ schůzi s redaktory, předpokládáme že s redaktory Lidových novin, které sídlily v Brně. Tento dopis je ale hoděn naší pozornosti z několika důvodů; několikrát se v něm objevuje formulace, která chce Olgu potěšit v její těžkosti, jako např. „chtěl bych být při tobě aspoň v těch Tvých těžších chvílích, abys mně řekla, jak tuze se o mne opíráš, (...) bude-li Ti těžko, vzpomeň si na mne, že i mně je těžko, tupě a hořce, (...) buď dobré myslí, prosím Tě snažně o to; buď jasná a veselá a klidná, plná důvěry, neotrávená, (...) nešťastná holčičko.“¹⁰¹ Taková starost není v souvislosti s Olgou Scheinpflugovou v dopisech Karla Čapka vůbec běžná. Navíc Olgu nabádá často k důvěře v něho a z textu vyplývá, že těžkosti, které musí Olga snášet a z nichž je nešťastná, jsou nějakým zvláštním způsobem spojeny s ním. V tuto chvíli však dopisy neobjasňují víc. Karel Čapek Olgu nabádá ke každodennímu dopisování s tím, že on svůj slib také dodrží. A dodržel, protože od 9. srpna do 28. srpna Olze každý den psal.

Karel Čapek si přijel do Trenčianských Teplíc léčit své onemocnění páteře a odpočinout si. Jediným svědkem Karlova pobytu na Slovensku v létě 1921 je opět Helena Koželuhová a několik Čapkových dopisů. Helena Koželuhová tuto návštěvu považuje za důležitou také z důvodu Karlovy budoucnosti v roli manžela. Tvrdí, že Karel se jel poradit se svým otcem lékařem o povaze své nemoci, zdali je možné s ní žít v manželství.¹⁰² Karel se podle dopisu z 10. srpna podrobuje na přání svých rodičů různým léčebným kúrám, které dalekosáhle popisuje, např. masáž, horké koupele, injekce apod., ale jeho představy budoucnosti jsou nadějně. Jediné, na co si občas stěžuje, je přílišná péče jeho matky, „která mne odtud nechce pustit, pláče, že jsem ji obral o 14 dní, že jsem měl přijet dřív, (...) mučí mne svou láskou.“¹⁰³ A v jiném dopise: „maminka ke mně lne jako nikdy dosud. (...) Je to mučivé a hrozné; kdybych odejel, vím, že by tě nadlouho nenáviděla. Je mi strašno z její lásky, z jejích polibků, z jejího přisluhování.“¹⁰⁴ Tímto narážíme na spíš problematický vztah spisovatelovy matky k němu samotnému a následně k potenciální snaše. V pamětech spisovatelovy sestry Heleny nacházíme další zmínky o postoji

¹⁰⁰ Srov. ČAPEK, Karel. Dopis z 9. srpna 1921. *Listy Olze*, s. 68.

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² Srov. KOŽELUHOVÁ, Helena a Jaromír SLOMEK. *Čapci očima rodiny*, s. 117.

¹⁰³ ČAPEK, Karel. Dopis z 10. srpna 1921. *Listy Olze*, s. 70.

¹⁰⁴ ČAPEK, Karel. Dopis z 19. srpna 1921. *Listy Olze*, s. 82.

Karlovy matky k Olze Scheinpflugové, který začal prohlášením, že si může vzít kohokoli, jen ne cigánku a herečku, a pokračoval otevřeným nesouhlasem s jeho manželstvím.¹⁰⁵ V tuto dobu však muselo dojít k určitému uklidnění a snad i z matčiny strany přijetí Karlovy milované, protože spisovatel Olgu ujišťuje, že jeho matka už se smířila, domníváme se, že se sňatkem, protože následně spisovatel pokračuje matčíným přáním, aby jeho budoucí žena „měla pro mne dost času a starala se o mne atd., a aby byla dobrá hospodyně.“¹⁰⁶

V dopisech Olze se opět objevuje utěšování neznámého utrpení a pobídky k radosti a k důvěře, které se s každým dopisem stupňují. Nabýváme dojmu, že se stupňuje i spisovatelova radost z budoucnosti, z nějakého nového životního údobí, které má přijít.¹⁰⁷ A netěší se pouze na setkání s Olgou, na Prahu či na svou novou práci dramaturga ve Vinohradském divadle.¹⁰⁸ V jeho vyjádření se objevuje nějaká hlubší radost z něčeho krásného a těžkého zároveň, co se má objevit v jeho a Olžině životě: „Těším se na odpovědnost a starost, kterou vezmu na sebe. Těším se, že teprve nyní budu jaksepatří tvou maminkou. Hrozně se těším na to, co ve svých dopisech nejmenuji.“¹⁰⁹ Začínáme tušit, že ve vztahu Karla Čapka a Olgy Scheinpflugové došlo k určité kvalitativní změně. Z velmi jemných, ale i intimních narážek Karla Čapka máme dojem, že Karel Čapek s Olgou Scheinpflugovou spolu čekají dítě. Tušíme, že právě těhotenství je tím nepojmenovaným utrpením, které Olga musí snášet. Spisovatelova obrazná vyjádření a projevy něžnosti a mužné opory zároveň tomu napovídají: „A Ty, můj daleký poklade, zraj také; zraj pomalu sladce, bohatě, mé krásné ovoce, má chutná a líbezná. Pěstuj se s láskou, vždyť se pěstuješ pro mne“¹¹⁰ nebo „Nech klidně dít se to, co se dít musí. Co je nutné, je dobré. Nes, co je Ti dáno nést (...) bojiš-li se, že to *pro Tebe* znamená léto po jaru příliš krátkém, dobrá; buď silná a spokojená – i Tebe čeká podzimek, a budeš-li moudrá, bude krásný, krásnější než všechno před tím.“¹¹¹ Tento specifický rys se prolíná všemi dopisy od 9. do 17. srpna.

¹⁰⁵ Srov. ČAPKOVÁ, Helena. *Moji milí bratři*, s. 378.

¹⁰⁶ ČAPEK, Karel. Dopis z 11. srpna 1921. *Listy Olze*, s. 71.

¹⁰⁷ Srov. ČAPEK, Karel. Dopis ze 13. srpna 1921. *Listy Olze*, s. 706.

¹⁰⁸ Karel Čapek nastoupil do funkce divadelního dramaturga 1. 9. 1921 a působil v Městském divadle na Královských Vinohradech až do roku 1923, kdy sám odstoupil.

¹⁰⁹ ČAPEK, Karel. Dopis z 18. srpna 1921. *Listy Olze*, s. 82.

¹¹⁰ ČAPEK, Karel. Dopis z 10. srpna 1921. *Listy Olze*, s. 70.

¹¹¹ ČAPEK, Karel. Dopis ze 16. srpna 1921. *Listy Olze*, s. 80.

Nicméně dopisem z 18. srpna nastává změna. Čapek se zmiňuje o existenci dvou expresních listů,¹¹² které mu došly od Olgy Scheinpflugové a v závislosti na nich se zásadně proměňuje nálada spisovatelova psaní. Stejně jako ostatní dopisy posílané od Olgy v tuto dobu se nezachovaly, nemáme k dispozici ani tyto dva expresy. Podle Olega Maleviče však známe důvod napsání těchto dopisů; Karlův otec informoval bez Karlova vědomí Olžina otce o špatném stavu Karlova zdraví a jasně se vymezil vůči sňatku Karla s Olgou.¹¹³ Otcovo nedoporučení sňatku potvrzuje i Helena Koželuhová ve svých pamětech. Karlovy dopisy jsou však v protikladu k vnímání jeho rodičů o jeho stavu, protože ještě v dopisu z 16. srpna Olgu ubezpečuje, že se jeho stav zlepšil.¹¹⁴ Dosvědčuje to tedy fakt, že o dopisu, který zaslal jeho otec rodině Karlovy milé, nevěděl. Olga, jíž to podle jejích vlastních slov sdělil její otec a také se vymezil vůči sňatku,¹¹⁵ se však rozhodla jednat a ihned napsala spisovateli o svém řešení situace. Spisovatel na to reaguje naprosto odmítavě; zakazuje Olze, aby cokoliv dělala, bere celou věc na sebe a snaží se svou milou uklidit. V jeho dopise se však také už objevuje neblahá předtucha: „Mám jenom nesmírnou úzkost, zda jsi už něco neudělala, čeho bych hrozně litoval.“¹¹⁶ Vzápětí v listu také nacházíme lítost nad tím, že za svou milou nemůže přijet kvůli svému léčení.¹¹⁷ Tento tón, ještě stupňovaný, pokračuje i v následujícím dopise z 19. srpna. Dopis z 20. srpna přináší vyřešení situace a částečně nám objasňuje, k čemu mezi spisovatelem a herečkou došlo. Mezi řádky se dočítáme, že Olga udělala právě to, co spisovatel nechtěl. Něco, co je nevratné a spisovatel toho velmi lituje a sám sebe z toho viní. „Neudělal jsem nic než kus utrpení (...) Teď stojím nad sutinami dobrých úmyslů, kterými jsem chtěl napravit svou vinu. A nyní jsi platila Ty. Já nic, pranic (...) Nikdy už to nenapravím. I mně tím končí jakési dětství. (...) Chtěl bych Tě zahrnout nejněžnějšími slovy, ne pro to, co jsi učinila, ale pro to, že jsi trpěla.“¹¹⁸ Karel Čapek se však také bojí o její zdraví. V dopise to zmiňuje několikrát.

Je tedy patrné, že herečka se rozhodla těhotenství uměle ukončit a také to udělala.¹¹⁹ Připouští to jak Ivan Klíma, tak Oleg Malevič, ale otevřeně tento fakt popsal až František

¹¹² Srov. ČAPEK, Karel. Dopis z 18. srpna. *Listy Olze*, s. 82.

¹¹³ Srov. MALEVIČ, Oleg Michajlovič. *Bratři Čapkové*, s. 141.

¹¹⁴ Srov. ČAPEK, Karel. Dopis z 16. srpna. *Listy Olze*, s. 80.

¹¹⁵ Srov. Poznámka č. 3 Miroslava Halíka k dopisu Karla Čapka Olze Scheinpflugové z 20. srpna 1921 (Srov. ČAPEK, *Listy Olze*, s. 86.)

¹¹⁶ ČAPEK, Karel. Dopis z 18. srpna 1921. *Listy Olze*, s. 82.

¹¹⁷ Srov. tamtéž.

¹¹⁸ ČAPEK, Karel. Dopis z 20. srpna 1921. *Listy Olze*, s. 85.

¹¹⁹ Tento čin potvrzuje i zpráva o neduzích Olgy Scheinpflugové. (Srov. ŠRÁMKOVÁ, Jarmila. Olga Scheinpflugová očima lékařky. Zprávy společnosti bratří Čapků, prosinec 2002, č. 67. s. 2.)

Černý.¹²⁰ Herečka sama však ve svých vzpomínkách tvrdí něco jiného. V rozhovoru s Miroslavem Halíkem říká, že dostala „první záchvat paroxysmální tachykardie, která mne moří až dodnes.“¹²¹ Vzhledem k povaze tehdejší společnosti a společenském významu Karla Čapka i jí samotné však nemůžeme mít herečce za zlé, že pravou skutečnost zatajila.¹²² Na druhou stranu však také nevíme, proč herečka zvolila zrovna toto řešení. Jestli z důvodu své začínající kariéry či strachu o své sociální postavení, které by se rolí svobodné matky zásadně změnilo. Malevič danou situaci vysvětluje tak, že se Olga vidiny této budoucnosti lekla a rozhodla se ji rychle vyřešit.¹²³

Jistotou však je, že zákrok proběhl v tichosti a skrytu. Pro Olgu Scheinpflugovou měl však celoživotní následky. Stala se neplodnou, ačkoli v pozdějším věku po dětech mnoho toužila a ráda si s nimi hrála. Potvrzuje to např. syn knihovníka M. Halíka, Tomáš Halík¹²⁴ a František Černý.¹²⁵ Nepřekvapí nás tedy, že se tento problém a vůbec problematika mateřství stala v její tvorbě jakýmsi tabu. Jan Uher se domnívá, že tato událost Olgu „těžce zasáhla a způsobila citové trauma, které ji tížilo po celý život. Je však zarážející, že svůj postoj k mateřství nevyjadřuje v žádném ze svých memoárových textů ani na jediném místě.“¹²⁶

Prožití těžké události nemá zatím zdánlivě vliv na vztah obou partnerů, opak je však pravdou. Karel Čapek o prožité události nemluví, pouze v několika následujících dopisech Olgu nabádá k tomu, aby více jedla a byla zdravá. Jinak pokračuje ve svém výčtu denních činností a vypisování se ze stýskání. V dopise z 25. srpna však spisovatel otevírá znovu bolavé téma, ale nabýváme dojmu, že se s těžkým zážitkem vyrovnal. Usmíruje své svědomí vyznáním, že v hloubi duše chce konat pouze dobro a že „jediným

¹²⁰ Srov. ČERNÝ, František. Doslov Olga Scheinpflugová. In: SCHEINPFLUGOVÁ, Olga a František ČERNÝ. *Živý jako nikdo z nás*, s. 254.

¹²¹ Poznámka č. 3 Miroslava Halíka k dopisu Karla Čapka Olze Scheinpflugová z 20. srpna 1921 (Srov. ČAPEK, Karel. *Listy Olze*, s. 86.) Tato srdeční slabost, projevující se nepravidelným silným bušením srdce, které sílilo v závislosti na momentálním duševním rozpoložení herečky. Tato choroba postihla Olguv dětství a doprovázela ji celý život.

¹²² V tehdejší československé legislativě byl potrat považován za zločin. Dokonce v roce 1920 byly ženy za umělý potrat ještě souzeny. Jednalo se však pouze o ženy nižších vrstev, protože u žen z vyšších tříd potrat nebýval odhalen tak snadno, navíc měly větší přístup k využívání antikoncepce. (Srov. LENDEROVÁ, Milena. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Vyd.1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009, s. 576. ISBN 978-80-7106-988-1.)

¹²³ Srov. MALEVIČ, Oleg Michajlovič. *Bratři Čapkové*, s. 141.

¹²⁴ Srov. Tomáš Halík na návštěvě u Karla Čapka: „Hladíval jsem Olgu Scheinpflugovou po vlasech“ In: *Na návštěvě u Karla Čapka* [rozhlasový pořad]. Připravil KEPKA, Ondřej. ČRo Dvojka, 15. 1. 2017 10:30.

¹²⁵ Srov. ČERNÝ, František. *Doslov Olga Scheinpflugová*, s. 254.

¹²⁶ UHER, Jan. *Být součástí jejich světa: vzpomínky žen bratří Čapků*. 2011. Diplomová práce. Filosofická fakulta Univerzity Pardubice. prof. PhDr. Milena Lenderová, Csc. s. 107.

soudcem jeho jednání je Pán Bůh.“ Z jedné jeho věty můžeme také vyčíst, že Olga už se také smířila s daným stavem, protože autor reaguje na její názor, že jsou „příliš přecitlivělí.“¹²⁷ Olga však své hrdinství dokazuje už dopisem z 23. srpna, v němž Čapek zmiňuje její větu, že „život není resignace, nýbrž boj.“¹²⁸

Nicméně Karel Čapek od svého plánu oženit se upustil. V jeho korespondenci však o tom výslovně nenajdeme ani zmínku. Helena Koželuhová jako jeden z mála svědků Čapkových srpnových prázdnin v Trenčianských Teplicích konstatuje, že Karel se vzdal manželství pod vlivem porady s dalšími odborníky, kteří kvůli spisovateli zdravotnímu stavu manželství vyloučili. Ne však z důvodu vlastní obavy o své zdraví, ale z důvodu domnělé nemožnosti být „dobrým manželem mladé, pohyblivé a podnikavé ženy.“¹²⁹ Karlova sestra, která byla dalším pamětníkem tohoto Čapkova období, však klade vinu za opuštění od manželství Karlově matce. Tvrdí, že Karel přeceňoval svou nemoc z důvodu obavy rodičů a lékařů. Dokonce tvrdí, že „maminka měla v tom žárlivé prsty, přemluvila i otce a Karel byl znovu vystrašen prohlídkami u lékařů, varujících před manželstvím i písemně, nejen ústně. Žárlivost nemyslí na to, jak dlouhé čekání a oddalování dovede mučit (...) chce vše pro sebe, ale stává se často, že přichází o vše; nu, a Karel se pak už nikdy neodhodlal s rodiči o své lásce mluvit.“¹³⁰ Toto tvrzení nelze chápat absolutně, ale na druhou stranu ho nelze podceňovat, protože jeho pravdivost podporují také vzpomínky samotné Olgy Scheinpflugové. Spisovatelka je ve vyjádření o vztahu ke Karlově rodině skoupá na slovo, o to cennější je jejich několik strohých vět, z nichž vyplývá, že rodina Čapkových si na svého „Ička“ vytvořila jakési majetnické právo.¹³¹ Olžino svědectví také potvrzuje Helena Koželuhová. Z pamětí lze mezi řádky vyčíst, že Olga se do Čapkovy uzavřené rodiny svou výřečností a zábavností asi příliš nehodila a nebyla jí přijata. Vnímali Karlovo upuštění od manželství spíše s úlevou, ačkoli si všimli, že Karel nějak posmutněl.¹³²

1.2.1.5 Hledání nového řešení ve workoholismu

Vztah, který se měl přerodit v manželství, však se ztrátou svého cíle začal pomalu stagnovat. Lze to sledovat už na četnosti Čapkových dopisů, jejichž počet se snížil

¹²⁷ Srov. ČAPEK, Karel. Dopis z 25. srpna 1921. *Listy Olze*, s. 91.

¹²⁸ Srov. ČAPEK, Karel. Dopis z 23. srpna 1921. *Listy Olze*, s. 88.

¹²⁹ Srov. KOŽELUHOVÁ, Helena a Jaromír SLOMEK. *Čapci očima rodiny*, s. 117.

¹³⁰ ČAPKOVÁ, Helena. *Moji milí bratři*, s. 378.

¹³¹ Srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 56.

¹³² Srov. ČAPKOVÁ, Helena. *Moji milí bratři*, s. 378.

z přibližně dvou za týden (rok 1920–červen 1921) na jeden za dva měsíce (po trenciánských prázdninách Karel Čapek Olze poslal do konce roku 1921 pouze tři dopisy). Tato situace je tedy ještě horší, než když si Čapek dopisoval současně s Olgou a Věrou Hrůzovou. Dopisy dále také postrádají nadějeplnou vroucnost a jemnou erotiku a vůbec se v nich nepíše o vztahu spisovatele a herečky. Obsahují pouze výčet Karlových denních činností a událostí, které zažil. Když se objeví nějaké intimní údaje, jedná se o jakýsi záblesk spisovatelovy lítosti vůči Olze, čehož je dokladem např. dopis z 16. prosince: „Ano, mizerný hlase, sobě pomoci nemohu, ale co je stokrát a tisíckrát horší, nemohu vysypat z rukávu pomoc pro hodnou a nešťastnou holčičku, aby už nikdy nebyla nešťastná atd. A tohle, holenku, je zatracená a hořká bezmoc, a nic mne tak nepálí, ale o tom nechci psát.“¹³³

Ve vztahu Karla a Olgy Scheinpflugové tedy došlo k posunu. Ačkoli nemůžeme vyloučit možnost, že kromě dopisního styku se mohli často scházet i osobně, nelze popřít, že se vzájemně odcizili. Po zranění ve vztahu, které je oba skličovalo, se otevřeli různým nabídkám, přicházejícím zvenku, a nechali se jimi pohltit. Oba nadměrně rozvinuli svou pracovní náplň. Karel Čapek v tuto dobu působil na několika tvůrčích polích – jako redaktor kulturní rubriky v *Lidových novinách*,¹³⁴ jako redaktor časopisu *Musaion*, jako spisovatel (v tuto dobu měl rozpracovaný román *Továrna na absolutno* a vycházela hra *Ze života hmyzu* a *Trapné povídky*) a jako šéfdramaturg Divadla na Královských Vinohradech, kterážto role pro něho byla nová a velmi náročná.¹³⁵ Svou divadelní praxi přitom doprovázel i teoreticko-kritickými statěmi.¹³⁶ Dokonce se podílel na natáčení pohádkového filmu *Zlatý kliček*, k němuž napsal scénář. Malevič tuto dobu shrnuje slovy: „Byl na roztrhání mezi novinami a divadlem, hry pročítal v tramvaji, byl unavený jako přístavní nakladač. Ale únava z každodenního shonu v něm probouzí jakýsi odstup k okolí.“¹³⁷

Olga Scheinpflugová, která už během předchozího roku byla vytížená, v roce 1921 ještě zvýšila svou aktivitu. Během srpna předchozího roku oslnila tehdy slavného herce

¹³³ ČAPEK, Karel. Dopis z 16. prosince 1921. *Listy Olze*, s. 94.

¹³⁴ Karel Čapek se svým bratrem nastoupili jako noví redaktoři do *Lidových novin* od 1. dubna 1921.

¹³⁵ Podle Maleviče (Srov. MALEVIČ, Oleg. *Bratři Čapkové*, s. 150) během posledních tří měsíců roku 1921 se na scéně Vinohradského divadla odehrálo 9 premiér (z toho už v listopadu se konala premiéra *Staré historie*, kterou Karel Čapek režíroval).

¹³⁶ 29. září 1921 vyšla stať *Eklektické divadlo*, jež měla být formulací Čapkovy umělecké představy o programu divadla. V listopadu vyšla další úvaha nad divadlem pod názvem *Umění klamu*.

¹³⁷ MALEVIČ, Oleg Michajlovič. *Bratři Čapkové*, s. 157.

Václava Vydru ve hře *Divoška*, v níž hrála s jeho synem, a podle svých vlastních slov už za měsíc byla angažována Městským divadlem na Královských Vinohradech,¹³⁸ kam měla příští sezónu nastoupit. Nyní tedy dále jako herečka Švandova divadla hrála tzv. naivky, tedy postavy mladých dívek (*Anežka ve Škole žen*, *Věra v Jízdě pánů* a *Donna Giana*). Současně však hostovala ve Stavovském divadle a v divadlech v Brně.

1.2.1.6 Olga Scheinpflugová jako začínající spisovatelka a básnička

Olga Scheinpflugová se věnovala kromě herectví také naplno psaní poezie a prózy. V rozhovorech s různými lidmi později několikrát přiznala, že si uvědomuje, že je autorkou pouze průměrnou.¹³⁹ Je tedy zřejmé, že dávala přednost své herecké činnosti před tou literární. Nicméně poezie a próza jí byly nutným emočním ventilem, jak uvádí ve svých pamětech,¹⁴⁰ a nakonec to potvrzuje i její písemná pozůstalost, z níž vyplývá, že už od dětství potřebovala obě tyto činnosti.

Čapkovská korespondence nám dokládá existenci Olžiny prozaické tvorby, prezentované na oficiálním poli, už v roce 1920. Jednalo se o Pohádku o neposlušném andělíčku, o níž si požádal Karel Čapek pro vánoční přílohu Národních listů, která vyšla 25. 12. 1920.¹⁴¹ V roce 1921 také Olga začala přispívat články do Lidových novin. Ale za její prozaický debut je považována až povídka *Maminka umřela*, která vyšla též v tomto roce v časopisu *Cesta*.¹⁴²

Do této doby se také datuje vznik Olžiny první básnické sbírky *Tání*, která byla vydaná až v r. 1925, ale autorka ji zmiňuje ve svých pamětech jako produkt zážitků z prázdnin ve Špindlerově Mlýně v červenci 1921.¹⁴³

1.2.1.7 Kristinka a Ančka

Rok 1922 pokračoval v uspěchaném a produktivním duchu předcházejícího roku. Karel Čapek režíroval další dramata, jak cizí repertoár, tak svůj vlastní. Také dál koketoval s filmovým uměním. Nicméně nyní ani v budoucnu se tento Čapkův koníček nesetkal s úspěchem – pohádkový film *Zlatý klíček* podle Čapkova scénáře měl sice premiéru, ale

¹³⁸ Srov. HOŘEC, Petr. *Přátelství, která neumírají: Zdeněk Štěpánek, Olga Scheinpflugová, Eduard Kohout, Josef Beyvl*, s. 37.

¹³⁹ Srov. ČERNÝ, František. Doslov *Olga Scheinpflugová*, s. 257.

¹⁴⁰ Srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 48.

¹⁴¹ Poznámka č. 2 Miroslava Halíka k dopisu Karla Čapka Olze Scheinpflugové z 6. prosince 1920. (srov. ČAPEK, Karel. *Listy Olze*, s. 35.)

¹⁴² Viz SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Maminka umřela*. In: *Cesta: čtení zábavné a poučné: týdeník pro literaturu, život a umění*. V Praze: Nákladem Pražské akciové tiskárny, 1921–1922, 4. ISSN 1212-0251.

¹⁴³ Srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 56.

další scénář ke komedii *Rusalka* zapadl a vytvoření filmového libreta k *Dívčí válce* spisovatel už odmítl. V únoru se ale konala premiéra hry *Ze života hmyzu*. Také dále pracoval na textu nové hry *Věc Makropulos*. Velkou událostí bylo březnové setkání Karla Čapka s prezidentem T. G. Masarykem, které v budoucnu přerostlo v přátelství, jež trvalo až do prezidentovy smrti.

Olga Scheinpflugová dále pokračovala v psaní článků do *Lidových novin*, navíc začala přispívat do časopisu *Lumír* a *Mladá stráž*. Také jí časopisecky vyšla další pohádka – *Pohádka o nemocné holčičce*, která byla otištěna v příloze *Národních listů*. Z korespondence se dovídáme, že v psaní básní také pokračovala, protože se nám dochoval dopis z 3. května od Jiřího Vodáka, v němž si stěžuje, že mu herečka poslala pouze jednu báseň, s níž není spokojen. A doplňuje slovy:

„Čítávám od Vás jiné lepší a prózy ještě slibnější. Napište něco ze svých hereckých zkušeností, svůj poměr k určitým některým rolím, své vzpomínky z divadelní dráhy, své dojmy z her, na něž jste se dívala – umíte psát lehkým a živým pérem.“¹⁴⁴

Olžina kariéra herečky se v roce 1922 posunula o stupeň výše, protože byla přijata do uměleckého souboru Městského divadla na Královských Vinohradech. Karel Čapek se s Olgou Scheinpflugovou mohl nyní vidět mnohem častěji, a to právě ve Vinohradském divadle, kde oba pracovali – Olga jako herečka a Karel jako nový šéfdramaturg a režisér. Olga to sama potvrzuje ve svých pamětech, kde zmiňuje, že pro každodenní dynamičnost života v divadle spolu zůstávali „o hodinu déle než dřív, i když se nám už do našeho štěstí začala plést jeho nemoc.“¹⁴⁵ Olga pokračovala dál ve svém naplněném životě herečky Vinohradského divadla, pohostinské herečky ve Stavovském divadle, a ještě dojížděla hrát do Brna.

Korespondence Karla Čapka s Olgou Scheinpflugovou obsahuje do května 1922 pouze dva dopisy. Květnem se však situace začíná měnit, velký vliv na to však má Čapkův pobyt v Brně kvůli setkání s ostatními redaktory *Lidových novin*, a tedy jeho nemožnost se s herečkou každodenně vidět v divadle.¹⁴⁶ Což nám tedy potvrzuje stav vztahu z roku 1921. Vztah Olgy Scheinpflugové s Karlem Čapkem pozbyl svého erotického a vášnivého aspektu, ale nelze tvrdit, že se vzdal své intimity, soustavnosti a hloubky.

¹⁴⁴ Literární archiv Pnp. Přijatá korespondence – Vodák Jindřich Scheinpflugová Olga.

¹⁴⁵ SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 59.

¹⁴⁶ Tento zajímavý, a přitom logický jev je pro Čapkovu korespondenci typický. Autorova korespondence pravidelně nabývá na četnosti v případě autora odcestování. Důvodem může být triviální skutečnost, že se spisovatel s herečkou nevidí každodenně v divadle, má tedy větší potřebu jí psát.

Spisovatel herečce v květnových dopisech zmiňuje i svá onemocnění, jako zánět okostice a ischias. V korespondenci se také objevuje i touha po její zpětné vazbě: „A prosím Tě, napiš mi psaníčko; bude mně bílou holubičkou v mém dočasném vězení a dodá mi trpělivosti pro ty čtyři dny, co Tě neuvídím.“¹⁴⁷ A v následujícím dopise: „Víš, holubičko, jestli zítra od Tebe nepřijde psaní, budu se zlobit a trápit, a sednu do vlaku a pojedu, ať se můj sedací nerv třeba zblázní.“¹⁴⁸ Stabilitu vztahu potvrzuje i Olga Scheinpflugová ve své vzpomínce na 20. léta 20. století: „Má střecha nad hlavou byl můj citový svazek s Karlem Čapkem. Denně jsem si s ním vyměňovala umělecké názory, denně jsme srůstali představou neoddělitelnosti, psali jsme, já hrála a on propadl režii.“¹⁴⁹

Během června 1922 však nastává nová menší krize ve vztahu herečky a spisovatele. Jisté, ale neúplné zprávy nám poskytují opět převážně dopisy Karla Čapka. Karel, jako mnoho dalších následujících prázdnin, trávil konec června ve slovenské Tatranské Lomnici, aby dopsal drama *Věc Makropulos*. Olga v tuto dobu taktéž odjela na dovolenou, ale do Rakouska. A nikoli kvůli psaní, nýbrž za odpočinkem. Spisovatel tedy podle své zvyklosti posílal herečce zprávy. Ze zaslaných dopisů se vymykají dva dopisy, napsané v červnu. První dopis reaguje na negativní a smutné sdělení Olgy. Je tedy naplněn úzkostí a spisovatel se v něm pokouší svou milou uklidnit, žertovně ji kárá, jaké „bláznivé, nesmyslné myšlenky si děláš“ a ubezpečuje ji a sám sebe, že je mu blízká a že se v jejich vztahu nesmí nic změnit, „kdyby se dělo, co dělo.“¹⁵⁰

V podobném, ale smířlivějším tónu se nese i dopis zaslaný po 20. červnu. V něm Karel Čapek výslovně naráží na dopis, jež mu Olga poslala tentokrát už z Prahy, slovy: „jsou věci, které se nemají psát člověku, jež je sám od rána do noci (...) Takový člověk se prokouše ošklivě a hořce na dno všeho, co se mu poví.“¹⁵¹ Na jiném místě dokonce zmiňuje, že Olga ironizuje jeho práci, což už samo o sobě je signálem, že vztah není v dobrém stavu, protože Olga nikdy spisovateli jeho tvorbu nevyčítala. Ba naopak, ve svých pamětech zmiňuje: „Byla jsem ráda, že smím uvažovat o jeho nápadech.“¹⁵² A nejrůznější prameny nám tuto skutečnost potvrzují. Herečka tedy musela být ve velmi špatném psychickém rozpoložení, když se projevovala takto netypicky. Kvůli nedostatku objektivních fakt, protože vysvětlení postoje Olgy nacházíme pouze v Českém románu,

¹⁴⁷ ČAPEK, Karel. Dopis z 18. května 1922. *Listy Olze*, s. 100.

¹⁴⁸ ČAPEK, Karel. Dopis z 20. května 1922. *Listy Olze*, s. 101.

¹⁴⁹ SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 67.

¹⁵⁰ ČAPEK, Karel. Dopis snad v červnu 1922. *Listy Olze*, s. 103.

¹⁵¹ ČAPEK, Karel. Dopis po 20. červnu 1922. *Listy Olze*, s. 105.

¹⁵² SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 81.

se zatím můžeme pouze domnívat, že herečka trpěla tím, že vztah mezi ní a spisovatelem jaksi stagnoval. Neposouval se ani k manželství, ani k rozchodu.

Během letních měsíců se navíc milostná krize komplikuje pro Karla Čapka nečekanou skutečností, protože se opět po téměř roce a půl přihlašuje Věra Hrůzová. Podle Maleviče v polovině června zasílá Karlu Čapkovi dopis,¹⁵³ který se nám ale nezachoval.¹⁵⁴ Věra Hrůzová musela v dotyčném dopise Karla Čapka informovat o zrušení zasnoubení, protože Čapek reaguje sice za několik dní (až 26. června), nicméně o to naléhavěji a jednoznačněji. A Jiří Opelík tvrdí, že se navzdory uplynulé odmlce na vztahu spisovatele a dívky nic nezměnilo, naopak se otevřeně „proklamoval jako vášeň.“ A pokračuje dál stanoviskem, že v Čapkově korespondenci se už téměř nikde nesetkáme s tak explicitním vyjádřením milostné touhy jako v dopisech Věře Hrůzové v létě 1922.¹⁵⁵ Navzdory tomu se však dopisy nesou opět na vlně flirtu a jemné erotiky, což je důkazem autorova záměru v lásce k Věře se nevázat. Nakonec to Karel Čapek píše i sám: „Věro, jediná věc na světě má cenu: volnost. A kdyby se láska a volnost vylučovaly, volím volnost. (...) Víte, ‚vážná‘ láska je ta, která váže; láska musí být nevážná, nesmírně nevážná.“¹⁵⁶

Pozoruhodné na této situaci je, že se podmínkami vzniku velmi podobá situaci před několika lety, kdy si Karel Čapek začal s Věrou dopisovat. V tu dobu měl také starosti o svůj vztah s Olgou a cítil se unaven svým životem, jež byl ztrpčován zdravotními potížemi. Nyní ho sice netížily diagnózy lékařů, cítil se však strhán množstvím povinností dramaturga, spisovatele, o čemž nakonec svědčí právě dopisy Věře, které sice oplývají milostnými jinotaji a občasnými otevřenými vyjádřeními touhy po přítomnosti dopisovatelky, ale podstatnější složkou dopisů jsou výčty pracovních povinností autora a jeho stěžování si na přepracovanost, nestíhání, zahlcenost činností, což už pomalu začíná předjímat blížící se rezignaci Karla Čapka na spolupráci s Vinohradským divadlem. Vztah s Věrou Hrůzovou se tedy opět jeví jako jistý únik od denní rutiny a trápení z bezvýchodnosti vztahu s Olgou Scheinpflugovou.

K dalšímu osvětlení vývoje vztahů tohoto milostného trojúhelníku nám může posloužit také Čapkova literární tvorba. Jako se drama *Loupežník* stalo Čapkovou proklamací odvahy, mužnosti a lásky k Olze, již obsadil do role družky svého „alterega“ *Loupežníka*,

¹⁵³ Srov. MALEVIČ, Oleg Michajlovič. *Bratři Čapkové*, s. 161.

¹⁵⁴ Věra Hrůzová v 17měsíčním mezidobí dokončila obchodní akademii, přestěhovala se s rodiči do Brna a došlo k rozchodu mezi ní a snoubencem Františkem Bořkem-Dolanským.

¹⁵⁵ Srov. OPELÍK, Jiří. *Doslov*, s. 101.

¹⁵⁶ ČAPEK, Karel a Jiří OPELÍK. Dopis z 26. června 1922. *Dopisy ze zásuvky*, s. 14.

ve *Věci Makropulos* se slovy Maleviče vypisuje opět ze svého postoje vůči Olze, které se však tentokrát vzdává ve prospěch jejího mládí. Obrazem autorova smýšlení se stává Elina Makropulos, která přenechává svého milého Janka mladé zpěvačce Kristince, kterou má zosobnit právě Olga.¹⁵⁷ Tato domněnka nabývá historické pravdy zjištěním, že Karel Čapek tuto roli Olze určil sám a sám své drama režíroval. Na druhou stranu nelze nevidět jistou paradoxnost situace po zjištění, že na premiéře dramatu v listopadu 1922 byla také přítomna Věra Hrušová.¹⁵⁸

Začíná se tedy ukazovat, že krize vztahu Olgy a Karla z léta 1922 začíná přecházet v jakýsi útlum citu. Karel se vzdává osobního nároku na Olgu. Věnuje jí volnost. Toto názorové směřování spisovatele se nám ozřejmuje na několika aspektech. Promítá se do Čapkových činů, během listopadu 1922 se přestěhoval od svého bratra do nového bytu.¹⁵⁹ Nikoli k Olze, nýbrž do svého, aby byl sám,¹⁶⁰ jak je patrné z jeho názorů, prezentovaných v dopisech. Svůj postoj k Olze dokládá dopisem z 24. prosince 1922, v němž se stylizuje do role „starého šedivého vlka,“ jehož kožich posílá Olze jako dar k Vánocům.

„A já jsem také ten starý šedivý vlk, kterého nosíš a budeš nosit na mladé šíji; mám někdy červené vlčí oči a někdy nadělám mnoho škody; tedy zlý, bručivý, kousavý a jedním slovem prevít (...) Ale kůže, kůže bych se Ti lehce nosil! Kůže bych Tě hrál a hladil a netížil, a byl Ti vždycky teplý a milý (...) Já, vlk, bych se Ti chtěl ke všemu hodit.“¹⁶¹

V tomtéž dopisu také Olgu oslovuje „Ančko, od řetězu utržená,“ což je Karlova narážka na Olžinu hereckou roli Ančky ve hře Fráni Šrámka *Plačící satyr*, jejíž premiéru 15. ledna 1925 Čapek inscenoval. Malevič se domnívá, že také toto dílo určitým způsobem osvětluje vývoj vztahu Karla Čapka a Olgy Scheinpflugové v této době. Klíčovým tématem hry je totiž láska postaršího spisovatele k mladší dívce (Anče), jež se však zamiluje do svého vrstevníka. Zápletka vyúsťuje ve spisovatelovo rozhodnutí zmizet ze života dívky a přenechat ji jinému. Malevič spatřuje klíčový význam hry ve ztotožnění Karla Čapka s postavou spisovatele ze hry, což podle bohemisty dosvědčuje fakt, že si Čapek vynutil roli Ančky pro Olgu navzdory Šrámkově záměru a sám Olgu nabádal, aby

¹⁵⁷ Srov. MALEVIČ, Oleg Michajlovič. *Bratři Čapkové*, s. 158.

¹⁵⁸ Srov. tamtéž.

¹⁵⁹ Tento počín je jakýmsi přechodným řešením, které vyúsťuje v zařizování stavby vlastního domu na Vinohradech, k němuž se Čapek rozhodl společně s bratrem Josefem v únoru roku 1923. V roce 1925 se přestěhovali do hotové dvojvily v dnešní ulici Bratří Čapků 1854/30.

¹⁶⁰ Více viz ČAPEK, Karel a Jiří OPELÍK. Dopis z 27. listopadu 1922. *Dopisy ze zásuvky*, s. 28–29.

¹⁶¹ ČAPEK, Karel. Dopis 24. prosince 1922. *Listy Olze*, s. 117.

se do role vžila. Malevič dokonce připouští, že touto rolí chtěl Čapek Olgu přivést k tomu, aby se zachovala ve skutečném životě stejně jako postava Ančky ve hře.¹⁶²

Je tedy patrné, že v této době spisovatel ve svém vztahu k herečce čelí hlubšímu problému, jenž vyrůstá z několika aspektů, přičemž jedním dost podstatným je právě obnovení kontaktu s Věrou Hružovou. Že tako krize měla dlouhodobější ráz a byla zřetelná na obou milencích, a to i na jejich vzezření, dokládá dopis spisovatelky Anny Lauermannové-Mikschové, který poslala Olze Scheinpflugové koncem roku 1922: „Něco jiného mně posmutnilo ve Vašem dopise, cítím z něho, že žijete v jakémsi krutém citovém konfliktu – nevím o něm, ale tuším jej (...) Je Vám sotva dvacet a došlo to na Vás pěkně – je to úděl lidí temperamentních a citových a je to úděl lidí vůbec.“¹⁶³

1.2.1.8 Olga Scheinpflugová v době hereckého a literárního vzestupu

O kariérním životě Olgy Scheinpflugové v roce 1923 nám poskytují informace pouze její vlastní paměti a seznamy rolí. Čapkova korespondence nám příliš nenapoví, protože se zabývá pouze problémy své osoby. Olga Scheinpflugová popisuje první polovinu roku 1923 jako dobu, kdy především hrála a svou představu o herectví si utvářela na základě co největšího množství zkušeností. Šla tedy z role do role a udržovala mnohé přátelské styky. Sama však zdůrazňuje, že byla vázána také velkým množstvím smluv na pohostinské hry různě po republice – jezdila do Brna, do Ostravy, ale i do menších měst.¹⁶⁴

Do tohoto období také patří vznik rozsáhlé novely *Březan*, jež začala vycházet na pokračování od července 1923 v Národních listech. V této době také podle Karlova dopisu Olze z léta 1923 vyšla v tomtéž časopise Olžina *Pohádka o zbloudilém člověku*.¹⁶⁵ Je to jedna z mnoha próz tohoto typu, které budou ještě následovat. Co se týká přispívání do dalších časopisů, Olga už v roce 1923 nepřispívala do plzeňské *Mladé strážě*, ale na tento rok uzavřela smlouvu s časopisem *Apollon*.

1.2.1.9 „Italská“ krize a druhá deziluze ze vztahu

Rok 1923 byl pro vztah Karla Čapka a Olgy Scheinpflugové velmi pohnutým a klíčem k jeho ozřejnění je především Čapkova korespondence, a to jak dopisy zaslané Olze, tak

¹⁶² Srov. MALEVIČ, Oleg Michajlovič. *Bratři Čapkové*, s. 159–160.

¹⁶³ Citujeme část odeslaného dopisu ze 14. prosince 1922 z článku DANDOVÁ, Marta. *Adresátka Olga Scheinpflugová*, s. 369.

¹⁶⁴ Srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 79.

¹⁶⁵ Srov. ČAPEK, Karel. Dopis z 5. července 1923. *Listy Olze*, s. 153.

Věře a dále také spisovatelce Anně Lauermannové, jež poskytují Čapkův vlastní náhled na vztah s Olgou a na povahu Olgy.

Dopisy z ledna roku 1923, jež Karel Čapek Olze posílá, mají sice svou obvyklou srdečnost, ale začínají se podobat těm, které jsou adresovány Věře svými výčty akcí, jež Karel Čapek absolvoval, a činností, kterou vykonal. Korespondence s Olgou však vzhledem k minulému roku postrádá sdílení nápadů, ačkoli je primárně zaměřená na Karlovu sebereflexi. Paradoxně se však autor Olze nezmiňuje o svém chronickém zánětu dásní, který je naopak zanesen do dopisu Věře.¹⁶⁶ Což svědčí o zvětšujícím se významu role Věry Hružové v životě Karla Čapka. Nicméně listy Olze v protikladu k listům Věře jsou stále obsáhlejší. Olga Scheinpflugová má tedy v životě Karla Čapka stále výsadní postavení.

Únorové dopisy jsou ve znamení popisu cesty do Berlína, kde se konala německá premiéra hry bratří Čapků *Ze života hmyzu*. Nicméně Čapkova únava a přehlčenost přetrvávají a tento stav krystalizuje v rozhodnutí rezignovat na funkci dramaturga a režiséra Vinohradského divadla, které Čapek oficiálně opustil 10. dubna 1923 ze zdravotních důvodů. V návaznosti na tyto důvody Karel Čapek na radu lékařů odjel do Itálie. V dopise Věře však uvádí jako hlavní příčinu své cesty především „duševní hygienu.“¹⁶⁷ Na základě korespondence nám však vysvítají také další možné aspekty, vedoucí k nutnému odpočinku. Kromě Čapkova pověstného křehkého zdraví je to přepracovanost, momentální tvůrčí stagnace, způsobená nedostatkem času, a také starosti plynoucí z udržování dvou paralelních milostných vztahů.

Cesta trvala téměř dva měsíce, nicméně spisovatel se podle svých slov nevrátil spokojenější.¹⁶⁸ Během cesty po Itálii byl Čapek zaměstnáván jak svou novinářskou činností (odesílal do redakce reportáže o návštěvě různých italských měst a míst), tak posíláním dopisů Věře a Olze. Vztahy se však nevyvíjely podle spisovatelových představ. Věnujme pozornost především Karlovu dopisu Olze z 15. května 1923, v němž spisovatel reaguje na hereččinu nabídku manželství. Olga spisovateli patrně nabídla společné soužití i s péčí o Čapkovo chatrné zdraví. Karel se však v listu této vidině razantně postavil. Cítil se návrhem krajně poníženo: „mé pojetí života je mužnější a snad i tvrdší, a v okamžiku,

¹⁶⁶ Srov. ČAPEK, Karel a Jiří OPELÍK. Dopis z 10. ledna 1923. *Dopisy ze zásuvky*, s. 34.

¹⁶⁷ Srov. ČAPEK, Karel a Jiří OPELÍK. Dopis z 5. dubna 1923. *Dopisy ze zásuvky*, s. 39.

¹⁶⁸ V dopisu Věře z 23. června 1923, který napsal krátce po příjezdu do Prahy, si Karel stěžuje, že se vrátil „samotářštější“ a neklid ho neopustil (srov. ČAPEK, Karel a Jiří OPELÍK. Dopis z 23. června 1923. *Dopisy ze zásuvky*, s. 45.)

kdy bych byl odkázán na takovou pokořující péči, bych si prostě vzal život.“¹⁶⁹ Jeho stanovisko k manželství však není odmítavé pouze kvůli jeho zdravotnímu stavu. On sám píše, že se cítí „nějak rozvrácen, v těžkém vnitřním neladu“ a na jiném místě dopisu doplňuje, že momentálně potřebuje být sám., že by rád odešel do klášterní samoty a klidu.¹⁷⁰ V dalším dopisu z 26. května Olze otevřeně nabízí jakousi formu přátelství, kterou nazývá „jemný, věrný, životní svazek“, ale nic víc. A odůvodňuje to tím, že není ničeho víc schopen: „Neříkej, že je to málo a že je to bez ceny (...) dávám Ti sebe celého v tomto svazku, ale bez svých špatných stránek, bez svého samotářství, bez své vratkosti, která Ti pak vnucuje pokořující úkol ošetřovatelky.“¹⁷¹ Z dopisů získáváme tedy dojem, že spisovatel své zdraví považuje za fatální záležitost a nechce jím svou milou obtěžovat a brzdit ji v rozletu. Nicméně nelze autorovi také upřít velkou dávku nerozhodnosti a snad i nedostatek odvahy v jednání.

Jak se na daný problém dívala sama Olga, můžeme zjistit pouze ze sporých a částečných informací. Kromě Českého románu se dozvídáme několik kusých faktů o tomto období z hereččiných pamětí. V souvislosti s Čapkovým italským pobytem se zmiňuje pouze o Čapkově depresivní náladě a pocitech rezignace a melancholie, kterými byly naplněny jeho dopisy – tak odlišné od těch předchozích.¹⁷²

Další cenné zprávy nám však podává korespondence Karla Čapka s Annou Lauermannovou, která se z většiny vztahuje právě k jeho italskému pobytu. Ukazuje nám, že Olga Scheinpflugová ve svých pamětech o této době mnoho zamlčela. Spisovatel se své starší přítelkyni svěřuje se starostmi právě o psychický stav Olgy a otevřeně jí píše, že je jedinou osobou, k níž se obrací pro radu,¹⁷³ a že pouze ona „by mohla přinést mír dvěma nešťastným lidem.“¹⁷⁴ Už v prvním dopise Anně Lauermannové z Itálie totiž tvrdí, že právě špatný psychický stav Olgy považuje za překážku v překonání jejich milostné krize. „[Olga] je nemocnější než já. Vyléčit ji, to je celý problém. Kdyby nebylo její hrozná chorobnost, nebylo by vůbec proč být nešťasten.“¹⁷⁵ A následující dopisy tuto spisovatelovu hypotézu potvrzují. V listu z 11. července totiž Čapek mlhavě zmiňuje, že

¹⁶⁹ ČAPEK, Karel. Dopis z 15. května 1923. *Listy Olze*, s. 140.

¹⁷⁰ Tamtéž.

¹⁷¹ ČAPEK, Karel. Dopis z 26. května 1923. *Listy Olze*, s. 145.

¹⁷² Srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 79.

¹⁷³ Srov. ČAPEK, Karel a Marta DANDOVÁ. Dopis z 3. máje 1923. *Korespondence*. Praha: Československý spisovatel, 1993, 1. sv. Spisy, s. 225. ISBN 80-202-0448-2.

¹⁷⁴ ČAPEK, Karel a Marta DANDOVÁ. Dopis z 6. června 1923. *Korespondence*, s. 228.

¹⁷⁵ ČAPEK, Karel a Marta DANDOVÁ. Dopis z 3. máje 1923. *Korespondence*, s. 225.

si Olga udělala něco, za co se cítí vinný.¹⁷⁶ Další dopis to ozřejmuje; Čapek si v něm naříká, že mu Olga vyhrožuje „bílým práškem.“¹⁷⁷ Toto spisovatelovo vyjádření nasvědčuje tomu, že se Olga mohla pokusit o sebevraždu. Spisovatel tedy prosí Annu Lauermannovou, aby Olgu uklidnila a zdůraznila potřebu klidného spoluzítí.

Je tedy patrné, že Olga musela být z Čapkova neakceptování návrhu na manželství velmi smutná, až zdrcená. Čapek totiž uvedl svou dívku do velmi nevýhodné pozice, protože se kvůli nároku svého srdce nemůže zadat s někým jiným, svého milého si však také nemůže vzít. Zároveň však z Čapkových dopisů vyplývá, že měla sklony k přecitlivělosti, dramtizaci problému a k psychické labilitě, což dokládá i František Černý ve svém doslovu k Olžinu poslednímu memoárovému dílu.¹⁷⁸ Kromě nevyrovnaného nitra však herečka trpěla také trvalými problémy se srdcem, k čemuž se často přidružila jiná momentální zdravotní indispozice. V této době např. herečka musela absolvovat operaci slepého střeva, na niž naráží Čapkův dopis z počátku srpna 1923.¹⁷⁹

V případě vztahu s Věrou Hružovou je autor taktéž melancholický a stručný a vztah se stále pohybuje na vlně hravosti a určité pózy, čímž se dopisy Věře dostávají do jisté míry do kontrastu s korespondencí posílanou Olze. Přesto se však Jiří Opelík domnívá, že naplnění vztahu k Olze a k Věře kladl překážky především „Čapek tvůrce“. Toto stanovisko vysvětluje tím, že Čapek nadřazoval zodpovědnost vůči své tvorbě nad lásku. Proto i lásku od sebe vzdaloval.¹⁸⁰

K tomuto stanovisku bychom ještě přidali další, za nímž stojí Jarmila Čapková, manželka Josefa a blízká přítelkyně Karlova. Názor této ženy je pro nás hodnotný, protože od své svatby s Josefem, od roku 1919, do Karlova přestěhování do sousedního bytu v roce 1923 žili všichni tři společně v jedné domácnosti. Jarmila tedy znala dobře povahu obou bratrů a tvrdí, že oba měli jistý celoživotní odstup vůči ženám, jež nazývá až „fóbií a misogynstvím“. Domnívá se, že byl způsoben nepřírozeně vlastnickou a žárlivou láskou jejich matky.¹⁸¹

My se přikláníme ke všem zmíněným náhledům. Na základě studia Čapkových dopisů oběma zmíněným ženám a vzpomínek jeho sestry, neteře a dalších pamětníků se

¹⁷⁶ ČAPEK, Karel a Marta DANDOVÁ. Dopis z 11. července 1923. *Korespondence*, s. 228.

¹⁷⁷ Srov. ČAPEK, Karel a Marta DANDOVÁ. Dopis z 23. července 1923. *Korespondence*, s. 229.

¹⁷⁸ Srov. ČERNÝ, František. *Doslov Olga Scheinpflugová*, s. 255.

¹⁷⁹ Srov. ČAPEK, Karel. Dopis z 1. srpna 1923. *Listy Olze*, s. 156.

¹⁸⁰ Srov. OPELÍK, Jiří. *Doslov*, s. 105.

¹⁸¹ Srov. ČAPKOVÁ, Jarmila a Jiří OPELÍK. *Vzpomínky*, s. 290

domníváme, že za Čapkovým rozhodnutím žít sám se mohly skrývat společně všechny předložené důvody, protože žádný z nich se nevyklučuje a nelze popřít, že spisovatel byl v tuto dobu zatížen mnoha starostmi, k nimž se družily stále nové, jako strach ze zhoršujícího se zdraví své matky a vlastní problémy se zuby.¹⁸² Nemohl mít tedy pomyšlení na to, aby se vázal a přijal současně starost o někoho dalšího, i kdyby to byla Olga, jež ho milovala.

Krátce po návratu do Čech cestuje Karel se svým bratrem do Trenčianských Teplic navštívit nemocnou matku, jejíž zdravotní stav se poté mírně zlepšil. Po návratu do Čech je však Karel Čapek stížen další ránou. Věra Hrůzová mu posílá list s oznámením své svatby,¹⁸³ čímž sama rozhoduje o ukončení jejich vztahu. Tímto zjištěním byl Čapek zaskočen a vnitřně velmi rozrušen. Čapkovy dopisy Věře, následující po této zprávě do konce roku 1923, se projevují velkou vnitřní rozháraností a proklamací vášně, která v Čapkově korespondenci nemá obdoby. Současně se však tento velký citový impuls stává mohutným inspiračním zdrojem pro Čapkovu tvorbu. Během pouhých tří následujících měsíců totiž spisovatel dopsal více než polovinu rozepsaného románu *Krakatit*. Podle Jiřího Opelíka spisovatel až v zobrazení románové lásky princezny a inženýra Prokopa došel naplnění, k němuž v reálném vztahu mezi jím a Věrou vlivem Čapkovy liknavosti či nerozhodnosti nedošlo.¹⁸⁴ A tuto sublimaci milostného citu do literárního díla Opelík považuje za potřebnou katarzi, která mohla vyústit ve vyřešení spisovatelovy vlastní milostné krize.¹⁸⁵

1.2.1.10 „Zamilované přátelství“¹⁸⁶

Román *Krakatit* tedy završil období nejintenzivnějšího vztahu Karla Čapka a Věry Hrůzové. Korespondence s Věrou, která následuje po jeho dokončení, tedy počínaje lednem 1924, se pohybuje čistě na přátelském tónu s občasným náznakem hravosti, ale s naprostou absencí jakýchkoli erotických narážek. Tento fakt můžeme sledovat např. na

¹⁸² Srov. ČAPEK, Karel a Marta DANDOVÁ. Dopis z 26. května 1923. *Korespondence*, s. 226.

¹⁸³ Věra Hrůzová se vdala 10. října 1923 za těžaře Josefa Skoupila, s nímž se později přestěhovala do Skalice nad Svitavou. Zde žili v krásné usedlosti, kde mohla Věra provozovat své oblíbené sporty jako jezdeckví a tenis a jež se časem stala odpočinkovým útočištěm mnoha významným kulturním osobnostem, jako byl literární historik Arne Novák či dirigent Rafael Kubelík aj. (Srov. *U Čapka je pro mě podstatný upřímný boj obyčejného člověka, říká čapkovský badatel Hasan Zahirović*. Ohlasy dění na Boskovicku. 2015. [online] Tomáš Trumpeš [cit. 14.4.2017] Dostupné z: <http://www.ohlasy.info/clanky/2015/04/rozhovor-hasan-zahirovic.html>)

Věra Skoupilová svému manželovi později porodila tři dcery, Magdu, Hanu a Petru.

¹⁸⁴ Srov. OPELÍK, Jiří. *Doslov*, s. 108.

¹⁸⁵ Srov. tamtéž, s. 106.

¹⁸⁶ KOŽELUHOVÁ, Helena a Jaromír SLOMEK. *Čapci očima rodiny*, s. 118.

změně oslovení adresátky, kterou Čapek začíná formálně titulovat „milostivá paní Věro“. S mizící perspektivou budoucího vývoje vztahu se také zmenšuje frekvence posílání dopisů na obou stranách.

Čapkova citová rozdvojenost v oblasti vztahů se skončila. Muselo tedy zákonitě dojít i k určitému uklidnění a nastolení stability ve vztahu k Olze Scheinpflugové. Karel Čapek už během pobytu v Itálii nabízel Olze jako alternativu sňatku přátelský svazek, jež považoval za jedinou, ale dostačující formu jejich budoucího společného života, kterou ale Olga odmítala. Po návratu Karla z Itálie ale Olga Čapkovu nabídku konečně vzala na vědomí, a dokonce se rozhodla ji přijmout. Svědčí o tom Čapkův dopis, v němž s radostí kvituje její vyjádření se o jejich vztahu jako o kamarádství.¹⁸⁷

Jejich vztah se tedy zatím stabilizoval. Nicméně musel projít ještě několika obtížemi, než se ustálil na formě, která plně vyhovovala spisovateli i herečce. První z překážek byly Čapkovy rodinné problémy. Po Karlově návratu z Itálie se do bytu jeho bratra Josefa přestěhovali oba rodiče kvůli matčinu zhoršujícímu se zdravotním stavu. V pamětech Čapkovy sestry Heleny a švagrové Jarmily je mnoho zmínek o obtížném soužití Karla s jeho rodiči, ač nebydleli spolu v jedné domácnosti.¹⁸⁸ Za necelý rok Čapkova matka zemřela v sanatoriu na předávkování morfiem. Karel se o tom Olze zmiňuje v dopisu z 13. dubna 1924, který píše v den matčina úmrtí.¹⁸⁹ Karlova situace tedy byla pro manželství nepříznivá, protože si k sobě přestěhoval svého otce. Nicméně podle Heleny Čapkové tento stav Karlovi vyhovoval, protože potřeboval někoho, kdo by se mu staral o domácnost¹⁹⁰ a jeho otec zase chtěl být ve stáří ještě nějak prospěšný. Karel se tedy očividně se svým postavením starého mládence smířil, protože Helena cituje jeho slova z rozmluvy s otcem, jimiž to explicitně vyjádřil: „A pořád je potřeba na něco dohlédnout, mami, chudák, všude schází nám dvěma starým mládencům. Nevím, jestli ty, ale já se na mou duši nechci oženit!“¹⁹¹

¹⁸⁷ Srov. ČAPEK, Karel. Dopis ze 17. srpna 1923. *Listy Olze*, s. 160.

¹⁸⁸ Karlova matka byla velmi přecitlivělá a psychicky labilní osoba („neurastenička“), která trpěla utkvělými představami, byla velmi žárlivá a celý život v soužití se svým mužem činnostně neuspokojená. Velmi se upnula na vztah ke svým dětem, obzvláště vlastnický se chovala ke Karlovi.

¹⁸⁹ Srov. ČAPEK, Karel. Dopis z 13. dubna 1924. *Listy Olze*, s. 167.

¹⁹⁰ Karel Čapek sice měl hospodyni „slečnu“ Helenu Šunkovou, ale ta obstarávala péči o spisovatelův oděv, vaření a úklid. Potřeboval tedy někoho, kdo by se staral o hospodaření s penězi, hospodářskou údržbu domu a kdo by mu pomáhal se zahradničením apod.

¹⁹¹ ČAPKOVÁ, Helena. *Moji milí bratři*, s. 338.

Další podstatnou překážkou bylo opět Karlovo zdraví. Karlova páteř byla během první poloviny roku 1924 prošetřena prof. Syllabou,¹⁹² jenž stanovil zatím nepříznivou diagnózu nemoci. K vyšetření došlo těsně před odjezdem Karla Čapka do Velké Británie.¹⁹³ Během tohoto zahraničního pobytu, který se uskutečnil během letních měsíců roku 1924, posílal Olze opět mnoho zpráv, v nichž jí líčí své zážitky z Velké Británie, ale zmiňuje i dotyčné vyšetření. Mluví o něm v dopisu z 9. června 1924, ale nepojmenovává problém pravým jménem. Píše o své chorobě pouze jako o „jistých prašpatných nervových (jen *nervové*, ujišťuji Tě) stavech, za které nikdo nemůže; víš, taková divná forma neurasthenie, takové zlé fobie (...) Myslím, že musím něco trpět za svou maminku; je to dědictví.“¹⁹⁴ Pravděpodobně chce tedy předejít Olžiným scénám a prolévání slz, protože v dopisech z italské cesty, jež posílal Anně Lauermannové, nabádá spisovatelku ke stejnému způsobu mluvy s Olgou.¹⁹⁵

Karlovo zdraví však nakonec pomohlo rozřešit určitou bezvýchodnost a spletnost vztahu Karla Čapka a Olgy Scheinpflugové, která v zájmu duševního zdraví spisovatele a herečky nemohla trvat příliš dlouho. Konečné slovo nakonec pronesl právě Karlův lékař, prof. Syllaba, který se rozhodl bez Karlova vědomí a souhlasu Olze o Karlově chorobě napsat. Tento dopis se nám dochoval v pamětech Olžina bratra Karla, jenž ho celý cituje. Miroslav Halík dopis považuje za velmi významný pro další vývoj vztahu Karla Čapka a Olgy Scheinpflugové,¹⁹⁶ protože v něm lékař Olze otevřeně doporučuje rezignovat na sňatek se spisovatelem Čapkem, aby nebyla životem s Čapkem zklamána, ochuzena. A to samé psal v souvislosti s Čapkem, který by později mohl vztah cítit jako omezení, jako „okovy“.¹⁹⁷

Toto sdělení ale muselo Olgu zasáhnout, protože nějakou dobu Čapkovi do Británie nepsala. Karel jí posílá dopis, v němž zmiňuje, že už tři dny od ní nemá zprávu, což je podle analýzy četnosti Čapkových odpovědí skutečně dlouhá pauza.¹⁹⁸ Na tento dopis však navazuje další, jež naopak je plný vděčnosti za Olžinu odpověď. Dopis je hoden

¹⁹² Prof. Ladislav Syllaba (1868–1930), univerzitní profesor, neurolog, politik a autor memoárů byl osobním lékařem prezidenta T. G. Masaryka a ošetřujícím lékařem Karla Čapka.

¹⁹³ Do Velké Británie byl Karel Čapek pozván z titulu významného českého spisovatele a autora dramatu R.U.R a člena Penklubu.

¹⁹⁴ ČAPEK, Karel. Dopis z 9. června 1924. *Listy Olze*, s. 174.

¹⁹⁵ Viz dopisy z 11. června a 23. června roku 1923, obsažené v *Listech Olze*.

¹⁹⁶ Srov. Poznámka č. 3 Miroslava Halíka k dopisu Karla Čapka Olze Scheinpflugové z 9. června 1924 (ČAPEK, Karel. *Listy Olze*, s. 175).

¹⁹⁷ Srov. Dopis prof. Syllaby v poznámce viz SCHEINPFLUG, Karel. *Můj švagr Karel Čapek*, s. 23.

¹⁹⁸ Srov. ČAPEK, Karel. Dopis ze 17. června 1924. *Listy Olze*, s. 176.

pozornosti ještě pro jinou okolnost; spisovatel v něm herečce děkuje za laskavost jejích slov. Čapek přiznává, že tolik lásky od ní nečekal.¹⁹⁹ Zdá se tedy, že si Olga vzala slova prof. Syllaby k srdci a rozhodla se být Čapkovi dobrou přítelkyní, která těší, ale nic víc nečeká. Potvrzuje to i fakt, že se Čapkovi zmínila i o dopisu prof. Syllaby, což Čapek přijímá s povděkem a vědomím, že mu bude více rozumět.²⁰⁰

1.2.2 Druhá fáze vztahu v letech 1925–1935

1.2.2.1 Olga Scheinpflugová jako dramatička a prozaička

Vyřešení několikaměsíční milostné krize mělo blahodárný vliv nejen na stabilizaci psychického stavu Olgy Scheinpflugové, ale i na její kariérní postup. Olga už v minulém roce hrála a hostovala v mnoha divadlech. Dále pokračovala v přispívání do časopisů. Začala psát pro časopis *Venkov*, kde ve srovnání s jejím přispíváním do jiných časopisů, zakotvila na čtyři roky.²⁰¹ V roce 1924 jí vyšla tiskem první kniha. Kompletní soubor jejích pohádek, které mnohé doteď vycházely časopisecky, se objevil na pultech pod názvem *Barevné pohádky*.

Ale v roce 1925 nastává jakýsi nový umělecký výron herečky a spisovatelky, jehož produktem je účinkování na množství divadelních premiér, jejichž počet se v tomto roce rapidně zvyšuje podle Čapkovy korespondence²⁰² až na číslo čtyři za sezónu (*Svatební víněk*, role Reneé; *Potopený zvon*, role Routičky; *A potom láska*, role Germaine By; *Madla z cihelny*, role Madly, aj.). Není však vyloučeno, že jich bylo více.²⁰³ Nicméně už toto vysoké číslo svědčí o tom, že se Olga stala rovnocennou členkou hereckého souboru Vinohradského divadla, což nakonec dokládá i v pamětech, kde píše o srdečném a přátelském přijetí souboru a jejím častém účinkování, které se rovnalo téměř dennodennímu hraní velmi rozmanitých rolí.

¹⁹⁹ Srov. ČAPEK, Karel. Dopis z 19. června 1924. *Listy Olze*, s. 177.

²⁰⁰ Srov. ČAPEK, Karel. Dopis z 20. června 1924. *Listy Olze*, s. 177.

²⁰¹ Olga celý život přispívala do časopisů různého druhu, Lexikon české literatury však uvádí velké množství rozmanitých měsíčníků, deníků, sborníků různého zaměření i kvality, jejichž počet přesahuje šedesát titulů! Ačkoli tato tvorba nebyla těžištěm prozaické činnosti Olgy Scheinpflugové, dokonce lze tvrdit, že stanula až na posledním místě autorčiny tvorby, je obdivuhodná autorčina neutuchající produktivita. Když totiž k těmto drobným textům přičteme ještě neustálou hereckou činnost a literární tvorbu, vychází nám z toho obraz ženy, která byla nesmírně činná a nepostrádala velkou invenci.

²⁰² Viz ČAPEK, Karel. *Listy Olze*. Dopisy z roku 1925.

²⁰³ Vinohradské divadlo v roce 1925 svým počtem premiér, který se celkem pohyboval v jarní i podzimní sezóně dohromady okolo osmi/devíti titulů, je plně v souladu s dnešní divadelní produkcí významných pražských divadel. Národní divadlo či Vinohradské divadlo uvádějí v roce 2016/17 okolo sedmi premiér.

Do roku 1925 je také datován vznik Olžiny první komedie *Madla z cihelny*, v níž vtipně spojila sociální problematiku postavení chudých dívek s tehdejší módní filosofickou teorií, zabývající se „rasovou hygienou,“ zvanou eugenica, jenž se projevovala i v dobovém společenském náhledu na ženu.²⁰⁴

Tvorba Olgy Scheinpflugové však zaznamenala také další přírůstek; v roce 1925 vyšla knižně sbírka básní, napsaných během léta roku 1921, *Táni*. Dále autorka začala přispívat do časopisu *Rozpravy Aventina*, což pokračovalo až do 1931. Nic z toho však nemá takový význam jako probouzející se touha psát prózu, která vyústila ve vznik románu *Pod líčidlem* a následovala téměř každoročním vydáním jedné prózy. Herečka své románové začátky popisuje ve svých pamětech a svým způsobem i osvětluje svou velkou produktivitu a možná i schopnost překonat absenci manželského a mateřského života, již podle svědectví mnoha pamětníků musela pociťovat.

„Po lyrice a komediích jsem usedla k románu. Stalo se mi nezbytnou potřebou vysvětlovat lidi a život nejen herecky, ale i v beletrii. Opojení prací je snad nejsilnější ze všech pocitů, i když pro něj i při něm rychle a bezohledně uplývají možnosti soukromého života.“²⁰⁵

1.2.2.2 Zakotvení v novém domově

Počátky druhé fáze vztahu Karla Čapka a Olgy Scheinpflugové nacházíme už v roce 1924, kdy se konečně ustanoví vztah na formě přátelství. Nicméně jako přátelství v pravém slova smyslu, tedy založené na vzájemné úctě, respektování vlastní nezávislosti a nesobeckosti, se začalo projevovat až od roku 1925. Karlova korespondence svědčí o spokojenosti a jistotě stability vzájemných citů spisovatele a herečky. Nepřekvapí nás tedy, že Olga klidně přijala fakt, že se Karel stěhuje do nové dvojvily, kterou bude napůl vlastnit se svým bratrem jako sousedem.²⁰⁶ Nicméně se neváhala přestěhovat do Vršovic, aby měla k Čapkovi blíž a mohli se dále často navštěvovat.²⁰⁷

²⁰⁴ Srov. HECZKOVÁ, Libuše. Eugenika, Extase a Emanuel (Rádl). Několik poznámek k erotice a zdraví ženy ve třicátých letech 20. století. In: *Slovo a smysl: Časopisu pro mezioborová bohemistická studia* [online]. Praha: Ústav české literatury a literární vědy Filosofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze [cit. 18.4.2017]. ISSN 1214-7915. Dostupné z: <http://slovoasmysl.ff.cuni.cz/node/413>.

²⁰⁵ SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 112.

²⁰⁶ Do vlastního domu, dvojvily na Vinohradech, se Karel přestěhoval na počátku dubna 1925.

²⁰⁷ Olga Scheinpflugová se přestěhovala do dnešní Kodaňské ulice č. 22 v Praze-Vršovicích (srov. Poznámka č. 3 Miroslava Halíka k dopisu Karla Čapka Olze Scheinpflugové z 6. dubna 1925. ČAPEK, Karel. *Listy Olze*, s. 191).

Přestěhováním Karla a Olgy se tedy začalo kvalitativně odlišné období jejich vztahu, které je provázáno stabilní produktivitou nových děl, ale i zajištěním si vlastní skupiny přátel.

Karel Čapek žil v domku se svým otcem, jenž se staral o domácnost a společně všichni tři, otec, Karel a Josef, zušlechťovali zahradu, náležející k domu. Kromě rodiny měl však Karel také specifický okruh přátel, kteří se u něj společně scházeli už v bytě na Kampě. Nicméně ve svém novém domě pro tyto schůzky vytvořil speciální podmínky a atmosféru, a časem rozšiřoval počet hostů o nové osobnosti.²⁰⁸ Tak vznikli tzv. pátečníci, kteří se podle svědectví Karla Scheinpfluga časem rozrostli až na počet čtyřicet.²⁰⁹

Olga si podle svých pamětí našla veselou společnost, která by jí nabídla radostné a otevřené vztahy. Se svými přáteli zakotvila v tzv. Táflrundě,²¹⁰ již byla jediným členem ženského pohlaví. Do Táflrundy přišla se svými přáteli herci. Doktor Karel Steinbach, Olžin celoživotní přítel a taktéž člen Táflrundy, datuje vznik této společnosti do roku 1932 a za její zakladatele považuje sebe, Julia Firta²¹¹ a Rudolfa Jílovského, k nimž brzy přibyli Ferdinand Peroutka jako jakýsi „vládce“²¹². V tomto tvrzení se k němu přidává i Julius Firt ve svých pamětech.²¹³ Je tedy patrné, že Táflrunda v pravém slova smyslu vznikla až po tom, co se spojily dvě skupiny – Olga se svými přáteli a trojice kolem K. Steinbacha. Později se Táflrunda rozvětvila na různé zájmové skupiny a jednou z nich byla divadelní společnost, nazvaná Marcelka.²¹⁴ Do této party patřila Olga Scheinpflugová s přáteli. Kromě těchto kamarádů z Táflrundy, z nichž největší a dlouholetou oporou byl pro Olgu herec Hugo Haas a lékař Karel Steinbach, měla ještě mnoho živých a téměř dennodenních kontaktů s herečkami a herci z Vinohradského divadla. Podle Františka Černého udržovala Olga tento bohatý okruh hereckých

²⁰⁸ Stálými a trvalými členy pátečníků byl Karel Čapek jeho bratr Josef, František Langer, Karel Poláček, Josef Kofiček. Během let se ostatní členové různě proměňovali – odcházeli a přicházeli – takže se na „pátkárnách“ objevil i Ferdinand Peroutka, Josef Šusta či časem i oba prvorepublikoví prezidenti.

²⁰⁹ Srov. SCHEINPFLUG, Karel. *Můj švagr Karel Čapek*, s. 210.

²¹⁰ Srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 68 - 69.

²¹¹ Julius Firt (1897-1979) byl od roku 1929 ředitelem nakladatelství Fr. Borový, u něhož vydával po rozchodu s nakladatelstvím Aventinum v roce 1931 své knihy i Karel Čapek. Stal se tedy v této době Čapkovým osobním přítelem a vydavatelem. Po roce 1945 se stal ředitelem nakladatelství Melantrich.

²¹² Srov. FISCHL, Viktor a Karel STEINBACH. *Dr. Karel Steinbach – svědek téměř stoletý*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990, s. 45.

²¹³ Srov. FIRT, Julius. *Knihy a osudy*. Brno: Atlantis, 1991, s. 312. ISBN 80-7108-015-2.

²¹⁴ Tamtéž, s. 49.

přátelství, který se postupně rozšířil i na herce Národního divadla, až do svých padesáti let.²¹⁵

Se svými veselými přáteli a kolegy od divadla jezdila Olga i na různé zahraniční zájezdy po dobu tzv. divadelních prázdnin. Kromě nich ji střídavě doprovázeli i její sourozenci, s nimiž měla úzké vztahy.

S Karlem Čapkem se Olga viděla po celý rok téměř denně. Olžina služebná Růžena Mráčková v rozhovoru s Milanem Dusem uvádí, že Karel Čapek se u Olgy Scheinpflugové pravidelně každý den při cestě do redakce Lidových novin stavoval. Přicházel přesně v půl páté a velmi si na dochvilnost potrpěl i u Olgy Scheinpflugové. Mráčková vypráví, že byl velmi přísný, a „její paní“ často volala, aby mu služebná vyřídila, že za chvíli přijde.²¹⁶ Podle pamětníků z okruhu pátečníků, a nejpodrobněji podle Heleny Koželuhové, mělo tedy přátelství Olgy a Karla své přesně stanovené hranice a pravidla, které ani herečka, ani spisovatel téměř neporušili, jinak měl každý svůj vlastní profesní život, kterému se naplno věnoval. Své prázdniny trávili odděleně.²¹⁷ Podle svých slov Olga jezdila k moři, aby nechala odpočinout svému zdraví a celoročnímu psychickému vypětí. Zatímco Karlovi vedra nedělala dobře, a tak odjížděl na dovolenou až v září, kdy se Olga naopak vracela.²¹⁸ Přesto však Helena Koželuhová hodnotí tento stav pro Karla jako vyhovující, protože „měl radost, že nemusel přerušit svazek, na kterém mu tolik záleželo (...) A tak přinášel jeden druhému kus radosti a nepřekáželi si navzájem.“²¹⁹

Během druhé fáze vztahu spisovatele a herečky zaznamenáme i menší frekvenci odeslané korespondence. Není to však z důvodu vzájemného odcizení, ale podle Olgy Scheinpflugové s novým domem si ona i Karel pořídili telefon, čímž částečně odpadla potřeba psát dopisy.²²⁰ Jejich korespondence tedy zachycuje především dobu dovolené. Během roku ustává, protože se spisovatel a herečka mohli kdykoli navštěvovat.

²¹⁵ Srov. ČERNÝ, František. Adresát Olga Scheinpflugová. *Zpravodaj Společnosti bratří Čapků*. 2006 (80), s. 7.

²¹⁶ Srov. *Rozhovor s paní Růženu Mráčkovou – hospodyní spisovatele Karla Čapka a Olgy Scheinpflugové*. Archiv Českého rozhlasu [audio záznam]. Natočil DUS, Milan. 1986. Také dostupné z: <http://prehraovac.rozhlas.cz/audio/3386760/embed?iframe=true&width=545&height=550>

²¹⁷ Srov. KOŽELUHOVÁ, Helena a Jaromír SLOMEK. *Čapci očima rodiny*, s. 139.

²¹⁸ SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 113.

²¹⁹ KOŽELUHOVÁ, Helena a Jaromír SLOMEK. *Čapci očima rodiny*, s. 118.

²²⁰ Srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 54.

1.2.2.2 Nemocná herečka

Rok 1926 byl pro Olgu ve znamení náročného onemocnění hlasivek, které pokračovalo i rokem 1927, a bylo z jejích zdravotních potíží, které ji do této doby postihly, tou nejhorší a nejvleklejší chorobou.

Inscenacemi nabytý rok 1925 a jarní sezóna roku 1926, a vůbec pracovní tempo herečky bylo pro její nepevné zdraví příliš zatěžující. Dokládá to dopis Karla Čapka ze září 1926, v němž replikuje diagnózu lékaře jako „úplné vyčerpání tělesné i duševní.“²²¹ Olga sama to vysvětluje také tím, že dostala příliš těžký repertoár a neměla patřičné znalosti z hlasové výchovy – konkrétně herečka píše, že ji nikdo nenaučil posadit správně hlas.²²² Celé divadelní prázdniny tedy strávila léčením hlasivek, které probíhalo především relaxováním v Luhačovicích, kam za ní přijel na začátku září Karel Čapek. Během tohoto období si podle Čapkových dopisů stěžuje na samotu a trpí strachem z budoucnosti.²²³

Hned po divadelních prázdninách nastoupila do divadla a pokračovala v hraní. Seznam odehraných rolí z pozůstalosti Olgy Scheinpflugové nevykazuje oproti minulé sezóně žádnou kvantitativní změnu. Naopak v něm nacházíme stále závažnější role jako postava Myrrhiny v Aristofanově *Lysistratě* či Mary Bertové v *Ostrově velké lásky* Fráni Šrámka.²²⁴

V roce 1926 také Olga začala přispívat do časopisu Prager Presse, z kterým trvala její spolupráce až do roku 1929. Dále Olze knižně vyšel první román *Pod líčidlem*, jenž čerpal z herecké zkušenosti autorky, a časopisecky (*České Slovo*) vycházel román *Červený kolotoč*, který posílala k posouzení Karlu Čapkovi. Najdeme o tom zmínku v jednom z Čapkových dopisů, v němž spisovatel hodnotí konec románu jako „trochu uchvátaně napsán“, čímž trefně charakterizuje styl autorky, která psala svá díla často ve spěchu a ve zbytkovém volném čase – „v tichých hodinách, kdy jiní herci nabírají síl,“²²⁵ jak to nakonec sama dokládá na několika místech svých pamětí.

²²¹ ČAPEK, Karel. Dopis z 1. září 1926. *Listy Olze*, s. 207.

²²² Srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 54.

²²³ Čapek Olgu mírně kárá, že tvrdila, že má ráda samotu a nyní obrací svůj názor. Také jí radí, aby si nedělala starosti a zbytečně neplašila. Čímž opět trefně odkrývá Olžinu povahu, projevující se drammatizováním a přeháněním, slovy: „to je Tvá nešťastná nátura, že se chvílemi plašíš. Kolikpak nemoci jsem s Tebou prožil, - oči, slepé střevo, otravu, plíčky – a vždycky se's děsila bůhvíčeho; a vidíš, už tom většinou ani nevíš.“ (srov. ČAPEK, Karel. Dopis z 1. září 1926. *Listy Olze*, s. 210.).

²²⁴ Literární archiv pnp. *Rukopisy vlastní – seznamy rolí Olgy Scheinpflugové*.

²²⁵ SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 110.

V roce 1927 onemocnění hlasivek neustupovalo, dokonce se zhoršilo do té míry, že herečka dostala zánět dýchacích cest a musela podstoupit dvě operace ve Vídni u foniatra Glasse. Z bídného stavu se dostala především vlastní pílí a cvičením dokázala a pokračovala v kariéře herečky dál. Ona sama však tvrdí, že musela vynaložit velké psychické úsilí, aby dokázala tyto citelné obtíže překonat.²²⁶ Jediným ústupkem onemocnění a vyčerpání byl menší počet odehraných rolí ve srovnání s minulým rokem. Navzdory zdravotním potížím nacházíme v jejím repertoáru už i náročnější dramata jako Hilbertova tragédie *Vina* (role hlavní postavy Míny).

Roku 1927 román *Červený kolotoč* vyšel knižně a Olga se dočkala i premiéry svého už druhého dramatu *Zabítý*. Ačkoli ji Karel Čapek nabádal k odpočinku i od psaní,²²⁷ začala tvořit nový román *Babiola*, jenž čerpal inspiraci z její dovolené ve Francii, jež proběhla v létě roku 1926. Próza však vyšla až o tři roky později, v roce 1930.

1.2.2.3 Vzájemné odcizení

Vzhledem ke stále častějšímu využívání telefonní komunikace²²⁸ mezi Čapkem a Scheinpflugovou a možnosti častého setkávání nám o vztahu poskytuje informace pouze korespondence z letních měsíců, kdy se spisovatel s herečkou nemohou dennodenně navštěvovat, a tudíž si sdělují své zážitky korespondenčně. Nicméně i přes malý počet dopisů lze zachytit jistou kvalitativní změnu ve vztahu Karla Čapka a Olgy Scheinpflugové. Vztah spisovatele a herečky je od roku 1926 poznamenán Karlovou politickou angažovaností a nárůstem nových společenských a soukromých aktivit, což způsobuje nespokojenost ze strany herečky. Z korespondence také cítíme jisté ochladnutí citů. V Karlových dopisech Olze se na několika místech objevuje Čapkova reakce na Olžin ironický postoj vůči jeho společenským stykům. Čapek je totiž v květnu 1926 zaměstnán návštěvou delegátů britského Penklubu a následným VIII. Všesokolským sletem. Také mu naroste mnoho povinností v redakci Lidových novin vlivem nepřítomnosti novinářů Eduarda Basse a šéfredaktora Karla Zdeňka Klímy. Zhoršující se politická situace v Československu vede Karla ke stále častější reakci v tisku, zvyšuje se počet jeho politicky zaměřených článků. V dopisech Věře Hružové z jara 1926 se Karel často zmiňuje o své intervenci proti sílícímu fašismu, který se začal v zemi šířit v podobě sympatizování s Gajdovou Národní obcí fašistickou od května 1926. Čapek není

²²⁶ Srov. tamtéž, s. 149.

²²⁷ Srov. ČAPEK, Karel. Dopis z 8. července 1927. *Listy Olze*, 216.

²²⁸ Oleg Malevič tvrdí, že Karel Čapek si nechal nainstalovat vlastní telefon v roce 1928 (srov. MALEVIČ, Oleg. *Bratři Čapkové*, s. 221).

s politickou situací vůbec spokojen, ba je z ní „velmi otráven.“²²⁹ V dopisech Olze Scheinpflugové se se svými politickými starostmi také svěřuje, ale pouze jako obhajobu své přílišné zaměstnanosti. Zmiňuje se tedy spíše o okrajových záležitostech, což vysvětluje Olžiným nezájmem o tuto problematiku.

Další novou Čapkovou aktivitou je navázání přátelství s prezidentem, které přerůstá v pravidelné styky. Počínaje rokem 1926 Karel začne každé prázdniny na několik dní jezdit za prezidentem do slovenských Topoľčianek, kde pracuje na sepisování *Hovorů s T. G. Masarykem*. Olga tuto situaci popisuje slovy, z nichž i po letech vyznívá určitá nespokojenost s tím, že ji spisovatel kvůli prezidentovi opouštěl: „O Karla Čapka jsem se začala dělit s T. G. Masarykem citově i časově, kdykoli byl pozván do Lán nebo na Slovensko do Topoľčianek.“²³⁰ Olga si však také uvědomovala, že je Karel Masarykem ovlivňován – ve svých pamětech zmiňuje, že prezident působil na jeho smýšlení jak z hlediska morálky, tak z hlediska sociální problematiky. Píše, že si nyní Čapek kromě uměleckých úkolů bral zodpovědnost i za problémy společnosti.²³¹ Julius Firt dokonce vyslovuje odvážné tvrzení, že přátelství s prezidentem Masarykem Karlovi v jistém směru nahrazovalo milostný život a manželství, o čemž nakonec i svědčí i Olga slovy, že po smrti Čapkova otce mu Masaryk nabízel otcovskou oporu, kterou však Čapek vyměnil za partnerský vztah s prezidentem.²³²

V druhé polovině roku 1926, v době Olžiny zdravotní indispozice, však Čapek projevuje velké pochopení pro její nemoc a v dopisech ji často povzbuzuje. Nakonec za ní i přijede do Luhačovic a několik dní s ní stráví.

V následujícím roce se však zdravotní situace Olgy nelepší a Čapkova politická zainteresovanost se také nezmenšuje. Dokonce tento rok je posledním v korespondenci s Věrou Hružovou. Dopisování sice trvá až do roku 1931, ale dopisy mají pouze formu téměř jednovětvých pozdravů, jejichž množství se zmenší na jeden za rok a po roce 1931 úplně vyprchá.²³³ Karlovo přátelství s T. G. Masarykem se prohlubuje a vyprovokuje velmi negativní odezvy levicově smýšlejících novinářů a spisovatelů, z nichž největším

²²⁹ Srov. ČAPEK, Karel a Jiří OPELÍK. Dopis z 10. září 1926. *Dopisy ze zásuvky*, s. 87.

²³⁰ SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 113.

²³¹ Srov. tamtéž, s. 148.

²³² Srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 127.

²³³ Na ubývání poslaných dopisů Věře Hružové mohl mít účast také fakt, že se Věra Hružová stala v roce 1926 matkou první dcery, čímž se pro Čapka stává ještě vzdálenější. V dopisech Věře z tohoto roku začíná přibývat jisté odtazitosti autora.

odpůrcem Čapka je právě spisovatel Jaroslav Durych.²³⁴ Kromě toho však na Čapka dorážejí také komunisté aj. Počínaje novým rokem, vlivem neopatrné satirické scénky na silvestrovském posezení pátečníků, vznikne tzv. silvestrovská aféra. Z nevinného žertu, v němž Čapek karikoval současnou politickou situaci, vyrostla štvavá kampaň proti Karlu Čapkovi, kterou vedl především národnědemokratický časopis *Národ*.

Olga Scheinpflugová se během roku 1927 věnovala herectví, jež jí stálo kvůli zdravotním potížím mnoho úsilí, dále psaní a kruhu přátel. Během prázdnin pak odjela do Jugoslávie na dovolenou, poté ve Vídni absolvovala operaci hlasivek a následně se chystala na relaxování v horském prostředí. Odjela se sestrou Boženou odpočívat na Slovensko na Štrbské pleso, kam za ní později přijel i Karel Čapek.

Nicméně po návratu Olgy do Prahy a Karlově odjezdu za prezidentem Masarykem do Topolčianek se projevilo celoroční přepětí spisovatele a herečky. Vykrytalizovalo v Olžinu žádost o rozchod, na niž Karel Čapek reagoval dopisem z poloviny září 1927, jak se domnívá Miroslav Halík v poznámce k dotyčnému dopisu. Píše v něm, že Olgu nedokáže opustit, ale přeje jí štěstí. Také se cítí vinen za utrpení, které jí v minulosti způsobil, a pochybuje o své schopnosti milovat druhého člověka. Nicméně na konci dopisu dodává poznámku, že přijímá její rozhodnutí a opět Olze přeje štěstí.²³⁵ Z dopisu je tedy patrné, že spisovatel přijal hereččino rozhodnutí rozejít se a podrobil se mu. Vzápětí však posílá Olze dopis, v němž ji ubezpečuje o své lásce, nabádá ji k tomu, aby se netrápila, a přemlouvá ji k vnitřnímu klidu: „Bud' klidná a snaž se netrýznit sebe samu. Ty jsi svůj největší nepřítel a trapič. (...) Neplaš se pořád, nepokojné srdce.“²³⁶ Spisovatelovy obavy a ubezpečování tedy nasvědčují tomu, že ačkoli se Olga chtěla rozejít, nedokázala unést tíhu toho rozhodnutí a vztah ukončit. Můžeme se i domnívat, jestli Čapkovo přijetí rozchodu nevyvolalo nějakou dramatickou reakci herečky, k nimž měla sklony. K rozchodu tedy nedošlo, protože se ani spisovatel, ani herečka nedokázali vzdát přátelství a blízkosti druhého.

1.2.2.4 Olga Scheinpflugová jako herečka Národního divadla

Počínaje rokem 1928 nastal pro Olgu Scheinpflugovou v několika směrech velký profesní vzestup. V lednu 1928 měla premiéru v Městském divadle na Královských Vinohradech

²³⁴ Jaroslav Durych reagoval na Čapkovo známost s prezidentem a kritizoval jeho domnělý blahobyť, alibismus vůči sociálním otázkám aj. článkem List Karlu Čapkovi o loyaltě v časopisu *Rozmach*.

²³⁵ ČAPEK, Karel. Dopis z první poloviny září 1927. *Listy Olze*, s. 225.

²³⁶ ČAPEK, Karel. Dopis z 20. září 1927. *Listy Olze*, s. 227.

Hilarova dramtizace románu *Zločin a trest*, která velmi zaujala díky Olžinu ztvárnění postavy Soni a Zdeňku Štěpánkovi v roli Raskolnikova.²³⁷ Podle Josefa Trägera byla právě tato role Olžinou vstupenkou na prkna Národního divadla.²³⁸ Olga ve svých pamětech uvádí, že jí režisér K. H. Hilar nabídl místo v činoherním souboru Národního divadla krátce po inscenaci Ibsenovy *Divoké kachny*, v níž hrála Hedviku. Během divadelní sezóny ztvárnila ve Vinohradském divadle ještě několik rolí v Čapkových dramatech (Kristinka ve *Věci Makropulos* a Mimi v *Loupežníku*).

Ale už začátkem roku 1929 vstoupila do Národního divadla, čímž se posunula od ztvárňování postav převážně mladých dívek k hlubším a dramatičtějším charakterům už zralých žen. Nepřekvapí nás tedy, že její první rolí v Národním divadle byla postava ctižádostivé princezny Goneril v Shakespearově dramatu *Král Lear*. Olga však měla především prokázat schopnost rozvíjet se a vytvořit rozmanité charaktery. Činoherní soubor Národního divadla musel v té době provést až třicet premiér za rok. Režisér Hilar kladl na herce velké nároky. Olga to popisuje slovy: „právě Götz s Hilarem se postarali o to, abych hrála jeden večer naivní holčičku a druhý monumentální tragédku, jindy veselou konverzačku a hned po ní složitou psychologii.“²³⁹

V roce 1929 Olga Scheinpflugová ještě přispěla k rozvoji své herecké kariéry hostováním (jako i několikrát v dalších letech) ve Vinohradském divadle opět v Borově dramtizaci, tentokrát ale románu *Anna Karenina*, s nímž měla ještě větší úspěch než s Dostojevského *Zločinem a trestem*. Obě díla se stala v té době podle Olžiných pamětí senzací celé Prahy.²⁴⁰

Z prozaické tvorby v roce 1928 Olze vyšly pouze *Divadelní zápisky*, nicméně o letních prázdninách dál pokračovala v práci na románu *Babiola*, kvůli němuž jela opakovaně do Francie. O vznikání románu nás na mnoha místech informují Čapkovy dopisy z léta 1928. Čapek v nich často na *Babiolu* naráží. Z jeho vyjádření získáváme kladnou odezvu na román. Dokonce Olze radí pro noviny erotická místa seškrtnat a nechat je až pro knížku.

²³⁷ Kromě Huga Haase, jenž byl Olžiným nejčastějším hereckým partnerem a velkým osobním přítelem, také hrála se Zdeňkem Štěpánkem, s nímž vytvořila slavné dvojice v některých výrazných dramatech jako Čapkův *Loupežník*, *Zločin a trest*, Marie Stuartovna aj.), krátce po Olžině odchodu do Národního divadla za ní odešel také Zdeněk Štěpánek.

²³⁸ Srov. TRÄGER, Josef. *Národní umělkyně Olga Scheinpflugová*. Praha: Supraphon, 1971, s. 1.

²³⁹ Tamtéž, s. 137.

²⁴⁰ Srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 128.

A to je jeho jediný větší zásah do kompozice prózy, kterou máme doloženou. Je tedy s Olžiným dílem očividně spokojen.

V tomto roce také Olga začala psát komediální dramata *Okénko* a *Láska není všechno*. Druhé zmíněné drama se dočkalo premiéry už v listopadu 1929.

Co se týká poezie, Čapkova korespondence dokládá v roce 1928 existenci dvou Olžiných básní, jež samostatně vyšly v Lidových novinách – nejprve *Mlha na horách* v červnu 1928,²⁴¹ poté *Meteor* v září 1928,²⁴² a obě si vysloužily kladnou odezvu od Karla Čapka. Na básnickou sbírku si však Olga měla ještě několik let počkat.

1.2.2.5 Olga, Karel a Kadelík

Rok 1928 byl ve znamení sice menší politické angažovanosti, útoky na Karla Čapka v souvislosti s tzv. silvestrovskou aférou opadly, nicméně práce neustala. Čapek se naplno zaměstnával tvorbou *Hovorů s T. G. Masarykem*, v mezichase odpočíval u povídek, jež vydával v *Lidových novinách*. Začal však už přemýšlet nad vydáním fejetonů o zahradničení.

Olga naplno žila svým herectvím. Julius Firt období vztahu Karla Čapka a Olgy Scheinpflugové přelomu 20. let a pokračující do poloviny 30. let charakterizuje slovy, jež jsou vzácná svou přímočarostí a přinášejí cenný náhled na milostný život Olgy Scheinpflugové v této době:

„Po léta žili odděleně a každý dost odlišným způsobem. Olga měla své divadlo, svou literaturu a mnohé, právem možno říci málo úspěšné lásky. Její intelekt buď vlastní citové vzplanutí uhasil, nebo dřívě či později odradil každého partnera. Bydlela ve vkusně zařízeném bytě a zde ji každý den k večeru před odchodem do redakce Lidových novin Karel Čapek navštěvoval.“²⁴³

Z mnoha svědectví současníků a mladších hereckých kolegů vyznívá, že Olga Scheinpflugová byla velmi společenským člověkem, který byl rád středem společnosti, že oplývala velkým smyslem pro humor, bystrým úsudkem a ženským šarmem, jenž František Černý nazývá až silným sex-appealem.²⁴⁴ Měla tedy velké množství přátel s mnoha muži, přičemž jejími nejnámějšími přítelem hercem byl Hugo Haas.

²⁴¹ Srov. Poznámka č. 6 Miroslava Halíka k dopisu Karla Čapka Olze Scheinpflugové z 20. června 1929 (Srov. ČAPEK, Karel. *Listy Olze*, s. 235).

²⁴² Srov. Poznámka č. 3 Miroslava Halíka k dopisu Karla Čapka Olze Scheinpflugové z 25. září 1928 (srov. ČAPEK, Karel. *Listy Olze*, s. 254).

²⁴³ FIRT, Julius. *Knihy a osudy*, s. 256.

²⁴⁴ ČERNÝ, František. *Doslov Olga Scheinpflugová*, s. 255.

V korespondenci Karla Čapka z léta 1928 se začínají objevovat zmínky o lékaři MUDr. Karlovi Steinbachovi.²⁴⁵ Poprvé se o něm zmiňuje formulací „Pozdravuj toho doktora“ už v druhém dopise Olze do Matliar u Tatranské Lomnice,²⁴⁶ kde Olga trávila se sestrou Boženou už několikáté letní prázdniny. Ale už v následujícím listu o něm píše opět v souvislosti s poštovním nedopatřením, kdy spisovateli přišel dopis adresovaný Olgou sice také Karlovi, ale Steinbachovi. Nicméně toho využívá k ironické poznámce, která naráží na Olžiny známosti: „domnívám se silně, že toto psaní nenáleží mně, nýbrž některému jinému z mnohých Karlů, nejspíš tomu porodníkovi.“²⁴⁷ Na jiném místě dopisu se k tomu problému opět vrací: „jestli se ten doktor jmenuje taky Karel, pak běda mu, pak ho zařadíš také do své sbírky (...) Ale počkej, náš předseda Marek je taky Karel, a pak tu ještě je dr. Kramář, Havlíček Borovský, Toman, skladatel Rudolf Tomáš, náš Poláček a mnoho jiných Karlů.“²⁴⁸ Očividně tedy Karel vtípem a ironií zastírá, že s touto situací není spokojen a možná i žárlí.

K osobě Karla Steinbacha se poté Čapek vrací ještě v dopisu z konce srpna, který posílá Olze na Štrbské Pleso. Vtipkuje v něm s Olgou nad Steinbachovou úvahou, že by Karel Čapek chtěl Steinbacha ztvárnit v postavě milence v povídce o obelhaném manželovi (Naprostý důkaz). Čapek tento názor naprosto odmítl.²⁴⁹ Je tedy patrné, že Čapek o Olžiných vztazích věděl a snažil se jí je přát. Nicméně v září Olga jede opět se společností Karla Steinbacha na výlet do Zbraslavi a vybourá se ve Steinbachově automobilu. Karel jí píše dopis, z něhož lze vyčíst, že se při vyslechnutí té zprávy vylekal, ale nikoho z havárie neviní ani nedělá žádné scény.²⁵⁰ Nabýváme tedy dojmu, že ve vztahu s Olgou má jistý nadhled, který v předešlých letech neměl.

Následujícího roku Karlovi v lednu vycházejí *Povídky z jedné kapsy*, s nimiž se však nesesetká s kladnou odezvou u svých sourozenců. Kromě tohoto zdánlivého neúspěchu však Karla potkal jiný, horší. Jeho otec se rozstonal rakovinou, která nakonec ukončila jeho život v červnu 1929. Z této velké ztráty byl spisovatel podle svědectví jeho sestry

²⁴⁵ MUDr. Karel Steinbach, přezdívaný Kadelík, byl gynekolog, porodník a člen Táflrundy. Podle jeho paměti to však byl velmi přátelský a společenský člověk, jenž měl rád ženskou společnost a divadlo, o čemž svědčí jeho dovolené, které trávil s přítelkyněmi či pacientkami a fakt, že zůstal dlouho svobodným mláďencem. Jeho největší přítelkyní byla Olga Scheinpflugová, skrz níž se stal i velkým přítelem Karla Čapka, jehož si velmi vážil. Společně s Olgou pečoval o Čapka v jeho posledních dnech života.

²⁴⁶ Srov. ČAPEK, Karel. Dopis z 22. června 1928. *Listy Olze*, s. 236.

²⁴⁷ ČAPEK, Karel. Dopis z 23. června 1928. *Listy Olze*, s. 236.

²⁴⁸ Tamtéž, s. 237.

²⁴⁹ ČAPEK, Karel. Dopis z 25. srpna 1928. *Listy Olze*, s. 244.

²⁵⁰ Srov. ČAPEK, Karel. Dopis z 13. září 1928. *Listy Olze*, s. 248.

Heleny zdrcen, tak se k němu na několik dní nastěhovala.²⁵¹ Olga patrně musela hrát. Následkem smrti otce Karel zůstal ve své polovině domu sám se služebnou slečnou Šunkovou, která obstarávala veškeré domácí práce. Nicméně ze spisovatelova počínání se ukazuje, že přesto nechtěl na svém postavení starého mládence nic měnit, protože zanedlouho přijal další služku Marii, za níž brzy nastoupila další nová panská Alžběta Venhodová,²⁵² a na výpomoc zahradníka Václava Motla.²⁵³ Karel Čapek i Olga Scheinpflugová dál žili odděleně, ale pravidelně pěstovali vzájemná setkávání.

Během letních prázdnin Olga opět odjíždí na Štrbské Pleso, ale o dalších výletních místech herečky nemáme informace. Čapek posílá dopisy stále řidčeji. O létě 1929 se dovídáme pouze to, že v září odjel opět do Topolčianek za prezidentem Masarykem, aby pracoval už na druhém dílu *Hovorů s T. G. Masarykem.*, a poté navštívil v říjnu Španělsko. Na druhou stranu dopisy mají stále starostlivý a laskavý tón, který se neztrácí ani v následujícím roce a lze tvrdit, že obecně provází veškerou Čapkovy dopisy Olze z druhé fáze vztahu. Spisovatel se zajímá o hereččino zdraví, mnohdy ji i mírně kárá či radí, jak se má zachovat apod.

1.2.2.6 Olga Scheinpflugová a T. G. Masaryk

Ve srovnání s rokem 1929 je nadcházející rok pro Olgu Scheinpflugovou chudší v počtu odehraných rolí v Národním divadle. Počet se snižuje téměř na polovinu. Z významných dramát účinkovala např. v dramatinaci románu Dostojevského *Běsové* (Lizaveta). Na druhou stranu však hostovala na mnoha scénách republiky, kromě různých pražských divadel vystupovala např. v Brně, Ostravě, Olomouci apod.

Také uzavřela smlouvu s mezinárodní filmovou společností Paramount na hlavní roli ve filmu *Žena, která se směje*. Koncem července 1930 odletěla do Paříže, z pohledu korespondence jí však natáčení připadalo velmi náročné a²⁵⁴ ona sama na tento svůj počin vzpomíná s nechutí. Technologickými vymoženostmi filmového průmyslu byla zklamána, scénář jí připadal „k pláči“ a s podmínkami zdejšího filmového ateliéru také nebyla spokojena. Na základě této zkušenosti si také potvrdila oprávněnost svého předešlého odmítnutí kariéry filmové herečky.²⁵⁵ Kromě několika herců s ní tento

²⁵¹ Srov. ČAPKOVÁ, Helena. *Moji milí bratři*, s. 394.

²⁵² Mladá služka „Mařenka“ u Čapka dlouho nevydržela, protože se vdala. V roce 1931 ji vystřídala Alžběta Venhodová, s níž se později oženil Čapkův zahradník Motl. Jejich dcera Vendy Vrbatová je autorkou vzpomínek *Jak se žilo u Čapků*.

²⁵³ Srov. SCHEINPFLUG, Karel. *Můj švagr Karel Čapek*, s. 82.

²⁵⁴ Srov. ČAPEK, Karel. Dopis z 1. srpna 1930. *Listy Olze*, s. 261.

²⁵⁵ Srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 141–142.

francouzský zájezd absolvoval také Karel Steinbach, jenž průběžně informoval Karla Čapka o jejím zdravotním stavu. Čapek se na Steinbacha v několika dopisech odkazuje. V jednom ze srpnových dopisů píše, že kvůli Olžině únavě z natáčení zruší výlet do Švýcarska s Františkem Langrem. Následně se se Steinbachem domluví na společné dovolené ve třech na Potštýn.²⁵⁶ Z korespondence Karla Čapka je zřejmá jistá akceptace osoby Karla Steinbacha, která už je místy patrná na korespondenci z roku 1929. Ve všech dopisech z roku 1930, v nichž spisovatel mluví o Karlu Steinbachovi, uvádí jeho titul a příjmení. Spisovatel se tedy smiřuje s přítomností osoby Karla Steinbacha v blízkosti Olgy Scheinpflugové. Ve srovnání s rokem 1928 se oprošťuje od ironie či posměchu.

V roce 1930 Olga opět další vydává dvě díla, pohádkový soubor *Pohádky z tohoto světa* a společenský román *Babiola*. Tento román se stává pro Olgu významným z několika důvodů. Jedná se o její nejerotičtější román, v němž se otevřeně zabývá otázkou ženské sexuality a emancipace. Dále je próza podstatná z hlediska jejího pozitivního přijetí Karlem Čapkem, jehož osobu můžeme v tomto směru chápat jako jistou záruku kvalitní a objektivní kritiky. Čapek se k tomuto románu v několika dopisech vyjadřuje; v dopisu z roku 1928 dokonce Olgu podezřívá, že herečka spěchá s jeho ukončením.²⁵⁷ Na románu mu tedy jistým způsobem záleží. Když próza v roce 1930 vychází, doporučuje ji prezidentu Masarykovi k přečtení.²⁵⁸

Román *Babiola* se dále stává jedním z prostředků komunikace mezi Olgou Scheinpflugovou a T. G. Masarykem. Ve svých pamětech píše, že se kriticky vyjádřil ke slovní zásobě románu *Babiola*,²⁵⁹ v němž spisovatelka použila argot.²⁶⁰ Nicméně přátelský vztah prezidenta s Olgou započal už dříve, dokonce dříve, než začaly prezidentovy pravidelné styky s Karlem Čapkem. Olga se tedy neseznámila s prezidentem skrz osobu spisovatele, jak se mnozí pamětníci dlouho domnívali, ale díky svému hereckému nadání. Herečka ve svých pamětech uvádí, že se prezident zajímal o „mladé talenty“ a zval je k sobě na návštěvu. Její první návštěvy u prezidenta započaly ještě před vstupem do Vinohradského divadla.²⁶¹ T. G. Masaryk byl i na několika jejích představeních – např. na dramatizaci románu *Anna Karenina*. Olga Scheinpflugová si

²⁵⁶ Srov. ČAPEK, Karel. Dopis z 1. srpna 1930. *Listy Olze*, s. 262.

²⁵⁷ Srov. ČAPEK, Karel. Dopis ze 7. září 1928. *Listy Olze*, s. 247

²⁵⁸ Srov. ČAPEK, Karel. Dopis z 1. října 1930. *Listy Olze*, s. 264.

²⁵⁹ Srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 150.

²⁶⁰ Karel Steinbach ve svých pamětech uvádí, že prezident kritizoval užití slova „kurva“ (srov. FISCHL, Viktor a Karel STEINBACH. *Dr. Karel Steinbach – svědek téměř stoletý*, s. 54).

²⁶¹ Srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 152

však s prezidentem i dopisovala. Dokládá to mezi jinými i jeden zachovaný dopis T. G. Masaryka Olze Scheinpflugové.²⁶² Olga popisuje i prezidentovu snahu rozšiřovat její obzory četbou cizojazyčných knih, což komentuje však s lítostí, že velmi přeceňoval její jazykové dovednosti.²⁶³

1.2.2.7 Poslední překážka vztahu

Roky 1931–1934 jsou pro Karla Čapka a Olgu Scheinpflugovou obdobím poslední a těžké zkoušky jejich vztahu. Karel Čapek je dál zaměstnáván spisovatelskou a publicistickou prací; v návaznosti na poznávací zájezd do Holandska vydává v roce 1932 *Obrázky z Holandska*, dále postupně vydává a dopisuje *Hovory s T. G. Masarykem*. a píše *Devatero pohádek*. Útrapy vztahu tohoto období se svou intenzitou začínají stávat podhoubím pro nový román. Začíná tedy vznikat postupně tzv. noetická trilogie.

S Olgou se pravidelně navštěvují, ale každý si vede svůj vlastní život. Olga hraje předně v Národním divadle, a co rok vyprodukuje nějaké dílo. V roce 1931 po dlouhé době vychází zase básnická sbírka *Všední den* a koná se premiéra její komedie *Okénko*, v níž je obsazena do hlavní role Růženy. Následujícího roku přispívá nově do *Práva lidu* a v *Lidových novinách* jí časopisecky vychází román opět zaměřený na ženskou problematiku, *Dvě z nás*. O rok později vychází tento román knižně a autorka se dočká i premiéry své nové komedie *pan Grünfeld a strašidla*. V roce 1934 Olga vydá dokonce tři díla; jedná se o básnickou sbírku *Skleněná koule*, román *Klíč od domu* a drama *Houpačka*.

Stejně jako v předchozích letech i v této době Olga ráda sdílí mužskou společnost. Právě na počátku 30. let vzniká v rámci Táflrundy klub divadelníků Marcelka, jehož je Olga členkou. Přátelé z Marcelky se u ní společně s Čapkem často scházejí na kafe,²⁶⁴ Nicméně její osobní život se obohatil ještě o další vztahy. Díky návštěvám u prezidenta v minulých letech se Olga seznámila s jeho synem Janem, jenž byl velvyslancem v Londýně. O jejich prvním či klíčovém setkání nemáme žádná fakta, je však zřejmé, že mezi nimi proběhl právě na počátku 30. let krátkodobý intimní vztah. V roce 1932 Jan Masaryk pozval Olgu Scheinpflugovou na letní měsíce do Londýna. V Čapkově korespondenci o jejich vztahu nacházíme zmínku v souvislosti se šířením klepů o známosti Jana Masaryka a Olgy Scheinpflugové v novinách.²⁶⁵ Další dva Čapkovy dopisy z letních prázdnin

²⁶² Viz MASARYK, Tomáš Garrigue. Dopis TGM Olze Scheinpflugové. *Zprávy Společnosti bratří Čapků*. 2012, 1.

²⁶³ Srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 153.

²⁶⁴ Srov. FIRT, Julius. *Knihy a osudy*, s. 256–257.

²⁶⁵ Srov. ČAPEK, Karel. Dopis z 18. července 1932. *Listy Olze*, s. 265.

následujícího roku se zase snaží Olgu utěšovat a tuší, že za jejími fyzickými problémy se skrývá nějaké nové psychické trápení,²⁶⁶ které se později skutečně projeví i navenek. Vyrostou v pocity rozhořčení a smutku u adresátky, protože byla kvůli svému vztahu s Janem Masarykem veřejně napadena a uražena pravicovým novinářem Jiřím Stříbrným.²⁶⁷

Kromě Čapkových dopisů nám ještě poskytují další cenný náhled na vztah Olgy Scheinpflugové a Jana Masaryka Vzpomínky Jarmily Čapkové. Ve svých pamětech zachycuje jeden útržek rozhovoru mezi Karlem Čapkem a Janem Masarykem, v němž se syn prezidenta ptá spisovatele jako svého a Olžina přítele, zdali se má s herečkou oženit. Čapek se však distancuje od rozhodování za Masaryka a odpovídá, že se Masaryk musí rozhodnout sám.²⁶⁸ Nicméně Jarmila také dokládá i postoj Olgy, která doufala v budoucnost tohoto vztahu a možná i v nadcházející sňatek. Když ji ale Masaryk pozval do své rodiny, tak jí nevěnoval příliš pozornosti.²⁶⁹ Z Jarmiliných pamětí tedy vyplývá také jistá nerozhodnost ze strany Jana Masaryka v postoji k Olze. Lze se tedy domnívat, že Jan Masaryk tuto známost nebral tak vážně jako Olga.²⁷⁰

Na základě těchto insignií se tedy Karel Čapek jeví ve vztahu k Olze jako její nejbližší přítel a rádce, jenž s ní konzultoval její starosti, do nichž musely patřit i prožitky ze vztahu s Janem Masarykem. Toto potvrzuje i Helena Koželuhová, která to odůvodňuje Olžinou upovídaností a potřebou sdílet své životní zkušenosti.²⁷¹ Oleg Malevič se domnívá, že odraz této role, kterou spisovatel těžce nesl, je patrný právě v noetické trilogii, nejvíce v románu *Hordubal*, jenž vznikl právě v těchto letech. Malevič je přesvědčen, že se Čapek ztotožnil s postavou Juraje Hordubala, jenž se po letech vrací ke své milované ženě, která však jeho lásku už nepotřebuje, protože si našla jiného.²⁷² Do určité míry toto dosvědčuje i sám spisovatel svým dopisem Olze do Londýna, kam odjela s Janem Masarykem v létě 1932:

²⁶⁶ Srov. ČAPEK, Karel. Dopis z 2. září 1933. *Listy Olze*, s. 270.

²⁶⁷ Srov. Poznámka č. 1 Miroslava Halíka k dopisu Karla Čapka Olze Scheinpflugové z 22. září. (ČAPEK, Karel. *Listy Olze*, s. 271).

²⁶⁸ Srov. ČAPKOVÁ, Jarmila. *Vzpomínky*, s. 296.

²⁶⁹ Srov. tamtéž.

²⁷⁰ Toto potvrzuje i fakt, že v době, kdy byl Masaryk v užším kontaktu s Olgou Scheinpflugovou, byl rok po rozvodu se svou první ženou, Američankou Frances Craneovou-Leatherbeovou. A spekulovalo se o dalších intimních poměrech tohoto politika např. s herečkou Adinou Mandlovou či zpěvačkou Jarmilou Novotnou (srov. KALOUS, Jan. Jan Masaryk. In: *Jan Masaryk (úvahy o jeho smrti)*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2005, s. 12.)

²⁷¹ Srov. KOŽELUHOVÁ, Helena a Jaromír SLOMEK. *Čapci očima rodiny*, s. 128.

²⁷² Srov. MALEVIČ, Oleg. *Bratři Čapkové*, s. 217.

„Ale duševně jsem docela zhardubejovatěl, jsem vážný a smutný jako můj hrdina, div že nechodím klátivě a těžce jako on, a stydím se za city jako on, a nemluvný jsem jako on (...) A protože s Hardubejem nemáš o čem mluvit, končím a rád bych Tě viděl.“²⁷³

Nicméně autor píše další román *Povětroň*, a poté *Obyčejný život*, které oba nesou jisté bilanční rysy a v nichž se též vypisuje ze svého vnitřního trápení. Podle Maleviče se obzvláště *Obyčejný život* vrací do autorova dětství a je považován za autorovu osobní zповěď, která však autorovi pomáhá zhodnotit svůj život²⁷⁴ a skrz dílo se propracovat (stejně jako přes *Krakatit*) k jeho dalšímu směřování. Čapek získává jistotu ve svém vztahu k Olze, která je patrně v tuto dobu opět bez závazků k jinému muži,²⁷⁵ nelze však tvrdit, že by byla šťastná. V dopisu z července 1934 nacházíme u Čapka nezvykle rozhodný tón, jakým Olze domlouvá, aby už nebyla smutná a přecitlivělá:

„Nelíbí se mi, že jsi pořád taková bolestná. Jako by na tom, sakra, záleželo, omluví-li se někdo nebo ne, uzná-li svou vinu, nebo ne (...) Prosím tě, hled' už se jednou vyhrabat z těch citových hadrů, z toho dojmání se nad sebou a nad druhými (...) To znamená především se vyplést z toho egocentrismu, z toho posedlého sebeprožívání, které je mučivou formou sebelásky (...) Hled' se sebrat tělesně a vrat' se, prosím tě, v lepším stavu.“²⁷⁶

1.2.3 Poslední roky vztahu (1935–1938)

1.2.3.1 Neočekávaný a utajovaný sňatek

Rok 1935 je klíčový jak v životě Karla Čapka, tak Olgy Scheinpflugové jak na poli soukromého života, tak profesního. Politická atmosféra Evropy začala houstnout vlivem rostoucího militarismu Německa. Demokratické státy uprostřed Evropy se začaly bát o svou nezávislost kvůli začínajícímu tlaku ze strany nacismu, ale i komunismu.²⁷⁷ V Československu rostla nejistota o to víc, že sousedilo právě s Německem, a protože politicky ztrácelo svou politickou stabilitu vlivem oslabené osoby prezidenta, který dlouhodobě churavěl. Tato tíživá atmosféra působila také na Karla Čapka, který od tohoto roku začal psát díla, jež reagovala na současné problémy doby a varovala před blížícími se událostmi. Prvním takovým větším počinem byl vznik románu *Válka s mloky*. Olgy Scheinpflugové se zatím politické ovzduší sice dotýkalo v souvislosti s její spjatostí

²⁷³ ČAPEK, Karel. Dopis z 2. srpna 1932. *Listy Olze*, s. 266–267.

²⁷⁴ Srov. MALEVIČ, Oleg. *Bratři Čapkové*, s. 217

²⁷⁵ V tomto případě opět nemáme dostatečná fakta ohledně ukončení vztahu Olgy Scheinpflugové s Janem Masarykem. Pouze Oleg Malevič se domnívá, že se dokonce Karel Čapek rozhodl zasáhnout do vztahu Olgy s Janem Masarykem. Nicméně neuvádí jak. (srov. MALEVIČ, Oleg. *Bratři Čapkové*, s. 217).

²⁷⁶ ČAPEK, Karel. Dopis z 18. července 1934. *Listy Olze*, s. 273.

²⁷⁷ Srov. Karel Čapek v letech 1935–1938. *Památník Karla Čapka*. 2012. [online]. Mgr. Tereza Todorová [cit. 26.4.2017]. Dostupné z: <http://www.capek-karel-pamatnik.cz/vismo/dokumenty2.asp?id=14313>.

s osobou Karla Čapka, nicméně trávila velké množství času účinkováním v různých divadlech, nenechala tedy tyto problémy na sebe dopadat a hlouběji se s nimi nezabývala. Středem jejího zájmu bylo herectví. Během třicátých let obecně se počet Olžiných rolí stabilizoval a ustálil, nicméně přibýly náročnější charaktery. Ze slovesné tvorby pak vydala pouze psychologický román *Balada z Karlína*.

Na osobní rovině života se však změnilo hodně jak u spisovatele, tak v případě herečky. Spisovatelova neteř Koželuhová jako jediná z pamětníků zachytila u Karla Čapka především změnu ve smýšlení. Podává nám totiž svědectví o Karlově náhledu na manželství, které nikdy nesdělával otevřeně a když, tak měl na něj negativní náhled, a po dětech netoužil.²⁷⁸ O to víc ji tedy zaujalo, když jednoho dne prohlásil: „Někdy se mi zdá, že nejsem celý člověk. Ona ta rodina a to zlobení s ní patří k životu, a kdo to nemá, žije jen napůl.“²⁷⁹ Autorka pamětí přiznává, že netuší, jak spisovatel došel k této změně. Sice připouští jistý vliv Olgy Scheinpflugové na spisovatele, protože na ni v tuto dobu působila velmi osaměle a smutně. Dokládá to i tím, že ji vídala samotnou, nebo pouze v ženské společnosti. Nicméně z jejího svědectví vyplývá, že Čapkovo rozhodnutí pro manželství mělo hlubší kořeny a rozhodl se pro něj sám a nečekaně jak pro Olgu, tak pro své přátele a rodinu.²⁸⁰ My se tedy domníváme, že změnu Čapkova smýšlení mohla zapříčinit spisovatelova vnitřní katarze, kterou prošel během spoluprožívání Olžina vztahu s Janem Masarykem v předchozích letech.

Podle Julia Firta se toto naklonění vůči Olze projevilo už na počátku roku 1935, kdy Karel Čapek herečce tajně zařídil koupi automobilu značky Škoda Popular, jež i téměř celou zaplatil, protože půjčka byla díky domluvě s Firtem odváděna z velké části z Karlova účtu.²⁸¹ V závislosti na obdržení vozu se Olga rozhodla splnit řidičské zkoušky a získat řidičský průkaz. Kromě Firta nám další fakta o vývoji událostí poskytuje hereččin bratr Karel Scheinpflug. Na začátku léta své sestře nabídl účast na dovolené v Rakousku, kam se chystal jet navštívit svou ženu do sanatoria. Olga s tím souhlasila a pověděla to Čapkovi, který se rozhodl, že pojedje s nimi, protože potřebuje ještě něco vyřídit ve

²⁷⁸ V tvorbě Karla Čapka je manželství pojímáno spíše kontroverzně, až negativně. Toto směřování lze sledovat např. v jeho Trapných povídkách, Kapesních povídkách či v románech *Hordubal* a *Obyčejný život*. Nikdy se o nejedná o šťastný či alespoň stabilní sňatek. Většinou se jeden z manželů dopouští nevěry či vraždy.

²⁷⁹ KOŽELUHOVÁ, Helena a Jaromír SLOMEK. *Čapci očima rodiny*, s. 137.

²⁸⁰ Srov. tamtéž, s. 138.

²⁸¹ Srov. FIRT, Julius. *Knihy a osudy*, s. 259.

Vídni.²⁸² Julius Firt dále doplňuje, že Karel Čapek tajně zamýšlel ověřit si u vídeňského specialisty na choroby páteře domněnku o zlepšení a stabilizaci svého onemocnění.²⁸³ Olze o tomto svém záměru ale nic neřekl.²⁸⁴

Podle Karla Scheinpfluga se tedy pátého července odebrali Olga Scheinpflugová, Karel Scheinpflug a Karel Čapek společně s jejich řidičem Kraunerem do Rakouska. Jeli přes Linec, poté změnili cíl cesty na severní Itálii.²⁸⁵ Zde v městečku Lorenzago vznikla Čapkova báseň pro Olgu, z níž je patrné, že se spisovatel už vážně přemýšlí o sňatku: „ne, já už budu hodný, já už se nebudu v noci/ dívat do strašné, zející černé propasti/ a budu tiše ležet, na prsou ruce spjaty, / člověče, proč nejsi ženatý, proč nejsi ženatý.“²⁸⁶ V následujících údajích se oba pamětníci, Karel Scheinpflug i Julius Firt, liší. Prvně zmíněný uvádí, že na své cestě se čtyři společníci dostali přes různá italská městečka až do Nauders, kde přespávali v hotelu s balkony. Zde zmíněný svědek na jednom z balkonů seděl „dlouho do noci a slyšel ze sousedního balkonu stále tlumený rozhovor, to jak ti dva, Karel s Olgou, domlouvali svatbu.“²⁸⁷ Následujícího dne jeli zpět směrem do Rakouska, nejprve do Innsbrucku, poté do Gnadenu, kde byla na léčení Scheinpflugova žena. Julius Firt však uvádí, že spisovatel požádal herečku o ruku až v hotelu Gnadenu, kde byli s Olgou na pokojích, jež spolu sousedily i balkony. Zde pak brzy ráno se Čapek Olgy anglicky zeptal, zdali si ho vezme, což později odůvodnil přátelům tím, že zaprvé myslel, že by odmítnutí v angličtině znělo poetičtěji, anebo že by herečka vůbec neporozuměla, protože neovládala dobře žádný cizí jazyk.²⁸⁸ Vzhledem k tomu, že Julius Firt se ve svém popisu zasnub spisovatele a herečky je velmi podrobný, konkrétní a odkazuje na vyprávění samotného spisovatele,²⁸⁹ považujeme tedy jeho svědectví za pravdivé. Karel Scheinpflug sděluje pouze jakousi svou domněnku, očividně neslyšel, o čem se konkrétně spisovatel s herečkou ten večer v Nauders bavili.

Poté se Karel Scheinpflug a zasnoubený pár odebrali do Korutan za tetou Karla a Olgy Scheinpflugových. Nakonec se na posledních pár dní rozjeli ještě na slovenskou Oravu

²⁸² Srov. SCHEINPFLUG, Karel. *Můj švagr Karel Čapek*, s. 86.

²⁸³ Lékaři Čapkovi skutečně potvrdili, že jeho stav se nejen zlepšil, ale postup choroby se zastavil. Na tento stav měla vliv zejména Čapkova pravidelná zahradnická činnost u vinohradského domu, jíž se od roku 1925 nepřetržitě věnoval, později s pomocí Václava Motla. Nicméně bolestmi zad trpěl spisovatel celý život.

²⁸⁴ Srov. FIRT, Julius. *Knihy a osudy*, s. 259.

²⁸⁵ Srov. SCHEINPFLUG, Karel. *Můj švagr Karel Čapek*, s. 89–90.

²⁸⁶ ČAPEK, Karel. *Listy Olze*, s. 276. Báseň je datována do srpna 1935.

²⁸⁷ SCHEINPFLUG, Karel. *Můj švagr Karel Čapek*, s. 91.

²⁸⁸ FIRT, Julius. *Knihy a osudy*, s. 259–260.

²⁸⁹ Srov. tamtéž, s. 259.

za Čapkovým bratrem, kterému podle Karla Scheinpfluga však zapomněli jak Olga, tak Karel říct o chystané svatbě. Podle Firta spisovatel s herečkou tuto zprávu drželi v tajnosti, pověděli ji pouze nejbližším přátelům, kteří byli tímto Čapkovým a Olžiným rozhodnutím překvapeni.²⁹⁰ Také svatba se měla odehrát skrytě a bez vědomí veřejnosti; žádné oficiální ohlášky nebyly a aby spisovatel nezpůsobil nějaké důvody ke zvědavosti, odjel jako předchozí rok na konci srpna do Karlových Varů do lázní. Tentokrát však s ním cestovala také Olga. Z lázeňského města odeslali Karel s Olgou krátké a neosobní oznámení o jejich sňatku bratrovi Josefovi a sestře Heleně, kteří však byli Karlovým počínáním zaraženi a na celé tři roky se vzdálili.²⁹¹ Nicméně ve svých pamětech se Helena Čapková vrací k této události. Karlovo chování k nim vysvětluje tím, že byl z minulých let oškádlen nechutí rodiny k Olze, a tak byl nyní opatrný a bál se jejich reakcí, což zakrýval chladem a nepřístupností. Helena vzápětí obhajuje svůj a Josefův postoj vůči Karlovu vztahu, který byl do jisté míry i přející.²⁹²

Těsně po návratu z Karlových Varů 26. srpna se konala svatba. Odehrála se na vinohradské radnici. O jejím průběhu nám poskytuje nejpodrobnější svědectví Karel Scheinpflug. Svědky snoubenců byli Karel Scheinpflug a Julius Firt. Na obřadu byli dále přítomni ještě někteří nejbližší Olžini a Čapkové přátelé z kruhu pátečníků jako František Langer aj. Po svatebním obřadu následoval oběd, jehož se účastnili i rodiče nevěsty. Odpoledne pak přišli na posezení další příbuzní, Božena Scheinpflugová s budoucím manželem Edmondem Konrádem, Čapkova sestra Helena Palivcová, bratr Čapkova švagra Václav Palivec, neteř Helena Koželuhová s manželem. Čapkův bratr Josef trávil ještě dovolenou s rodinou na Slovensku. Z přátel se na oslavě objevil jako jediný konkrétně zmíněný pátečník Ferdinand Peroutka.²⁹³

1.2.3.2 Společná domácnost a „burza nápadů“

Po svatbě žili manželé ještě několik měsíců každý ve svém domě. Jak spisovatel, tak herečka měli každý plně zařízenou domácnost, každý z nich měl svou hospodyni, jíž se nechtěl vzdát a svoji představu o prostoru, který potřebuje ke své umělecké činnosti.

²⁹⁰ FIRT, Julius. *Knihy a osudy*, s. 259.

²⁹¹ Oleg Malevič udává vzácné svědectví Olžiny sestry Boženy Scheinpflugové-Konrádové tajném navštěvách Heleny a Josefa u Karla, které se konaly tajně za nepřítomnosti jeho manželky, přičemž spisovatel byl místy i kárán za svou „upadající“ literaturu. (srov. MALEVIČ, Oleg. *Bratři Čapkové*, s. 268.). Tyto návštěvy však nebyly časté. Je však nepopiratelné, že kvůli manželství s Olgou se Karel s Josefem ještě více vzdálili.

²⁹² ČAPKOVÁ, Helena. *Moji milí bratři*, s. 410.

²⁹³ Srov. SCHEINPFLUG, Karel. *Můj švagr Karel Čapek*, s. 97–99.

Podle dopisu Karla Čapka sestře Heleně, který jí poslal den před svou svatbou, dokonce manželé zamýšleli žít odděleně. Plánovali postavit nebo koupit Olze dům v sousedství Karlova domu.²⁹⁴ V tomtéž dopisu se však také Karel ptá své sestry, jestli Václav Palivec neví o nějakých volných pozemcích. Nakonec problém soužití dvou domácností vyřeší právě bratr Karlova švagra, Václava Palivce,²⁹⁵ který věnuje manželům jako svatební dar empírový dům ve Staré Huti u Dobříše, manžely Čapkovými nazývaný Strž. Na základě toho se Karel rozhodl, že nechá přestavět horní část svého domu na Vinohradech na pracovnu a místnost pro setkávání pátečníků, Olze pak věnuje první patro pro zřízení její pracovny a ložnice. Dům Na Strži byl pak zařízen novým i starým nábytkem, který se nevešel do vinohradského domu Čapkových, a stal se jakýmsi letním útočištěm obou manželů, které si oba zamilovali. Čapek zde také zahájil jisté stavební úpravy – došlo k opravě střechy, přestavbě podkroví, kde byly vytvořeny pokoje pro hosty, nainstalovalo se telefonní spojení apod. Sám zde také začal zvelebovat okolí domu, s čímž mu pomáhal sochař Karel Dvořák.²⁹⁶

Do domu na Vinohradech se s Olgou přestěhovala také její služebná, Růžena Mráčková, Olgou přezdívána Macecha, protože byla nepostradatelná ve své péči o hereččinu garderobu. Čapkova služebná Helena Šunková jako kuchařka a hospodyně a panská Alžběta Venhodová hospodařily společně s Mráčkovou, která se však především starala o dům Na Strži, do roku 1937. V tomto roce se Alžběta provdala za Čapkova zahradníka Motla a společně se odstěhovali. Poté převzala služebná Mráčková i hospodaření ve vinohradském domě.

Na společné soužití spisovatele a herečky nahlíží jinak Čapkova rodina a jinak Olžin bratr a přátelé obou, nicméně obě strany se sejdou v tom, že se Karel Čapek vlivem manželského soužití s Olgou změnil, a to k lepšímu. Mezi jinými dokládají fakt, že byl v tomto krátkém manželství velmi šťastný. Karlovo chování se stalo sdílnějším a veselejším. Helena Koželuhová dodává, že měl laskavější a milejší vystupování a jeho

²⁹⁴ Srov. ČAPEK, Karel. *Korespondence*, s. 35–36.

²⁹⁵ Václav Palivec (1882-1964) byl bratrem básníka Josefa Palivce, jenž se oženil s Čapkovou sestrou Helenou v roce 1930. Ve svých necelých třiceti letech se stal ředitelem Středočeské dřevařské společnosti v Praze, poté generálním ředitelem železáren v Dobříši. Jeho důležitým počinem je koupě panství Colorado-Mansfeldů na Osově, z jehož nemovitostí věnoval manželům Čapkovým k doživotnímu užívání dům Josefodol u Staré Huti, později nazývaný Strž. Václav Palivec se stal mecenášem a ze svého osovského zámku vytvořil kulturní centrum, kam se sjížděli mnozí prvorepublikoví umělci a intelektuálové. Dodnes však zůstává jednou z nejvýznamnějších památek tohoto kraje Strž, kde nyní sídlí Památník Karla Čapka.

²⁹⁶ Sochař Karel Dvořák (1893–1950) byl manželem herečky Leopoldy Dostálové, který se svou paní koupil dům ve Staré Huti, a tak se stali sousedy Čapkových a často se vzájemně navštěvovali a pomáhali si. V posledním roce Čapkova života Dvořák vymodeloval Čapkovu podobiznu a odlil jeho ruku.

zájem o člověka se stal hlubokým zájmem o každého jako o individualitu, nikoli jako o předmět vědeckého bádání.²⁹⁷ Také začal chodit lépe oblečen – Olga ho přiměla k tomu, aby si nechával šít oděv, který by mu lépe padl a u jiného krejčího. Manželský život tedy měl velký vliv především na osobu Karla Čapka, Olga byla natolik dominantní osobností, že více ovlivňovala ona druhé než oni ji.

František Černý se zamýšlí nad tím, čím mu mohla právě Olga Scheinpflugová, jež byla tolik odlišná od jeho rodiny, imponovat natolik, že se ní oženil. Dochází k závěru, že herečka a spisovatelka v sobě spojovala dva protipóly, které měl ve své povaze také Karel Čapek. Olga Scheinpflugová byla na svou dobu vzdělanou a bystrou intelektuálkou, ale přitom „lidovým“ člověkem.²⁹⁸ To nakonec dokládá i mnoho svědectví jejich hereckých kolegů a přátel, kteří ji charakterizují jako vtipnou společnici, která dokázala bavit lidi, a přitom se nijak nevyvyšovat, ale naopak s žertem mluvit i o svých chybách. Helena Koželuhová k tomu dodává, že Karel Čapek, ač intelektuálně nadřazen, Olgu obdivoval a jí se pyšnil. „Jen se shovívavě a blaženě usmíval, když viděl, jak dovede Olga vodotryskem své výřečnosti strhnout a pobavit celou společnost.“²⁹⁹ Ona mu to zase oplácela pozitivní podporou jeho spisovatelské činnosti a kladnou zpětnou vazbou na jeho díla, což Karel Čapek podle sestry Heleny velmi potřeboval.³⁰⁰ Čapkova rodina v tom však naopak spatřovala negativní vliv Olgy na Karla, která byla patrná už od doby, kdy se bratři rozdělili, nyní však vyšla explicitně najevo vlivem existence určité výměny nápadů mezi Karlem Čapkem, Františkem Langrem a Olgou Scheinpflugovou.

Ta se projevila např. v námětu dramatu *Matka*, jež pocházel právě z hlavy Olgy Scheinpflugové. Julius Firt to zaznamenává ve svých pamětech, kde popisuje, že Josef Čapek nesouhlasil s touto „burzou nápadů“ a nemínil se jí účastnit. Měl pocit, že Olga Karla odvádí od „čistého“ umění.³⁰¹ Helena Koželuhová nepřímou naráží na to, že v Čapkových pozdějších dílech se začala objevovat sentimentalita a senzačnost.³⁰² Na jiném místě se zase zmiňuje o jistém povrchnosti a hravosti, k níž Karel směřoval. Na druhou stranu však přiznává jistý názorový vliv Josefa Čapka,³⁰³ jež byl ve smýšlení i povaze odlišným typem umělce než Karel Čapek.

²⁹⁷ Srov. KOŽELUHOVÁ, Helena a Jaromír SLOMEK. *Čapci očima rodiny*, s. 150.

²⁹⁸ Srov. KEPKA, Ondřej. *Byla jsem na světě*. In: *Příběhy slavných* [televizní dokument].

²⁹⁹ Tamtéž, s. 144.

³⁰⁰ ČAPKOVÁ, Helena. *Moji milí bratři*, s. 319.

³⁰¹ Srov. FIRT, Julius. *Knihy a osudy*, s. 252.

³⁰² Srov. KOŽELUHOVÁ, Helena a Jaromír SLOMEK. *Čapci očima rodiny*, s. 145.

³⁰³ Srov. tamtéž, s. 121–122.

1.2.3.3 Boj za umírající republiku

První explicitní odezvy politické situace v tvorbě Karla Čapka nacházíme už v roce 1935, nicméně pokračují i v následujících dvou letech. Provázejí celou dobu Karlova manželství s Olgou. Rozdíl je však v tom, že od nynější doby tyto Karlovy snahy reagovat na současné politické dění začala sdílet s ním. Prožívala tedy s Karlem Čapkem jak odstoupení T. G. Masaryka z funkce prezidenta v prosinci 1935 (a jeho úmrtí v roce 1937, jež ho velmi zasáhlo), tak i další alarmující impulz o hroutící se demokracii v Evropě. Zpráva se ho dotkla na cestě po severských zemích, již se oba manželé společně s Karlem Scheinpflugem zúčastnili v červnu následujícího roku 1936. Byla to jak cesta poznávací, tak společenská, protože vznikla z iniciativy švédského penklubu. Při zastávce v norském Bergenu byla dokonce středem pozornosti i Olga jako autorka, protože se zde zrovna hrála její komedie *Okénko*. Karel Scheinpflug však zmiňuje, že na cestě zpět je zastihla zpráva o vypuknutí občanské války ve Španělsku, v níž proti demokratické vládě povstali fašističtí frankisté, přičemž se do tohoto konfliktu zapojily i evropské mocnosti a válka dopadla ve prospěch fašistické pravice.

V přímé souvislosti se zájezdem do Skandinávie vzniklo první oficiální společné dílo Karla Čapka a Olgy Scheinpflugové, na němž se oba prakticky podíleli. Cestopis *Cesta na sever* vyšel ještě téhož roku a je pozoruhodný tím, že obsahuje reportážní pasáže Karla Čapka, k nimž jsou jako jakási evokace atmosféry k danému místu či jevu přiloženy lyrické básně Olgy Scheinpflugové. Ještě cennější na tomto díle jsou však autorovy občasně narážky na jeho manželku, což komentuje Julius Firt slovy, že si Čapek tropí žerty z Olžiny náladovosti,³⁰⁴ čímž nám opět prozrazuje něco o povaze herečky:

„Znám jednu paní, jinak dost silnou při různých ranách a navštíveních osudu, a ta se na kraji švédského lesa jednoduše rozplakala: vidět tolik hřibů a křemeňáků a nechat je tam, to bylo nad její mravní síly. I mně přichází zatěžko odvrátit svou pozornost od těch hřibků.“³⁰⁵

Cesta do Skandinávie, která byla zakončena zneklidňující zprávou o španělské občanské válce však také přispěla k vzniku dramatu *Bílá nemoc*, která měla premiéru na začátku roku 1937, v níž účinkovala Olga Scheinpflugová v roli Anetty jako dcery Maršála. V roce 1937 se také Čapek s Olgou společně zúčastnili mezinárodního srazu penklubů v Paříži, na němž se Olga svěřuje Čapkovi s nápadem na drama o matce, již kvůli válce

³⁰⁴ Srov. FIRT, Julius. *Knihy a osudy*, s. 252.

³⁰⁵ ČAPEK, Karel. *Cestopisy II.: Obrázky z Holandska: Cesta na sever*. 2. soubor. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1980. s. 84.

zemrou všichni synové. Čapek se tohoto nápadu chytí a později drama začne tvořit sám. Opět jsme svědky spolupráce Olgy s Karlem, kterou jim paradoxně skýtá stále těžší doba. Vidíme tedy, že si manželé byli smýšlením velmi blízko a značně si rozuměli, ať se na to Čapkova rodina dívala jinak, nelze popřít, že Olga působila na Čapka inspirativně.

Současně s prožíváním nejistoty doby a reakcí na ni však Karel Čapek s Olgou Scheinpflugovou opravovali dům na Strži, kam se nastěhovali už na jaře roku 1936, ačkoli byly opravy ještě v plném proudu. Nicméně právě toto místo se jim a jejich přátelům stalo únikem před nenávistnou atmosférou, která vládla v tuto dobu v Praze. Oba manželé zvali na Strž své přátele, ti zase brali své, během roku bylo tedy na Strži velmi rušno. Čapek někdy neměl ani vytoužený klid na psaní, kvůli němuž sem jezdil. Ale cítil se povinen jako hostitel každého přijmout, Strž se tedy stala jakýmsi letoviskem a později i útočištěm politicky angažovaným intelektuálům, jako byl např. Ferdinand Peroutka, jenž se tu skrýval před nacisty. Podle Firta se Čapek velmi spřátelil s Václavem Palivcem, který ho stále zval na návštěvu, a tak přijížděl na Strž každý víkend,³⁰⁶ aby zde pracoval na zahradě, psal, chodil s Palivcem na lov apod.

Olga přijížděla o něco méně, protože byla vázána v divadle. Ale na Strž jezdila též ráda, sice k ní nepřilnula tolik jako Čapek, jenž se s tímto místem sžil především svou prací, kterou toto místo zveleboval, ale Strž pro ni měla své klidné a tvůrčí chvíle. Měla zde opět zařízenou svou vlastní pracovnu, v níž mohla psát své romány aj. Ještě v roce 1936 vzniklo drama *Chladné světlo*, jež se vymyká v tvorbě Olgy Scheinpflugové, protože v něm ženská hrdinka má pouze podřadnou roli, konflikt probíhá mezi dvěma muži. Nicméně následujícího roku vychází román *Teta Anna*, která je opět výrazně genderově zaměřená a společně s ní vychází próza pro mládež *Andula vyhrála*. V tomtéž roce autorce vytisklo nakladatelství Fr. Borový básnickou sbírku *Kouzelná obálka*. Časopisecky přispívala pouze do deníku *Přítomnost*. V případě Olgy Scheinpflugové tedy ve srovnání s Karlem Čapkem nenacházíme bezprostřední vliv politického ovzduší a blížícího se válečného konfliktu na její tvorbu.

1.2.3.4 Smrt manžela

Hned na počátku roku 1938 se konala premiéra Čapkova dramatu *Matka*, v němž sice Olga neúčinkovala, nicméně dramaticky přednášela hru na sezení Čapkových přátel,

³⁰⁶ Srov. FIRT, Julius. *Knihy a osudy*, s. 280.

jehož se účastnil i nový prezident Edvard Beneš. Hra vyvolala vlnu velmi rozporných reakcí. Následující měsíc se atmosféra v republice ještě vyhrotila, když si Třetí říše připojila Rakousko. Za tímto aktem následovala diplomatická mise německého velvyslance Eisenlohra, jež se setkal s Václavem Palivcem, Ferdinandem Peroutkou a Karlem Čapkem na Osově, aby jim přednesl plán Německa s Československem, což u Čapka přispělo k větším obavám o autonomii země. Pátečnické schůze se staly místem, kde se sdílely a předávaly nové zprávy o politické situaci v zemi, přibylo tedy mnoho nových členů.

V roce 1938 Čapek s Olgou trávili prázdniny na Strži, které se však zakončily velkou bouřkou a přívalovými dešti, jež zpusťily okolí domu a vyvolaly v Čapkovi vidinu stejně zničující budoucnosti, která se vzápětí vyplnila. Následující měsíc vláda vyhlásila mobilizaci, která však byla krátce na to zrušena Mnichovskou dohodou. Prezident Beneš byl nucen abdikovat a emigrovat. Mnichovská dohoda, abdikace prezidenta a přijetí německých podmínek způsobily v Československu nejistou atmosféru plnou strachu, která byla živena lživými jazyky, které dávaly tuto situaci za vinu československé vládě, která se naopak snažila do poslední chvíle udržet autonomii, demokracii a mír. Mnoho významných osobností emigrovalo, jen Karel Čapek to odmítl. Vlna nenávisti se tedy nakonec našla svého obětího beránka jako viníka za nynější situaci právě v něm. Čapkovi přicházelo množství nenávistných anonymních dopisů, na plotě se objevovaly násilné a hrubé nápisy.

Karel Čapek se tedy v říjnu přestěhoval na Strž. Olga Scheinpflugová se po letech v rozhovoru s Františkem Černým odvážila promluvit o této Čapkově psychické krizi více otevřeněji slovy: „Po Mnichově Čapek řekl, že nechce žít. Stal se prý směšný, jeho svět se zřítíl. Odejel na Strž, musela jsem za ním denně jezdit, někdy i po divadle, utahaná, hrůza. Čapek začal psát *Černou hodinku* – moderního Joba.“³⁰⁷ Práci na tomto díle však přerušil a začal tvořit svůj poslední román *Život a dílo skladatele Foltýna*. Nicméně se nevzdal svého mezinárodního vlivu, dál psal množství dopisů do zahraničí a každý pátek dojížděl do své vinohradské vily na setkání s pátečníky.

Olga hrála dál. Účinkovala ve svém milovaném *Loupežníku*, jenž byl inscenován v Národním divadle. Podle Maleviče hrála v pohnutém říjnu 1938 poprvé v Národním

³⁰⁷ SCHEINPFLUGOVÁ, Olga a František ČERNÝ. *Živý jako nikdo z nás*, s. 152.

divadle roli Mimi.³⁰⁸ Nicméně představení se příliš nepovedlo, protože oslava bezstarostného mládí zněla anachronicky v tak pohnuté době. Divadla sice zmenšila počet odehraných dramát, nicméně pokračovala dál v činnosti. Karel Čapek byl nyní na Strži, Olga trávila tedy zbytek volného času se svou sestrou Boženou, která podle Olžiných pamětí bydlela blízko a často chodila i navštěvovat Karla, když byl v Praze, a spolu čekali na Olgu.³⁰⁹ Často přicházel i Olžin bratr a otec.³¹⁰

Karel Čapek zůstával sám ve stržském domu, kde psal, setkával se s místními přáteli a dohlížel na poslední stavební úpravy na domu. Nicméně cítil se osamělý. Z této doby pochází Čapkův poslední dopis, který je jedním z jeho nejdojemnějších. V první řadě v něm Olgu uklidňuje a nabádá ji ke smíření se s nevládnou politickou situací. Několikrát v dopisu také vyjadřuje, jak se mu po Olze stýská. Dokonce si poprvé stěžuje na divadlo: „Chtěl bych Tě mít tady, nenávidím divadlo, že Tě ode mne odpoutává v tak tísnivé době.“³¹¹ A na konci dopisu nalezneme dokonce vyjádření žíznivé touhy, která připomíná rané dopisy zamilovaného třicetiletého spisovatele: „Žízním přímo po tom, abychom se mohli k sobě přitlačit a žít víc pro sebe než dosud.“³¹² Karel Scheinpflug uvádí, že ho Olga požádala, aby dojížděl za Karlem, aby nebyl v domě sám. Dojížděl za ním tedy několikrát týdně, ale Karel se mu přestával líbit. Pohubl, objevily se mu kruhy pod očima a ztratil smysl pro humor. Olga datuje začátek Karlova chřadnutí do začátku října a popisuje tu dobu i ve svém dopisu Mileně Jesenské, z něhož vychází jako důvod Čapkova zhoršujícího se stavu jeho potýkání se s lidskou nenávistí, protože on potřeboval k životu důvěru v dobro v člověku.³¹³ Julius Firt datuje počátek Čapkova upadajícího zdraví také do října 1938. Vínou však přisuzuje nejvíce prostředí, v němž se spisovatel pohyboval. Zdůrazňuje, že spisovatel měl vždy sklony k nachlazení, ale v této době, kdy byl oslaben psychicky se o to méně šetřil. Navíc trávil mnoho času na Strži, která byla vlhká a málo vytopená.³¹⁴ Na druhou stranu si však uvědomuje, že Čapek byl do hlubin svého nitra zdcen a zoufalý zradou Československa západními státy a svou vlastní bezmocí.³¹⁵

³⁰⁸ Srov. MALEVIČ, Oleg. *Bratři Čapkové*, s. 254.

³⁰⁹ Srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 219.

³¹⁰ Srov. tamtéž, s. 220.

³¹¹ ČAPEK, Karel. Dopis z 24. října 1928. *Listy Olze*, s. 281.

³¹² Tamtéž, s. 284.

³¹³ Srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga a František ČERNÝ. *Živý jako nikdo z nás*, s. 149.

³¹⁴ Srov. FIRT, Julius. *Knihy a osudy*, 297.

³¹⁵ Srov. tamtéž, s. 300.

Nicméně hlavní zlom ve spisovatelově zdraví přichází v prosinci, kdy nastaly velké mrazy. Karel zajel ještě naposled před příchodem zimy s Olgou na Strž, kde jí chtěl ukázat úpravy na domu. Podle Karla Scheinpfluga se poté spisovatelův zdravotní stav zhoršil a spisovatel požádal Olgu, aby svolala jeho přátele, kteří všichni přišli.³¹⁶ Když posezení skončilo, Čapek šel přátele vyprovodit jen v lehkém oblečení, a to mu přitížilo. Potýkal s chřipkou, nyní ještě se zánětem ledvin a pneumonií. Tento stav trval několik dní, přičemž se u něj vystřídalo několik lékařských kapacit (profesor Josef Pelnář a profesor Josef Charvát), ale nemohli mu příliš pomoci. Jak uvádí Julius Firt, penicilin ještě nebyl vynalezen, vše tedy záleželo na tělesné konstituci pacienta.³¹⁷ Ošetřujícím lékařem a pečovatelkou v jedné osobě se ustanovil lékař Karel Steinbach, jenž bděl nad Čapkovým zdravím a patřičně o něj společně s Olgou pečoval. Čapkovi sourozenci chodili podle Helenina svědectví přes den tajně za nemocným Karlem, ale jeho přátelům se vyhýbali, protože žádný z pátečníků nezmiňuje jejich přítomnost u umírajícího. Až v den smrti. Karel Čapek zemřel 25. prosince po šesté hodině večer na selhání srdce.³¹⁸

Svědectví pamětníků o smrti Karla Čapka se příliš neliší, nicméně rozdílně nahlízejí na roli Olgy Scheinpflugové u umírajícího spisovatele. Helena Čapková společně s Jarmilou líčí Olgu jako nervózní a zoufalou ženu, která si neví rady a střídavě propadá beznaději.³¹⁹ Zatímco Julius Firt zmiňuje Olžinu a Steinbachovu vyčerpávající péči o spisovatele. Musíme však vzít v potaz obě tvrzení, protože očividně oba typy svědků navštěvovaly nemocného spisovatele v jinou denní dobu a nestýkaly se. Mohly tedy zachytit Olžino chování v odlišných situacích. Nicméně z charakteru obou typů paměti je zřejmé, že sourozenci Karla Čapka byli vůči Olze Scheinpflugové zaujatí, lze tedy předpokládat, že i její chování k umírajícímu spisovateli budou hodnotit spíš kritičtěji.

1.3 Služba odkazu Karla Čapka

Po smrti Karla Čapka zůstala Olga Scheinpflugová se služkami Helenou Šunkovou a Růženou Mráčkovou sama v domě na Vinohradech. Nicméně její sourozenci ji podporovali a zahradník Václav Motl do vinohradského domu docházel starat se o zahradu. Čapkův pohřeb, který se konal 29. ledna 1939 na vyšehradském hřbitově, byl jednou z posledních příležitostí, kdy se společně sešli Čapkovi a Olžini přátelé, jak je

³¹⁶ Srov. SCHEINPFLUG, Karel. *Můj švagr Karel Čapek*, s. 198.

³¹⁷ Srov. FIRT, Julius. *Knihy a osudy*, 301.

³¹⁸ Srov. ČAPKOVÁ, Helena. *Moji milí bratři*, s. 422.

³¹⁹ Srov. tamtéž.

patrné z dobových záběrů z pohřebního průvodu a ukládání rakve spisovatele.³²⁰ S přibýváním protizidovských opatření začali odjíždět do zahraničí i intelektuálové z řad blízkých kolem manželů Čapkových. Jedním z nich byl i Hugo Haas, později ho následoval i Karel Steinbach. Postupně přibývalo dalších odvodů nekonformně smýšlejících osobností; několikrát byl zatčen i Ferdinand Peroutka, který byl nakonec s Josefem Čapkem odvezen do koncentračního tábora v Dachau. Olga Scheinpflugová odjela po pohřbu svého manžela se svým bratrem na několik měsíců do sanatoria u Dobříše, kde se léčila z velké psychické slabosti, způsobené ztrátou milované osoby.

Karel Čapek se stal během krátké doby zakázaným a nepohodlným autorem, o němž bylo radno nemluvit a jehož díla se nesměla vydávat. O čemž svědčí i fakt, že ze strachu z okupantů v den smrti tohoto už tehdy světově významného spisovatele a dramatika Národní divadlo nevyvěsilo černý prapor a žádná státní instituce nechtěla zodpovídat za Čapkův pohřeb. Jen díky katolické církvi, předně vstřícnosti politika a opata Metoděje Jana Zaorala, byl zprostředkován Čapkův pohřeb na vyšehradském hřbitově. Hned po návratu Olgy ze sanatoria ji nacisté vyslýchali a několikrát prohledávali pražský dům na Vinohradech, aby našli usvědčující dopisy či dokumenty. Olga Scheinpflugová však stihla spálit kondolence a Čapkovu korespondenci.³²¹ Na radu Ferdinanda Peroutky Olga pověřila literárního historika a v té době knihovníka Ústřední knihovny hl. města Prahy Miroslava Halíka³²² shromážděním veškerého Čapkova díla a uspořádáním jeho pozůstalosti.

Olga Scheinpflugová v tuto dobu sama napsala jako bezprostřední reakci na smrt svého manžela básnickou sbírku *Stesk*. Také začala tvořit román o svém vztahu s Karlem Čapkem s názvem *Český román*. Později sepsala vlastní paměti *Byla jsem na světě*, v nichž se zaměřila primárně na zobrazení svého života mezi herci Vinohradského a později Národního divadla, nicméně se v něm také věnuje Karlu Čapkovi a charakteristice doby první republiky. Memoáry však nestihla dokončit. Na základě jejího přání je tedy dopsal a vydal právník František Krčma.³²³ Jejím posledním dílem,

³²⁰ Viz TŘEŠTÍKOVÁ, Helena. *Obsluhovala jsem Karla Čapka*. [televizní dokument]. Praha: ČT, 2003.

³²¹ Dodnes nelze vysledovat přesné množství a identitu zničených dopisů. Předpokládáme, že se jednalo o dopisy zasílané Čapkovými přáteli, kteří by skrze dopisy mohli být ohroženi zatčením.

³²² PhDr. Miroslav Halík (1901–1975) byl literárním historikem a postupně knihovníkem významných státních institucí, mezi nimiž bylo i ministerstvo informací. Skrz zpracovávání pozůstalosti Karla Čapka se stal později editorem jeho díla v nakladatelství Československý spisovatel a uspořádal mnohé výstavy o životě a díle bratří Čapků. Posledních deset let svého života byl předsedou Společnosti bratří Čapků.

³²³ JUDr. František Krčma (1910–1996) byl doktorem práv, nicméně později se dostal do úzké spolupráce s filmovým studiem Barrandov. Díky svému zájmu o kulturu měl mnoho přátelství s herci. Od 40. let se

věnovaným odkazu manžela, je sbírka memoárových textů o Karlu Čapkovi *Živý jako nikdo z nás*, kterou sestavil a vydal František Černý až po Olžině smrti.

Kromě vytvoření vzpomínkových děl také poskytla mnoho rozhovorů, ale především shromažďovala pozůstalost Karla Čapka a uchovávala živoucí vzpomínku na spisovatele také osobním příkladem svého života. Že si této své role byla vědoma a chápala to jako svou první povinnost, dokládá František Černý, jemuž to sdělila slovy:

„Jakou měl Čapek ženu, nevím, ale vdovu má dobrou. Až jednou umřu, bude se asi muset zřídit ústav, bude to dělat celá armáda lidí ... zatím jsem na to sama s pomocí doktora krčmy a Halíka. Čtu všechno, překlady, dramaturgie, musím to povolit, nebo zakázat, skupovala jsem kdesi, i výstřižky, plakáty (...) Lidé mě také žádají o knížky, opisy, atakdále, mám balíky pošty, ale dělám to ráda, ráda.“³²⁴

Nikdy se nevzdala svého demokratického smýšlení, ačkoli jako vdova po Karlu Čapkovi, a tedy živoucí odkaz masarykovské éry, byla trnem v oku jak nacistické vládě, tak následujícímu komunismu. Celý život za toto svoje přesvědčení trpěla. V roce 1944, jí byla ukončena spolupráce s Národním divadlem. Poté se sice zase mohla na chvíli navrátit do divadla, nicméně v roce 1948 byla opět donucena odejít, a dokonce se nesměly vydávat její knihy, divadelní hry apod. Přes různé ústrky v 50. a 60. letech, které pro ni byly podle jejích slov horší než nenávistné kampaně za první republiky a prohlídky a vyšetřování za druhé republiky,³²⁵ nikdy nevyužila nabídky emigrovat za svými přáteli. Její hrdinství a statečnost byla odměněna projevy úcty ze strany jejích blízkých, kolegů i obyčejných řadových občanů, kteří ji znali pouze z doslechu. Svědčí o tom dopisy jejích čtenářů³²⁶ a mladších i starších kolegů herců.³²⁷

Ve svých pozdějších prózách a dramatech Olgu Scheinpflugovou opět ovlivnila její životní zkušenost, a to v tom směru, že se jejími hrdinkami začínají stávat ženy, které čelí nepříteli osudu – ať už ve vyrovnání se s onemocněním (próza *Karanténa*) či nespravedlností ze strany společnosti (drama *Guayana*). Jejím posledním uměleckým dílem, které se stalo i poslední vzpomínkou na Karla Čapka, bylo herecké ztvárnění role

úzce stýkal s Olgou Scheinpflugovou, která se stala jeho blízkou přítelkyní až do své smrti v roce 1968. V letech 1976–87 byl předsedou Společnosti bratří Čapků.

³²⁴ SCHEINPFLUGOVÁ, Olga a František ČERNÝ. *Živý jako nikdo z nás*, s. 151.

³²⁵ Srov. citace dopisu Olgy Scheinpflugové na III. oddělení Ústředního výboru Komunistické strany Československa z roku 1963 viz ČERNÝ, František. Doslov *Olga Scheinpflugová*. In: SCHEINPFLUGOVÁ, Olga a František ČERNÝ. *Živý jako nikdo z nás*, s. 263.

³²⁶ Viz Literární archiv Pnp. *Přijátá korespondence – různí odesilatelé, ctitelé a obdivovatelé*.

³²⁷ Viz DANDOVÁ, Marta. *Adresátka Olga Scheinpflugová*.

Matky v Čapkově tragédii *Matka*, jejíž dramtizaci jí prorokoval i sám Karel Čapek.³²⁸
Zemřela na srdeční infarkt tři dny inscenaci hry ve Vinohradském divadle v dubnu 1968.

³²⁸ Srov. ŠIMÁČKOVÁ, Helena. Olga Scheinflugová In: *Divadelní měsíčník*. 2012, září. [online]. Praha: Divadlo Na Vinohradech. [cit. 1. 5. 2017].
Dostupné z: <http://bulletiny.divadlonavinohradech.com/m2012-09/portret.html>

2 Autobiografičnost v tvorbě Olgy Scheinpflugové

2.1 Problematika autobiografické a biografické literatury

2.1.1 Pojetí autobiografičnosti a autenticity v literatuře

Termíny *autobiografičnost*, *autobiografický* jsou odvozeny od pojmenování *autobiografie*, které vzniklo sloučením dvou řeckých slov *autos* (sám) a *biografiá* (životopis). Autobiografie tedy explicitně označuje charakter své formy, která spočívá v zobrazení vlastního života autora. Stejně tak *autobiografické prvky* jsou popisovány jako výsek reality ze života autora, který se může v díle objevit jako *motiv*³²⁹ či více motivů. Pojmenováním *autobiografické žánry* pak označujeme typy literárních děl, jejichž obsahem je život autora, čemuž se podřizuje i forma. Do této skupiny textů tedy nebudou patřit texty, v nichž se objevují pouze autobiografické motivy.

Autobiografičnost se v kultuře slova objevovala už od samého počátku dějin lidstva. Jedním z nejstarších dochovaných textů této povahy je autobiografie o životě vysoce postaveného úředníka Sinuheta z 2. tisíciletí p. n. l. Z pohledu evropské kultury lze základy autobiografické literatury hledat v memoárech z doby starověkého Řecka a Říma. Nejstarším dílem tohoto typu jsou Xenofóntovy *Vzpomínky* na Sókrata ze 4. st. p. n. l., nejslavnějším dílem tohoto typu jsou však Caesarovy *Zápisky o válce galské*, které datujeme do 1. st. p. n. l. Nicméně v období starověku vznikly též první autobiografie. Emblematickým příkladem jsou *Vyznání* sv. Augustina ze 4. st. n. l. Žánry autobiografie a memoáry se tedy jeví jako zakládající typy autobiografické literatury. Klára Soukupová uvádí, že autobiografie byla dlouho chápána jako typ textu pouze pro soukromé potřeby a bez uměleckých aspirací. Nebyla tedy považována za uměleckou literaturu, řadila se mezi faktografické texty.³³⁰ Později se však tento typ textu začal stávat oblíbeným i v uměleckých kruzích. Docházelo tedy k míšení znaků *faktuální* literatury³³¹ se znaky literatury fikční. V závislosti na této tendenci také vznikaly nové autobiografické žánry

³²⁹ Označením *motiv* popisujeme nejmenší kompozičně-tematickou jednotku díla, kterou může být postava, gesto, zvíře, událost, přírodní jev.

³³⁰ Srov. SOUKUPOVÁ, Klára. Autobiografie: žánr a jeho hranice. In: *Česká literatura*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., 2015, 63 (1), s. 50. ISSN 0009-0468.

³³¹ Tento termín chápeme tak, jak jej stanovil naratolog G. Genett (srov. GENETTE, Gérard. *Fikce a vyprávění*. Brno: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2007, s. 53. ISBN 978-80-85778-56-4.), tedy jako označení faktografické literatury, která s absencí stylizace zobrazuje mimoliterární skutečnosti, ve srovnání s fikční literaturou tedy dochází ke ztotožnění autora s vypravěčem. Funkce vypravěče nemá žádnou autonomii. Příkladem takovýchto textů může být biografie, portrét.

jako básnická autobiografie, autobiografický román. Podobný vývoj platil i u žánru memoáry.

S literární kategorií autobiografičnosti však také úzce souvisí kategorie *autenticity*, která v literární terminologii³³² označuje aspekt reality, obsažený v literárním díle, tedy jakousi „ověřitelnost obrazu, vytvořeného umělcem.“³³³ Prvek *autenticity* hraje důležitou roli v recepci autobiografických děl. Pavel Janoušek tvrdí, že v závislosti na dobovém diskurzu nahlížení na *autenticitu* v literatuře je podle věrnosti ztvárnění mimoliterární skutečnosti v díle ve vztahu k realitě posuzována estetická funkce literárního díla.³³⁴ Časem se z literatury vyčleňuje samotná *autenticitní literatura* ve smyslu textů, které bezprostředně zobrazují životní zkušenost a prožitek autora. Toto se projevuje v užití *ich-formy*, zobrazení dobových reálií a reakce na ně, absenci stylizace a fabulace a časté fragmentárnosti těchto děl. Mezi texty tohoto typu řadíme deník, memoáry, vzpomínky,³³⁵ korespondenci aj. *Autenticitní literatura* se tedy jako kategorie shoduje ve formě mnoha konkrétních děl s autobiografickou literaturou, v pracích Paula de Mana však nacházíme umístění *autenticitní literatury* jako nadřazené autobiografické literatuře. Tu chápe pouze jako jeden z projevů *autenticity*.³³⁶

V 2. pol. 20. století velmi narostlo vydávání autobiografické a *autenticitní literatury*. Příčinou byla existence významných událostí celosvětového významu, které měly zásadní vliv na proměnu lidské společnosti, a tedy zpětně vyvolaly potřebu o nich referovat. Literární věda na masové vydávání těchto textů zareagovala mnohými odbornými

³³² Termín *autenticita* vznikl původně ve filosofii pro označení pravosti lidského bytí. Zuzana Malá ji do určité míry ztotožňuje s pojmem *identita* (srov. MALÁ, Zuzana. *Autenticita a spory o ni v českém myšlení o literatuře 90. let 20. století*. 2006. Diplomová práce. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. doc. PhDr. Pavel Janoušek, CSc., s. 4). Literární věda z tohoto původního významu převzala smysl pro pravdivost, věrohodnost.

³³³ HAMAN, Aleš. Fikce *autenticity* a *autentizace fikce*. In: *Autenticita a literatura: sborník referátů z literární konference 41. Bezručovy Opavy (16.-17.9.1998)*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 1999, s. 29. ISBN 80-7248-031-6.

³³⁴ Srov. JANOUŠEK, Pavel. *Autenticita jako protipól literární tradice*. In: *Autenticita a literatura: sborník referátů z literární konference 41. Bezručovy Opavy (16.-17.9.1998)*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 1999, s. 18. ISBN 80-7248-031-6.

³³⁵ Žánr *vzpomínky* je často ztotožňován s memoáry, ale jedná se o odlišný typ textu. Ve srovnání s memoáry vykazují určitou fragmentárnost a neucelenost (srov. SOUKUPOVÁ, Klára. *Autobiografie: žánr a jeho hranice*. In: *Česká literatura*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., 2015, 63 (1), s. 58. ISSN 0009-0468.). Většinou se jedná o soubor kratších vzpomínkových textů, vztahujících se k určitému tématu. Jsou často sdružovány do souborů (viz soubor vzpomínek Olgy Scheinpflugové na Karla Čapka *Živý jako nikdo z nás*). Tyto soubory však mohou být tvořeny i vzpomínkami různých pamětníků, jako je tomu např. u souboru vzpomínkových textů o bratřích Čapcích *Jeden i druhý*.

³³⁶ Srov. ZAJAC, Peter. *Autentickost jako rétorická figura*. In: *Autenticita a literatura: sborník referátů z literární konference 41. Bezručovy Opavy (16.-17.9.1998)*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 1999, s. 28. ISBN 80-7248-031-6.

studiemi zaměřenými na problematiku autobiografičnosti a autenticity v literatuře. Podle Lubomíra Machaly byl fenomén vydávání autobiografické a autenticitní literatury v Čechách ovlivněn snahou nastavit zrcadlo manipulační propagandě v období normalizace a po ní.³³⁷ Podle Zuzany Malé tato tendence došla v 90. letech 20. století v českých podmínkách tak daleko, že autenticitní literatura měla tendenci nahradit fabulovanou literaturu, protože ta byla spojována s umělostí a smyšlenkou.³³⁸ Česká literární věda reagovala tedy v 90. letech především na problém autenticity. Výsledkem těchto snah je sborník *Autenticita a literatura*, vydaný v roce 1998. K problematice autobiografičnosti však zatím nebylo poskytnuto dostatečné množství textů, které by se touto problematikou zabývaly. Po roce 2000 vyšlo k teorii autobiografie či autobiografičnosti pouze několik příspěvků v časopisu *Česká literatura* od autorky Kláry Soukupové, která však prokazuje velmi zasvěcenou a širokou znalost této problematiky. Nicméně budeme čerpat také z poznatků slovenské literární vědy, jejichž výsledkem je sborník z roku 2013 *Možnosti autobiografickosti*, který je přínosný zejména představením různých pohledů na autobiografičnost v literatuře.

2.1.2 Konkrétní podoby autobiografičnosti v literatuře

Ačkoli je literatura s autobiografickými prvky značně žánrově i stylově rozmanitá, nelze si nevšimnout určitých ustálených tendencí, které platí pro použití autobiografičnosti. V rámci literatury faktu se autobiografičnost objevuje jako prvek, jenž má pro dané dílo zakládající funkci jak z hlediska obsahového, tak kompozičního a stylového. Právě v rámci literatury faktu hovoříme podle současného genologického bádání nejčastěji o autobiografických žánrech typu memoáry, vzpomínky, deník, korespondence z důvodu jejich převažující dokumentárnosti, jež se však pojí i s dávkou subjektivity. Pro žánr autobiografie je autobiografičnost také prvkem ovlivňujícím jak kompozici, tak obsah, ale z hlediska stylu už se mnohé autobiografie značně liší. Tento žánr je tedy počítán stejným dílem do faktografické i fikční literatury.

V krásné literatuře se autobiografičnost projevuje poněkud jinak než v literatuře faktu právě proto, že do tvůrčího procesu kromě záměru podrobně sdělit chronologický přehled událostí vstupují ještě další aspekty. Literární věda popsala autobiografičnost jako

³³⁷ Srov. MACHALA, Lubomír. Autenticita čili ...??? In: *Aluze: revue pro literaturu, filosofii a jiné* [online]. Olomouc: Katedra bohemistiky Filozofické fakulty Univerzity Palackého. [14.5. 2017]. ISSN 1212-5547. Dostupné z: http://aluze.cz/1999_01/machala.php

³³⁸ Srov. MALÁ, Zuzana. *Autenticita a spory o ni v českém myšlení o literatuře 90. let 20. století*, s. 9.

kategorii krásné literatury až na přelomu 20. a 21. století. Uvedeme dvě základní tendence pojmání autobiografičnosti tak, jak je prezentuje česká literární věda.

Klára Soukupová zmiňuje ve své recenzi literární teorii Paula de Mana, jenž chápe autobiografičnost na základě analýzy žánru autobiografie v nejširším slova smyslu jako jeden ze způsobů recepce textu. Z toho vyplývá, že každý text je autobiografický, protože nese stopy svého tvůrce, autora.³³⁹

Další náhled na problematiku autobiografičnosti předkládá studie Tomáše Glance, který naopak interpretuje autobiografičnost v užším slova smyslu, tedy ve shodě s interpretací současné literární vědy jako jednu z možných tvůrčích strategií, která způsobuje „narušení fikční homogenity beletristického diskurzu, konstruované reality literárního díla (...) a je jedním z nepřeborných způsobů, jimiž se v literatuře zpochybňuje, a tudíž občerstvuje sama literárnost.“³⁴⁰ Na základě této teze se tedy autobiografičnost jeví jako jedna ze strategií vedoucích k posílení estetické funkce textu.

Z výše popsaných pohledů na autobiografičnost a žánry autobiografické literatury vydělíme pro účely diplomové práce teorii, která může funkčně sloužit pro analýzu konkrétního autobiografického díla. Takovou se pro nás stane pohled na autobiografičnost jako na jednu z tvůrčích strategií díla, tedy na jeden z prvků literárnosti. Na základě tohoto stanoviska se pokusíme vytvořit typologii užití autobiografických prvků. Protože biografické prvky mají mnoho společného s autobiografickými, v zásadě je odlišuje pouze jiné nahlížení na zobrazovaný subjekt, zařadíme do naší typologie také způsob užití biografičnosti.

První skupina bude tvořena díly, jež se počítají mezi autobiografické žánry faktuální literatury. Takové texty svou formu a styl podřizují autobiografickému obsahu. Jedná se tedy o popisné, nestylizované texty, chronologicky zobrazující životní běh, zážitky ze života zobrazovaného subjektu (ať už je to sám autor či jiná osoba) a dobu, v níž subjekt žil. Autor nevěnuje pozornost kompozici, zaměřuje se na věrné zobrazení událostí života subjektu v co nejpřesnějším časovém sledu a co nejúplněji. Jeho záměrem je odkrýt svou

³³⁹ Srov. SOUKUPOVÁ, Klára. Sondy do rozlehlých končin. In: *Česká literatura*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., 2015, 63 (4), s. 618. ISSN 0009-0468.

³⁴⁰ GLANC, Tomáš. Autobiografie a biolectura, obrazy čtení. In: TARANENKOVÁ, Ivana (ed.). *Možnosti autobiografickosti*. Bratislava/Trnava, Ústav slovenskej literatúry SAV/Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2013, s. 45.

identitu. Pro všechna autobiografická díla této skupiny je typické využití první osoby,³⁴¹ čímž dochází k maximální sugesci autenticity. V textu se tedy objevují přesná místní i časová určení, jména nejrůznějších osob. Není tedy výjimkou, že pisatelé těchto textů často čerpají kromě svých vzpomínek (mnohdy i s tzv. fenomenální pamětí) také z dobových dokumentů, pamětí někoho jiného. Takovým dílem jsou memoáry a vzpomínky a někdy i autobiografie bez uměleckých aspirací. Deník a korespondence do této kategorie také patří kvůli svému přesnému zachycení aktuálního času a často bezprostřednímu zobrazení autorovy psychiky a názorů. Nicméně oproti výše zmíněným dílům jim chybí komplexnost a smysl pro širší zobrazení kontextu. To je dáno bezprostředním vznikem těchto textů, v krátkém časovém odstupu od zobrazované události či prožitku. S čím úzce souvisí častá fragmentárnost těchto děl, protože často vznikají ve spěchu.

Další kategorie je tvořena díly, jež patří mezi autobiografické žánry, ale fikční literatury. Tuto skupinu lze stručně charakterizovat jako různé odnože autobiografie; jedná se o autobiografii s uměleckými aspiracemi, autobiografický román, básnickou autobiografii, veršované vzpomínky. Oba tyto žánry mají společné převedení autobiografie na pole umělecké literatury. Na rozdíl od autobiografie se tedy v těchto žánrech objevuje stylizace reality v díle, která se může projevat několika způsoby. Může docházet ke změně jmen zobrazovaných postav ve srovnání s jejich autentickými předlohami. S tím souvisí také menší ambice autobiografické beletrie na komplexnost z hlediska uvedených fakt. Také často dochází k zamlžení časového určení jednotlivých událostí, což může být způsobeno mnohem větším zacílením na zobrazení vnitřního světa hlavní postavy a dalších zúčastněných postav. Autor nově konstruuje některé reálné situace či promluvy tím, že přestylizuje či dotvoří řeč reálných osob. Autor pomocí fabulace tedy doplní fragmentárnost své paměti. Ve srovnání s autobiografickými žánry faktuální literatury je zde důležitá funkce vypravěče, který vytváří představu modelového autora.³⁴² Často tento

³⁴¹ Zde dochází k zásadnímu odlišení biografických a autobiografických textů faktuální literatury. Biografie se od autobiografie liší mírou subjektivizací. Příčinu můžeme hledat v autorovi díla, jímž není zobrazovaná osoba, ale životopisec, příbuzný, který tedy není tolik zainteresován na zobrazované události. Události jsou tedy vyprávěny v třetí osobě. Neosobnost je navíc podtržena vysokou mírou dokumentárnosti, způsobené čerpáním z nejrůznějších textů osobní povahy jako dopisy, deníky a dobových dokumentů.

³⁴² Semiotik a spisovatel Umberto Eco zavádí ve svých spisech na základě recepce literatury novou diferenciaci vypravěče, která nám zde poslouží k přesnějšímu popisu sebestylizace autora v autobiografické beletrii. *Modelový autor* je představa o autorovi textu, kterou si ze čtení textu vytváří čtenář. Právě v závislosti na tomto vztahu se modelový autor často velmi liší od reálného, tedy *empirického autora* (viz ECO, Umberto, 1997, *Šest procházek literárními lesy: přednášky na Harvardově univerzitě* [online]. Olomouc: Votobia [cit. 15.5.2017].

Dostupné z: http://eldar.cz/myf/txt/eco_-_sest_prochazek_literarnimy_lesy.html

aspekt může být ovlivněn záměrem empirického autora zamlčet některé příliš intimní záležitosti svého života či ukázat sebe v lepším světle. Někdy nemusí být stylizace záměrná, a přesto k ní dojde, protože realita je prostě neuchopitelná v celé své šíři. Také dochází k propracování kompozice díla, která se z pouhé kompozice chronologického typu stává typem reflexivním či rámcovým.

Poslední kategorií textů s prvky autobiografičnosti jsou texty rozmanitých literárních druhů a žánrů, které však mají společné, že součástí jejich výstavby je určitý *motiv* či *motivy*, jejichž obsahem je výsek reality života autora. Autobiografické motivy se mohou objevit ve formě obohacení děje (vedlejší postava může trpět alkoholismem stejně jako bratr autorky, jak tomu je v románu Anny Brontëové *Dvoji život Heleny Grahamové*) nebo jako obohacení charakterizace postavy (hlavní postava trpí nedoslýchavostí stejně jako autor). Jindy se může tento aspekt promítnout do prostředí děje (děj prózy se odehrává v rodišti autora.). Nicméně je nutno si uvědomit, že empirický autor vždy píše dílo s určitým záměrem, a tedy i s určitým záměrem odkrývá čtenáři část svého já. Můžeme si tedy být jisti autobiografičností určitých motivů, pouze jsou-li skutečně zjevné, tedy jsou-li explicitně takto pojmenovány, nebo dostaneme-li od empirického autora dostatečné insignie k odhalení daného autobiografického prvku. Domýšlení určitých záměrů autora či příliš vzdálené interpretace nás mohou zavést na scestí. V případě analýzy autobiografických děl pak může docházet k přílišné odlišnosti mezi modelovým a empirickým autorem. Emblematickým příkladem prózy, která čerpá z autobiografičnosti v popisu prostředí a nechává čtenáře s jistotou poznat rodiště empirického autora, je povídkový soubor Jana Nerudy *Povídky malostranské*. Autor zde užívá autentického pojmenování dané městské čtvrti a domy, do tohoto prostředí však přenáší pro čtenáře fiktivní postavy.

2.2 Tvůrčí metoda spisovatelky

Pro lepší pochopení příčiny a způsobu užití autobiografičnosti a biografičnosti v tvorbě Olgy Scheinpflugové se budeme věnovat také jejímu autorskému stylu a ideovému zacílení její tvorby. K tomuto nám mnoho potřebných faktů poskytuje sama autorka, jež na mnoha místech svých pamětí popsala tvůrčí proces vznikání svých literárních děl. Olga Scheinpflugová měla vnitřní potřebu transformovat své zážitky či charaktery reálných osob, s nimiž se setkala nebo se do nich vžívala při dramatizaci, do literárního tvaru.³⁴³

³⁴³ Srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 79.

Z důvodu autorčiny velké citovosti a potřeby sdílet své názory její díla vznikala bezprostředně a spontánně, o čemž svědčí i fakt, že autorka na většině svých děl nepracovala déle než jeden rok. Autorka četla, diskutovala o různých tématech se svými přáteli, hrála. To všechno bylo pro ni užitečným materiálem pro literární činnost. Některá její dramata, romány i básně se ale odehrávají i v exotickém prostředí či v sobě nesou jeho odraz. Je tedy patrné, že se autorka inspirovala i svými divadelními zájezdy a dovolenými v zahraničí.³⁴⁴ Nejpodstatnějším inspiračním zdrojem však bylo pro autorku herectví. Během své kariéry musela originálně dramaticky ztvárnit veliké množství nejrůznějších charakterů, což ji zpětně obohacovalo a učilo chápat lidskou psychologii. Tuto činnost doprovázelo také pozorování autentických osob, jejichž chování si vštěpovala do mysli. Na základě těchto dvou aspektů se rodila i její tvorba.

Metodu pozorování autorka spojila se záměrem zobrazovat realitu současné společnosti, konkrétně moderního člověka nižší a střední třídy. Typickou postavou autorky je emancipovaná pracující žena s bystrým úsudkem a touhou utvářet si svůj život podle svého. Prózy a dramata Olgy Scheinpflugové se tedy odehrávají v prostředí intelektuálním – postavami jsou herečky (prózy *Pod líčidlem*, *Babiola*, *Karanténa*), dcery podnikatelů či úřednice (dramata *Okénko*, *Houpačka*), a v prostředí periferie, kde vystupují ženy typu prodavačka, venkovská dívka aj. (dramata *Madla z cihelny*, prózy *Balada z Karlína*, *Sestry*). Olga Scheinpflugová se tedy ve svých dílech musela dotknout i sociální problematiky. V jejích komediích nacházíme konflikty mezi společenskými vrstvami, nicméně na problematiku je nahlíženo s humorem, ironií a povrchně (*Okénko*, *Houpačka*, *Hra na schovávanou*). Autorku tedy nelze řadit k radikálně socialisticky orientovaným autorkám jako byla Marie Pujmanová či Marie Majerová. Podle vlastních slov Olga Scheinpflugová sledovala v prvé řadě záměr zobrazit a obhájit autonomní postavení ženy v tehdejší společnosti. Ačkoli pracujících žen v nejrůznějších profesích přibývalo, stále na ně bylo pohlíženo s despektem.³⁴⁵ Tvorba Olgy Scheinpflugové je tedy do určité míry z hlediska typologie postav homogenní, nicméně to jí umožňuje zabývat se různými aspekty postavení ženy, tedy jak jejím profesním, tak intimním životem. Dokonce se odváží zobrazit problematiku tzv. volné lásky a ženské sexuality, jež byla v tuto dobu stále aktuálnější vlivem změny společenského postavení žen po první světové

³⁴⁴ Tento způsob vzniku díla popisuje ve svých pamětech na příkladu sbírání materiálu k románu *Babiola*, který psala na základě dovolené strávené na západním pobřeží Francie (srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 108)

³⁴⁵ Srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 153.

válce a rozvoje psychologie. Autorka se tedy svou tvorbou otevřeně proklamovala jako feministická spisovatelka, což navíc podtrhovala svým osobním životem nezávislé ženy-umělkyně. O čemž svědčí i její osobní pýcha s jakou si vybrala své dívčí jméno po otci jako umělecké jméno.³⁴⁶ V literární tvorbě téměř vůbec nepoužívala pseudonymy. Na druhou stranu však na umělkyně bylo nahlíženo už z minulosti jinak než na chudé ženy nižších tříd. Z pohledu sociologicko-historického bádání bylo pro Olgu Scheinpflugovou postavení herečky a spisovatelky výhodné, mohla si tedy dovolit otevřeně psát o mnohých problémech postavení žen tehdejší společnosti, které byly navíc zmírňovány snahou o demokratické nahlížení na ženskou rovnoprávnost a s tím související záležitosti.³⁴⁷

Ve svém způsobu psaní Olga Scheinpflugová usilovala o realismus,³⁴⁸ který v některých dílech podpořila i využitím hovorové řeči. Skrze tento způsob psaní a ideové směřování se tedy svou tvorbou řadí mezi autory, kteří vycházejí z žurnalistických metod a žánrů. Olga Scheinpflugová svým ideovým zaměřením měla mnoho společného se spisovatelem *Lidových novin*, mezi něž patřil Karel Čapek, Karel Poláček, Eduard Bass aj. Nicméně některými svými prózami kráčí i po linii psychologické prózy, kterou v této době zastupují např. spisovatelky Jarmila Glazarová, Marie Pujmanová či Marie Majerová. Ale nelze ji stavět na roveň těmto spisovatelům a spisovatelkám, protože její beletristická tvorba z většiny nedosahuje tak vysokých uměleckých kvalit z důvodu nepopíratelné tendenčnosti. K vskutku autentickému realismu jí chybí patřičné studium pramenů a s tím související dokumentárnost a psychologická hloubka. Což může být podmíněno autorčiným uspěchaným stylem života a velkou šíří zájmů, které mohly mít za následek jistou povrchnost. Nicméně v autorčině tvorbě nalezneme i několik prozaických děl, která se navzdory tomuto autorčinu způsobu práce pokoušejí o vskutku realistické umění, v němž by autenticita a objektivita byla propojena i s uměleckým novátorstvím.

³⁴⁶ Srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 42.

³⁴⁷ Speciálně v českém prostředí měly výsadní postavení herečky. Herectví v Čechách už od 18. století plnilo obrozeneckou a výchovnou funkci a mělo vliv na rozvoj jazykové kultury. Herečky byly tedy ozářeny jakousi aurou výjimečnosti vlivem svého talentu, a tím u společnosti dosáhly i jiného chápání jejich společenského postavení ve srovnání např. s ženami nižších tříd, což v 19. století bylo spojeno s mravní odpovědností. Nicméně za doby první republiky vlivem rozvoje filmového umění došlo i k uvolnění morálky hereček, společnost však tolerovala i tyto výstřednosti. Herečka tedy byla dál pro celou společnost nedotknutelným vzorem krásy, což trvá prakticky dodnes.

³⁴⁸ Zde máme na mysli literární tendenci co nejautentičtěji zobrazit realitu, která je opakem idealizace a objevuje se napříč vývojem literatury, nikoli pojmenování literárního směru 2. pol. 19. století.

2.3 Typologie tvorby Olgy Scheinpflugové z hlediska užití autobiografických a biografických prvků

Literární tvorba Olgy Scheinpflugové je více než tvorba jiných českých autorů 20. století značně prostoupena autobiografickými a biografickými prvky. O oprávněnosti tohoto tvrzení nás může přesvědčit už samotný fakt, že tento rys lze identifikovat téměř ve všech typech autorčiny tvorby – jak v poezii, tak v próze. Tento nejpodstatnější rys tvorby spisovatelky a herečky Olgy Scheinpflugové je však z velké části vázán na osobu autorčina manžela, spisovatele Karla Čapka. Nejvýznamnější autobiografická a biografická díla autorky se vztahují právě ke Karlu Čapkovi. V této široké škále nacházíme jak memoáry, tak vzpomínky, veršované memoáry a autobiografický román. Nelze tedy přehlédnout jistý záměr autorky, s nímž tato díla psala. Jak už jsme uvedli na jiném místě, Olga Scheinpflugová se rozhodla očistit a udržovat odkaz Karla Čapka. Tento úkol, který si předsevzala a k němuž ji i nutily okolnosti, se stal jejím životním posláním podle Františka Krčmy do té míry, že velmi přispěla k věhlasu Karla Čapka. Na druhou stranu to však zaplatila mnoha ústrky vůči své osobě.

Nicméně v tvorbě autorky, ač v bohaté míře věnované Karlu Čapku, nenalezneme čistě biografický žánr a platí to i u ostatních děl, v nichž se objevují pouze motivy tohoto typu. Tento zajímavý fenomén v tvorbě Olgy Scheinpflugové vzniká proto, že v každém autorčině díle s autentickými rysy se biografické prvky úzce spájí s autobiografickými. U prózy *Maminka umřela* a *Český román* je hlavní postava vždy ztotožněna s autorkou. Pouze v případě vzpomínek *Živý jako nikdo z nás* nastává jakási výjimka, zde se v prozaických textech stává hlavní postavou osoba Karla Čapka, o němž pouze referuje vypravěč.

2.3.1 Autobiografické a biografické žánry v tvorbě Olgy Scheinpflugové

2.3.1.1 Autobiografická povídka a autobiografický román

Jako první próza s autobiografickými prvky a příznačně první oficiálně vydaná próza se v tvorbě Olgy Scheinpflugové objevuje povídka *Maminka umřela*. Olga Scheinpflugová v dotyčné próze popisuje jeden z klíčových zážitků svého života, umírání své matky, a současně předznamenává svou budoucí hereckou kariéru. Hlavní postavou povídky je malá holčička, která popisuje své pocity z umírání své maminky. V závěru povídky,

během pohřbu už zemřelé matky si však dívka uvědomuje, že už nevnímá jen smutek, ale snaží si své pocity zapamatovat pro budoucí kariéru herečky:

„A náhle si holčička uvědomila, že svůj zoufalý pláč sleduje a vnímá, pozorovala každý ston, vzlyk a přervaný dech, sledovala smysly celou svou velikou marnou bolest a ukrývala si své poznatky v duši, jako uspořené peníze, ke kterým v čas potřeby sáhneme.“³⁴⁹

Autorka v próze využívá perspektivy vyprávění ve třetí osobě, což svědčí o biografičnosti díla. Na druhou stranu však próza prozrazuje jistou autobiografičnost jak už svým velmi subjektivním názvem, který vypovídá o osobním vztahu vypravěče k postavě umírající matky, tak velkou sugestivitou promluv vypravěče. Z kontextu autorčiny tvorby zjišťujeme, že fabule povídky se skutečně shoduje s autorčinou vlastní prožitou zkušeností jak časově, tak místně. Jediné, co tuto povídku činí netypickou mezi autobiografickými žánry, je fakt, že hlavní postava nenese jméno autorky, naopak zůstává beze jména. Je nazývána jako „holčička“. Což však opět spíše umožňuje vcítění čtenáře do hlavní postavy a vytváří prostor pro ztotožnění hrdinky se samotnou autorkou. Nicméně záměrem autorky bylo neproklamovat otevřeně autobiografičnost díla.

Tuto formu autobiografické prózy autorka znovu využívá v pozdějším Českém románu. Také zvoleným námětem a odkazováním se na hereckou profesi předznamenává následující prózy. Právě dva základní stavební motivy, které se v próze objevují, smrt matky a herectví, jsou typické i pro autorčina stěžejní autobiografická díla – *Český román* a paměti *Byla jsem na světě*.

Na tento způsob uchopení reality a její přetvoření do literárního tvaru pak autorka navázala až o osmnáct let později již zmíněnou autobiografickou prózou *Český román*, která je předmětem analýzy diplomové práce a podrobně se jí budeme věnovat později. Je však nutné zmínit jeden podstatný fakt, totiž že román vznikl na rozdíl od předchozí autobiografické povídky a následujících memoárů ve velmi malé časové distanci od mnohých zobrazovaných událostí. Lze tedy počítat s větší emoční zainteresovaností autorky v porovnání s jejími ostatními autobiografickými díly. Paměti *Byla jsem na světě* a následující díla jsou už podstatně méně subjektivní.

2.3.1.2 Herecké memoáry v próze

V memoárech *Byla jsem na světě* právě díky nutnému časovému odstupu a možnosti bilancovat a hodnotit s nadhledem docíluje autorka mnohem objektivnějšího zobrazení

³⁴⁹ SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Maminka umřela*, s. 162.

událostí. Tuto formu zvolila, aby už nedávala možnost pochybovat o pravdivosti a objektivitě svého sdělení.³⁵⁰ Z hlediska formotvorných znaků jsou autorčiny paměti věrný svému žánru. Z kategorie memoáry se však zvláště vyčleňují *herecké memoáry*, které mají ve srovnání s memoáry lidí jiných profesí svá specifika. A z tohoto hlediska se autorčiny memoáry od jiných hereckých memoárů v jistých ohledech liší. Právem František Černý tyto paměti Olgy Scheinpflugové kvalifikuje jako jedny z nejkvalitnějších hereckých memoárů v Čechách.³⁵¹ Paměti jejích hereckých současníků neobsahují širší společenský kontext a nezaměřují se primárně na zachycení tolika portrétů jiných herců,³⁵² jak je tomu naopak v případě memoárů Olgy Scheinpflugové, jež zobrazují celou prvorepublikovou generaci herců Vinohradského a předně Národního divadla. Také poskytují medailonky režisérů, představu o tehdejších divadelním repertoáru. Paměti Olgy Scheinpflugové se však liší od ostatních hereckých pamětí také tím, že vznikaly z jiných pohnutek než pro potřebu zachytit svou hereckou kariéru z důvodu její pomíjivosti. Olga se ve svých pamětech sice zmiňuje o nemožnosti trvalého uchování hereckého výkonu, ne však v souvislosti s příčinou vzniku svého díla.³⁵³ A František Krčma to potvrzuje svým vzpomínáním na herečku, která nepotřebovala uchovat památku na svou osobu, protože měla mnoho ctitelů, přátel a svědků mnohých jejích výroků a činů. Také nepotřebovala dokazovat nějakou nevyřčenou životní pravdu či si s někým „vyřizovat účty“.³⁵⁴ Na druhou stranu však František Krčma přiznává, že autorka chtěla představit sebe jako autonomní umělkyni, která po smrti svého proslulého manžela spisovatele žila svůj život plnohodnotně dál a že věrně sloužila jeho odkazu a nikdy ho ničím nepošpinila, ačkoli kvůli němu mnoho zkoušela nejenom srovnáváním své tvorby s Čapkovou, jež byla hodnocena jako lepší,³⁵⁵ ale také zastíněním své osoby uměleckou i světovou velikostí Karla Čapka, o čemž se odhodlala mluvit až tři roky před svou smrtí,³⁵⁶ a nemožností se naplno věnovat svému herectví.

³⁵⁰ Srov. KRČMA, František. *Co bylo dál?* s. 332.

³⁵¹ Srov. ČERNÝ, František. Doslov *Olga Scheinpflugová*, s. 252.

³⁵² Paměti oceňovaného herce Zdeňka Štěpánka jsou příliš stručné (viz ŠTĚPÁNEK, Zdeněk. *Herec: vzpomínky národního umělce Zdeňka Štěpánka*. Praha: Mladá fronta, 1961). Velmi zdařilými jsou paměti manželky Huga Haase, herečky Marie von Bibikoff Haasové, přezdívané Bibi. Nicméně zachycují příliš málo české podmínky, zaměřují se mnohem víc na pohnuté osudy a herce Huga Haase (viz FUCHS, Aleš a Stanislav MOTL. *Dlouhá svatební cesta: [Bibi Haasová vzpomíná--]*. 3. dopl. vyd. Praha: Faun, 2012. ISBN 978-80-86275-24-6). Paměti mladších herců jsou ještě méně kvalitní, protože se stávají pouhým obchodním artiklem a prostředkem senzace, což se s uplynulými roky stále více naplňuje.

³⁵³ Srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 129.

³⁵⁴ Srov. KRČMA, František. *Co bylo dál?* s. 328–329.

³⁵⁵ Srov. tamtéž, s. 331.

³⁵⁶ Srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga a František ČERNÝ. *Živý jako nikdo z nás*, s. 170.

Pamětem Olgy Scheinpflugové však nese i mnohé shody s hereckými memoáry z hlediska způsobu zobrazení herectví. Olga Scheinpflugová se stejně jako jiní herci ve svých pamětech zamýšlí nad podstatou herectví, nad svým vlastním vztahem k hraní apod. Také se zmiňuje o svých rolích, o premiérách, režisérech, což je podle Válka pro herecké memoáry typické. V poslední řadě splňuje i další rys hereckých memoárů, totiž že je píše především ti herci, kteří dosáhli určité mety ve své osobní kariéře v tom směru, že se stali členy činohry Národního divadla.³⁵⁷ Toto tvrzení Olga dokládá svým profesním vývojem, ale také explicitním slovním vyjádřením, přirovnáním vztahu herce k Národnímu divadlu k obrazu horolezce a Matterhornu.³⁵⁸

2.3.1.3 Vzpomínková kniha o Karlu Čapkovi

Kniha vzpomínek *Živý jako nikdo z nás* je typickým příkladem svého žánru. Ve srovnání se vzpomínkami Františka Langra³⁵⁹ či Karla Steinbacha³⁶⁰ jsou však mnohem obsáhlejší a věnují se mnohem podrobněji osobě Karla Čapka. Jedná se o sbírku kratších vzpomínkových textů na Karla Čapka, které vznikaly od 30. let 20. století až do roku 1968. Poslední texty byly napsány těsně před smrtí autorky. Podle Františka Černého vznikaly mnohé z těchto textů z podnětu nejrůznějších časopisů, divadel, pro potřeby rozhlasu.³⁶¹ Nejzávažnější statě však byly vytvořeny v 50. letech z důvodu odmítání Čapka vládními orgány. Olga Scheinpflugová v této době pořádala společně se svými přáteli a dalšími spolupracovníky večerní pořady věnované památce Karla Čapka, na nichž tyto texty přednášela.

Texty sbírky *Živý jako nikdo z nás* mají různý charakter. Nalezneme zde jak prozaické texty typu vzpomínky, tak přepsané rozhovory s autorkou, nebo autobiografické básně autorky. Jsou cenné především svým objektivním pohledem na autora, který se projevuje i v případě charakteristiky jeho postojů a popisu prožívání určitých událostí. Sbírkou vzpomínek však také díky tomu, že je sestavena z různě tematicky zaměřených textů, které se vždy vztahují pouze k určitému aspektu osobnosti Karla Čapka, přináší oproti

³⁵⁷ Srov. VÁLEK, Vlastimil. *Zamyšlení nad problematikou hereckých memoárů*, s. 67.

³⁵⁸ Srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*, s. 129.

³⁵⁹ Viz LANGER, František. *Byli a bylo: vzpomínky*. Praha: Akropolis, 2003. Spisy Františka Langera. ISBN 80-7304-032-8.

³⁶⁰ Viz FISCHL, Viktor a Karel STEINBACH. *Dr. Karel Steinbach – svědek téměř stoletý*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. ISBN 80-04-25373-3.

³⁶¹ Srov. František Krčma se o obsahu a uspořádání vzpomínek zevrubně rozepisuje v ediční poznámce. In: SCHEINPFLUGOVÁ, Olga a František ČERNÝ. *Živý jako nikdo z nás*, s. 225.

předchozím autobiografickým a biografickým dílům autorky nové a podrobnější informace o Karlu Čapkovi.

Posledním podstatným aspektem knihy jsou vložené autobiografické básně autorky – celá sbírka *Stesk*, napsaná těsně po smrti Karla Čapka, básně, jež nebyly do této sbírky zařazeny, a několik básní vztahujících se k životu Olgy Scheinpflugové s Karlem Čapkem. Nalezneme zde úvodní báseň reflektující svatbu spisovatele a herečky, *Dnešní svatba*, která vyšla pouze časopisecky. Na této básni nás zaujme autorčino vyjádření o jejich dávném tajném oddání, což potvrzuje některá nejasná biografická fakta: „Svítily při tom svíce bříz / a těžce vonělo chvojí, / to bylo jednou, to bylo kdys- / už jsme tak dávno svoji.“³⁶² Dále je zde umístěna báseň *Černá vlajka*, která vyšla opět pouze časopisecky a až po hereččině smrti. Tato báseň je pozoruhodná, protože v ní Olga vzpomíná na svého manžela, otce a matku, která jí v dětství zemřela. Nejzajímavější je právě část věnovaná otci, protože v ní autorka ukazuje svého otce z pohledu dítěte, jež mu sedí na klíně. Ve srovnání s memoáry, v nichž se Olžin vztah k otci jeví naplněn přátelstvím a úctou, z veršů Černé vlajky krystalizuje otcova láska a něžnost k dětem, jimž chce nahradit zemřelou matku.

Knihy Živý jako nikdo z nás je jediným dílem v tvorbě autorky, jež nese z většiny biografické prvky. Ve srovnání se vzpomínkami Olžiných současníků a přátel Karla Čapka, Františka Langra³⁶³ či Karla Steinbacha,³⁶⁴ se však vzpomínková kniha Olgy Scheinpflugové odlišují v několika aspektech. Vzpomínky jsou typem memoárového textu, kdy vypravěč je ztotožněn s hlavní postavou, toto však v případě knihy Olgy Scheinpflugové neplatí. Vypravěč se v tomto případě stává ve většině prozaických textů pouhým pozorovatelem, hlavní postavou je pak osoba Karla Čapka. Vzpomínky tedy nabývají dokumentárního rázu – však mnohem obsáhlejší a věnují se mnohem podrobněji osobě Karla Čapka. Sbíрка vzpomínek Olgy Scheinpflugové *Živý jako nikdo z nás* se tedy mnohem více věnuje osobě Karla Čapka, než je tomu u vzpomínek Františka Langera či Karla Steinbacha, kteří se čistě o osudech spisovatele rozepisují pouze v jedné kapitole.

³⁶² SCHEINPFLUGOVÁ, Olga a František ČERNÝ. *Živý jako nikdo z nás*, s. 7.

³⁶³ Viz LANGER, František. *Byli a bylo: vzpomínky*. Praha: Akropolis, 2003. Spisy Františka Langera. ISBN 80-7304-032-8.

³⁶⁴ Viz FISCHL, Viktor a Karel STEINBACH. *Dr. Karel Steinbach – svědek téměř stoletý*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. ISBN 80-04-25373-3.

2.3.1.4 Vzpomínky ve verších a veršované memoáry

Olga Scheinpflugová ve svých pamětech na několika místech zmiňovala svou niternou potřebu vypsát se ze zbývající přemíry citu do poezie. A svědčí o tom i množství jejích básnických sbírek a samostatných básní, které byly během let vydávány souběžně s její prozaickou či dramatickou tvorbou. Ačkoli z jejích pamětí vysvítá, že poezie byla spíš její niternou potřebou než ambicí, z názorů jejích blízkých – ať už to byl samotný Karel Čapek, švagrová Helena Čapková, Helena Koželuhová či režisér Jaroslav Kvapil -, však vysvítá, že její básně byly možná lepší než průměrné. I velmi kritická Helena Koželuhová se o Olžině poezii vyjadřuje pochvalně.³⁶⁵ Nicméně Hana Svejková uvádí, že F. X. Šalda vyčítal Olze přemrštěnou sentimentalitu, romantickou rozervanost a nedostatečně básnický jazyk.³⁶⁶ Citovost byla pro Olgu Scheinpflugovou typická a nemůžeme tedy předpokládat, že by jí byla právě autorčina poezie prosta, její poetická tvorba však vykazuje jisté kvalitativní rozdíly.

Pro autobiografickou tvorbu Olgy Scheinpflugové jsou však stěžejní dvě básnická díla, vzpomínková básnická sbírka *Stesk* a veršované herecké memoáry *Album a zrcadlo*. Obě sbírky jsou typické otevřenou proklamací identity lyrického subjektu jako autorky veršů. Ve veršovaných memoárech se objevuje lyrický subjekt v první osobě, básnická sbírka *Stesk* je ještě osobnější; lyrický subjekt se v něm vyjadřuje v du-formě. Všechny básně sbírky jsou někdy dialogem se zemřelým spisovatelem, jindy polemikou, proto je jejich vyznění velmi sugestivní. Vypovídá o tom hned první báseň sbírky, *Vzdech*: „Snad každý Ti něco nakonec řek', / jen já ne, jediná, / mně jenom spadly ruce do klína, / když došel život a došel lék.“³⁶⁷ Obě sbírky jsou tedy z jistého úhlu pohledu autorčinou osobní zpovědí. Básnické memoáry jsou vyjádřením autorčiných pocitů, spjatých s danou hereckou rolí, v básnické sbírce *Stesk* se autorka vypisuje ze své samoty a žalu z úmrtí manžela a celoživotního druhá.

Obě sbírky veršů jsou svým způsobem unikátní právě svým zobrazovaným tématem a nefalšovanou autenticitou prožitku, kterou nakonec prokázala i recepce obou děl. Nicméně lépe byla přijata básnická sbírka *Stesk*. František Černý to dokládá zjištěním, že

³⁶⁵ Srov. KOŽELUHOVÁ, Helena a Jaromír SLOMEK. *Čapci očima rodiny*, s. 119.

³⁶⁶ Srov. SVEJKOVSKÁ, Hana. *Olga Scheinpflugová a její tvorba pro děti*, s. 66. Na druhou stranu však F. X. Šalda byl v tuto dobu už starším člověkem a doba jeho literárně-kritické slávy z období přelomu století, kdy ovlivňoval básnickou tvorbu takových velikánů jako byl Antonín Sova, Otokar Březina aj., už byla pryč. Změnila se doba i kultura i poetika.

³⁶⁷ SCHEINPFLUGOVÁ, Olga a František ČERNÝ. *Živý jako nikdo z nás*, s. 189.

během dvou let byla tato sbírka čtyřikrát vydána. Sám považuje básnickou sbírku *Stesk* za vrchol poetické tvorby Olgy Scheinpflugové.³⁶⁸

2.3.2 Autobiografické motivy v ostatní tvorbě Olgy Scheinpflugové

V tvorbě Olgy Scheinpflugové se vyskytuje mnoho děl, náležejících mezi autobiografické žánry. Její další tvorba je však také poznamenána autobiografičností. Nejjasněji se nám však autobiografické motivy ozřejmují na prozaické tvorbě autorky, kde se objevují ve třech různých zobrazovaných okruzích: rodina, válka, herectví. Téma rodiny a války spolu úzce souvisí, protože se do nich promítají autorčiny vzpomínky na její strastiplné dětství, v němž ztratila matku, psychickým vypětím způsobeným smrtí milované osoby a strádáním za války si podlomila na celý život zdraví a přišla o bezstarostné dětství. Není tedy divu, že se stalo bohatým pramenem pro její tvorbu – podrobně jsou tyto zkušenosti vypsány v autorčiných memoárech a autobiografickém románu a čerpají z nich i romány *Sestry* a *Dvě z nás*.

Prvek biografičnosti se z hlediska užitých motivů objevuje spoře a opět je úzce propojen s prvkem autobiografičnosti, jak je tomu např. v motivu macechy v románu *Sestry*, která se sice podobá empirické osobě autorčiny nevlastní matky Milady, nicméně protože je úzce spojena s dětstvím autorky a svým způsobem ho pouze doplňuje, bude počítána do autobiografických motivů.

2.3.2.1 Téma rodiny – motiv smrti matky, motiv macechy, motiv sestry

Nejvíce autobiografických motivů v románech Olgy Scheinpflugové se týká tématu rodiny. Uvedeme zde příklady dvou románů, v nichž jsou dané autobiografické motivy nejzřetelnější. Jedná se o román *Sestry* a *Dvě z nás*.

Román *Dvě z nás* vyšel v roce 1933 a zobrazuje osudy dvou dívek. Fabule je založena na problematice ženské emancipace, jež se jeví jako palčivé téma, nastolené násilným úbytkem mužů za první světové války. Hlavní dějová linie zobrazuje nesourodé přátelství dvou dívek, přičemž každá z nich zosobňuje kontrastní postoj vůči ženské emancipaci. Žofie představuje moderní a vzdělanou ženu, která zůstane sama. Andula zosobňuje klasický model ženy, toužící po rodině a lásce manžela. Její touha však v manželství není naplněna, rozhodne se tedy hledat lásku jinde.

³⁶⁸ Srov. ČERNÝ, František. Doslov *Olga Scheinpflugová*, s. 251.

V této próze se objevuje autobiografický *motiv smrti matky* hlavní hrdinky, která pomalu umírá na tuberkulózu. Nicméně ve srovnání s realitou matka hrdinky umírá až v pokročilejším věku. Vypravěč však sděluje velmi trefnou psychologickou sondu do nitra osiřelé dívky, která svědčí o zkušenosti autorky textu s danou problematikou: „Dcery, které ztratí matku, se stanou časem chlapečtější, protože se s nimi nikdo nemazlí, a protože se z okolí ztratila atmosféra ženskosti, vytvářené mateřskou září.“³⁶⁹ Nakonec tato teze je ověřitelná i životem samotné autorky románu, která podle dobových fotografií nosila krátké vlasy, čepice, často se ráda přátelila s muži a v některých dopisech ji Karel Čapek oslovuje „chlapče“. Povaze autorky tedy stejně jako hlavní postavě chyběla jakási ženská něžnost.

Román *Sestry* vyšel o pět let později než román *Dvě z nás* a je zajímavé, že je mnohem bohatší na autobiografické motivy vztahující se k tématu rodina, protože obsahuje všechny motivy, jež dané téma zahrnuje.³⁷⁰ Fabulí románu je vztah dvou sester, jež se od sebe nemohou odloučit; milují se tolik, že když se jedna vdá, druhá onemocní. Nakonec obě společně zemřou na následky nakažlivé nemoci.

Prvně zmíněným autobiografickým motivem je opět *smrt matky*, která se však tentokrát mnohem více blíží autenticitě v tom směru, že umírá v dětském věku sester.

Tento motiv je následován dalším autobiografickým motivem *macechy*, která v sestřích vyvolává dojem městske dámy, ale během války šetří a prokáže svou statečnost. Dokonce se vzdá svého majetku – prsten vymění za mouku. Tento motiv je opět možno ověřit realitou, protože autorka se o příhodě výměny prstenu své macechy zmiňuje také v jiném autobiografickém díle, v *Českém románu*. Daná příhoda se tedy musela skutečně udát.

V románu se dále objevuje autobiografický *motiv sestry*. Hlavní hrdinky jsou sestry, přičemž jedna se dokonce jmenuje stejně jako sestra autorky románu, Božena. Autorka však jde v autobiografičnosti ještě dál, když přenáší obě sestry do Prahy na obchodní školu, kde studovala Olga Scheinpflugová, a poté jako zaměstnané do banky, kde celý život pracovala Olžina sestra Božena Scheinpflugová, později Konrádová. Větší autenticitu dodává autorka danému autobiografickému motivu opět promluvou vypravěče, který hodnotí přátelství obou sester slovy:

³⁶⁹ SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Dvě z nás: román*. Praha: F. Borový, 1933, s. 60.

³⁷⁰ Kromě těchto podstatných motivů lze v románu nalézt ještě jakési autobiografické podmotivy – motiv milujícího otce-intelektuála, motiv nenávisti hlavní postavy k ručním pracím apod. Oba tyto podmotivy lze ověřit na pamětech Olgy Scheinpflugové *Byla jsem na světě*.

„A přece je semkla krom vášnivého pocitu sesterství tichá a mocná solidarita. Projevují si ji nešikovnými pohledy, stisknutím rukou a pohrdavými úsměvy, když se mezi ně pletou dospělí. Ze dvou tvorů je už dávno jeden, v němž rostou pouze různé vlastnosti citové a uvažovací. Dělí se o svou čokoládu, dojmy, korunky v pokladničce a hodiny učení.“³⁷¹

Ukázka zobrazuje velmi pevné a vřelé přátelství sester, které stmelila dohromady matčina smrt a později ještě více těžké podmínky za války. Stejný motiv nacházíme také v pamětech Olgy Scheinpflugové a v *Českém románu*. Pevné pouto mezi sestrami i v dospělosti je zobrazeno v dopisech Karla Čapka Olze Scheinpflugové, když jí píše na Slovensko během divadelních prázdnin. Společné dovolené sester jsou zaznamenány na fotografiích, uvedených v pamětech jejich bratra Karla Scheinpfluga.

2.3.2.2 Téma války – motiv válečných útrap, motiv „ztracené generace“

V románu *Dvě z nás* se autobiografický motiv „ztracené generace“³⁷², jímž označujeme ztrátu dětství, bezstarostnosti a snů vlivem válečných útrap, objevuje v obecné charakteristice doby a mladých z ní vzešlých. Autorka to popisuje velmi sugestivně, celá charakteristika působí velmi autenticky:

„Tato vyjevená generace zažila nejhorší z božích dopuštění (...) bolesti po padlých se počaly srústat s resignací a chudokrevné děti, umořené smutnými tvářemi rodičů, staly se v dětských šatečkách malými starci s přemoudřelou duší a slabými žaludky po čtyřletém hladu.“

Pravdivost tohoto motivu autorka opět dokládá ve svých pamětech *Byla jsem na světě*.

Román *Sestry* zobrazuje autobiografický téma války mnohem podrobněji než román *Dvě z nás*, na druhou stranu zde však nenajdeme motiv „ztracené generace“. Hlavním zobrazovaným motivem je popis *válečných útrap*. Autorka zde odkrývá svou reálnou zkušenost na charakteristice života za války, kde v souladu se svým prožitkem, který popsala v *Českém románu* a pamětech *Byla jsem na světě*, velmi věrně zobrazuje nedostatek potravin, fronty na chleba, výměnu šperky za potraviny, strach z odvodů na frontu apod. Jediné, v čem se autorka liší od historické skutečnosti, je odvod otce na bitevní pole, kde zemřel navzdory krátkozrakosti. Tento prvek byl v románu pro větší dramatickosti změněn. Podle pamětí, autobiografického románu a korespondence nebyl

³⁷¹ SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Sestry: román*. Brno: F. Borový, 1938, s. 19.

³⁷² Z motivu „ztracené generace“ lze opět vydělit podmotiv gymnázia, který poodkrývá gymnaziální způsob života autorky. Jediné, v čem je však možné ověřit autenticitu tohoto motivu, je předčasný odchod hrdinky ze školy a z náboženství, což se shoduje i s vlastním osudem autorky. Nicméně tato kapitola není v žádném z memoárových děl autorky podrobně popsána, v mnohých i chybí.

odveden ani Olžin bratr, ani otec, který se zachránil právě díky své krátkozrakosti a mnoha dioptriím.

2.3.2.3 Téma herectví – motiv zranění, choroby a přerušení kariéry

Poslední autobiografické téma herectví, jež se týká autorčina mládí a dospělosti, je zobrazeno samostatně. Není spojováno s předešlými tématy, která jsou úzce propojena, protože se vztahují k autorčinu dětství. Také není tak podrobně zobrazeno jako předchozí dvě autobiografická témata. Lze se domnívat, že je tomu tak z důvodu, že herectví zabíralo příliš dlouhé období autorčina života a nelze ho tak dobře uchopit jako dětství, které trvalo pouze několik let a bylo vázáno na úzký rodinný kruh a těžkými životními podmínkami omezený způsob života.

Autobiografické téma herectví je nejpodrobněji zobrazeno v románu *Karanténa*, který však vyšel až po smrti Olgy Scheinpflugové v roce 1972. Ověření pravdivosti motivu nám tedy poskytuje pouze doslov Františka Krčmy k autorčiným pamětem *Byla jsem na světě*.

Téma herectví se objevuje i v dalších románech Olgy Scheinpflugové, jako *Pod líčidlem* či *Babiola*. Pouze v románu *Karanténa* je však popisováno v konkrétních aspektech, s nimiž lze v analýze pracovat. Fabule románu je založena opět na zobrazení života emancipované ženy, tentokrát umělkyně, která se musí potýkat s těžkou ránou osudu, která ji vede k nalezení nového smyslu života v pomoci druhým.

Podstatným autobiografickým motivem je v tomto románu *motiv zranění, choroby*, jež je zde zobrazen jako úraz popálení tváře herečky, která se musí podrobit dlouhotrvající léčbě a přerušit svou kariéru úspěšné umělkyně s takovými vyhlídkami, že se kvůli trvale zohavené tváři ke své profesi nevrátí. Tento motiv je odrazem autorčina onemocnění, které ji podle Františka Krčmy postihlo v 50. letech, provázelo až do konce života a společně se srdeční vadou se podepsalo na její smrti. Jednalo se o zánět lícního nervu, který se vyvinul v nemoc spočívající v ochabování lícního nervu, odborně nazývané spasmus nervi facialis, které se projevovalo nečekanými stahy tváře.³⁷³ Stejně jako se v románu podaří hrdince navrátit se zpátky ke své profesi herečky a obnovit své manželství, i v reálném životě se Olga Scheinpflugová dokázala s touto náročnou chorobou vyrovnat a hrát až do smrti, nicméně podle svědectví Krčmy ji toto onemocnění

³⁷³ Srov. KRČMA, František. *Co bylo dál?* s. 337.

připravilo mnoho úzkostných chvil a velmi jí ztrpčovalo život.³⁷⁴ 3 Analýza *Českého románu* z hlediska autobiografických a biografických prvků

3.1 Problematika žánru *Českého románu*

V současné literárně teoretické literatuře je životopisná próza Olgy Scheinpflugové, *Český román* definována jako autobiografický román.³⁷⁵ Dílo je takto charakterizováno z důvodu autobiografického obsahu a žánrového určení, které je stanoveno už v samotném názvu díla, ale především kompozičně (přítomnost vypravěče, postav, které se vyvíjejí apod.).

Václav Běhounek, reagující svou kritikou na první vydání románu v roce 1946 ho však charakterizuje jako „půl román, půl paměti.“³⁷⁶ K tomuto stanovisku se o několik desítek let později přiklání i Libor Paveda, který tvrdí, že autorka z hlediska formotvorného principu zařadila *Český román* mezi memoárové žánry.³⁷⁷ A to jak z hlediska vyprávěcí perspektivy, která se projevuje jako introspekce, tak z hlediska práce s dokumentárním materiálem, jakým jsou citované dopisy. Nicméně tuto formu nedodržela, protože dotyčné dopisy dále interpretovala svým způsobem nahlížení,³⁷⁸ čímž je přetvořila a změněným časovým kontextem citovaným úryvkům ubrala na autenticitě.

Fiktivnost, tedy románovost můžeme kromě kontextové úpravy úryvků dopisů spatřovat také v úpravě jmen autentických osob, jako jsou právě blízcí obou hlavních postav. Sourozenci přátelé postavy Olgy z Táflrundy, dále společní přátelé Olgy a Karla Čapka z okolí Strže. Z důvodu nebezpečí postihu totalitním režimem autorka tato jména upravila. Julius Firt ve svých pamětech uvádí komplexní seznam těchto postav s jejich autentickými protějšky. Pod jménem „Hanka“ se skrývá autorčina sestra Božena, postava „Petra Routky“ zobrazuje Ferdinanda Peroutku, lékař „Gal“, jmenovaný též „Viktor“ představuje lékaře a gynekologa Karla Steinbacha, herec „Haasen“ je ve skutečnosti autorčin herecký kolega Hugo Haas, „Vašek“ představuje Rudolfa Jílovského, zakládajícího člena Táflrundy a Marcelky, „Tomáš Skříž“ představuje Julia Firta. Jméno

³⁷⁴ Srov. tamtéž.

³⁷⁵ Srov. Autobiografický román. In: MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004, s. 30. ISBN 80-7185-669-X.

³⁷⁶ BĚHOUNEK, Václav. Máme český román? *Práce: list revolučního odborového hnutí*. Praha: Ústřední rada odborů, 1946, 2 (202), s. 4. ISSN 0231-6374.

³⁷⁷ Srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Český román*, s. 7.

³⁷⁸ Srov. PAVEDA, Libor. *Korespondence v rouše románu (Fikce – autenticita a interpretace)*, s. 42.

sochaře „Karla Hořáka“ je jazykovou hříčkou jména skutečného malíře Karla Dvořáka.³⁷⁹ Nicméně autor ve své analýze neuvedl ještě důležitou postavu bratra hlavní postavy Olgy, která je jmenována jako „Honza“. Ve skutečnosti se jedná o autorčina bratra Karla Scheinpfluga.

Názvy autentických míst, spjatých se životními osudy autorky, v románu sice neprocházejí takovými úpravami jako jména postav blízkých hlavní hrdinky Olgy, nicméně nejsou uvedena se svými původními pojmenováními, nýbrž neurčitě. Rodné město Slaný je v díle nazýváno pouze „Městečko“ a Švandovo divadlo, v němž autorka započala svou kariéru herečky, je jmenováno jako „Malé divadlo“. Jak je patrné z uvedených příkladů, přejmenování se týkala pouze méně významných skutečností a osob, které by však mohly nést následky za svou sounáležitost s osobou Olgy Scheinpflugové a Karla Čapka. Osoby prezidenta Masaryka a Josefa Čapka jsou v knize uvedeny pod stejnou identitou.

Prvek fikce se v souvislosti s postavami románu projevuje také v absenci biografických faktů. Děj románu pouze povrchně zobrazuje autorčinu tvůrčí činnost, konkrétně je zmíněno pouze román *Přežitá smrt*, jenž je důležitý z hlediska kompozice jako prostředek gradace. Román neobsahuje přesné časové či místní určení. Velmi spíše se setkáme s uvedením data, a když, tak je zmíněno pouze roční období či pouze rok, jindy měsíc a den. Kromě přesné datace však román postrádá také mnohá fakta důležitá z hlediska kauzality. V ději často není přesně vysvětlena příčinnost mnohých událostí, např. proč a kam Karel Čapek od Olgy odjíždí v roce, kdy plánují společné bydlení. Přesně uvedených událostí je v konze pouze několik, např. spisovatelova návštěva britského Penklubu, hereččina letní dovolená ve Francii, společná poznávací cesta postav už jako manželů do Skandinávie apod. Důvod existence tohoto prvku románu lze hledat v autorčině záměru zobrazit především svůj milostný vztah se spisovatelem Karlem Čapkem v jeho vnitřní dynamice a intimitě, a přitom nevést mnohé konfrontující údaje. Nicméně v závislosti na této tendenci se román stal v mnoha ohledech neúplným, a vede k pokládání mnohých otázek, jež podle Karla Poláka vyžadují odpovědi.³⁸⁰

Posledním důležitým formotvorným aspektem prózy je dramatičnost. Olga Scheinpflugová byla ve své době velmi dobrou a úspěšnou herečkou a časem ji divadelní

³⁷⁹ Srov. FIRT, Julius. *Knihy a osudy*, s. 311.

³⁸⁰ Srov. POLÁK, Karel. O Českém románě Olgy Scheinpflugové. In: *Knihy a čtenáři: čtrnáctideník Ústřední knihovny hl. m. Prahy*. Praha: Ústřední knihovna hl. města Prahy, 1946, 6 (17/18), s. 258.

prostředí inspirovalo i k samostatné tvorbě dramatu. V dramatické tvorbě vynikala plynulými a ironickými dialogy, smyslem pro problémová témata a působivou zápletkou.³⁸¹ Z těchto prvků se v románu objevuje právě typická gradační výstavba dramatu. Nicméně do této kompozice vstupuje rozdělení románu na dva díly. První díl zobrazuje vývoj vztahu postavy herečky Olgy k postavě spisovatele Karla Čapka, přičemž vztah postupně překonává různé překážky odlišné závažnosti, jež postupně vygradují děj – nejprve se na chvíli rozejdou kvůli spisovatelově obtížné nemoci, podruhé herečka ukončí dlouholetý stagnující vztah sama. Tato překážka je však závažnější, protože se v jejím důsledku herečka přiotráví prášky na spaní. Katastrofa ale postupně jakousi katarzí, která je cestou ke šťastnému vyvrcholení v podobě sňatku spisovatele a herečky. Druhý díl má paralelní průběh děje. Od šťastného začátku manželství, které je však následně konfrontováno s narůstající nejistotou a strachem z blížící se války, k postupnému ubývání sil spisovatele. Ve dvou třetinách díla je opět katastrofa v podobě Čapkovy smrti, jež má však kataraktický charakter. Po spisovatelově smrti, která je pojímána jako oběť zlu, přichází vykoupení v podobě ukončení druhé světové války.

Román je také pozoruhodný silnou dialogičností. Je koncipován jako řetězec scén, v nichž nejčastěji promlouvá hlavní postava, herečka Olga, s hlavní postavou, spisovatelem Karlem Čapkem, jejichž dialog zprostředkovává vypravěč. Román je tedy současně koncipován jako komorní drama o vztahu těchto dvou postav, přičemž děj spočívá právě ve vývoji vnitřního světa těchto dvou postav, ve vývoji jejich vzájemného milostného vztahu, který probíhá na poli pouze slovního konfliktu. Z toho vyplývá, že i prostředí děje je intimní, nehraje důležitou roli v ději, stejně jako jednotlivé scény her Olgy Scheinpflugové, které se podle Veroniky Zavadové odehrávají převážně v interiérech.³⁸²

Román přejímá z formy dramatu také některé specifika pojetí postav v dramatu. Např. se zde objevuje několik typů dramatických postav, které nejsou v próze specifikovány. Jedná se o tzv. *metascénní postavu*, což je podle Zavadové postava, která je jakýmsi mostem, přes nějž se ostatní postavy překlenou a spojí, aby dospěly ke klíčovému, závažnému tématu. Tato postava však v ději aktivně nevystupuje.³⁸³ V románu takovou

³⁸¹ Srov. HELÁNOVÁ, Ida. *Olga Scheinpflugová jako dramatička*. 2009. Bakalářská práce. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity. doc. PhDr. Margita Havličková, s. 9.

³⁸² Srov. ZÁVADOVÁ, Veronika. *Dramata Olgy Scheinpflugové*. 2011. Bakalářská práce. Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity Zlín. doc. PhDr. Jiří Poláček, CSc., s. 59.

³⁸³ Srov. tamtéž, s. 60.

funkci plní postava prezidenta Masaryka, jenž je jakýmsi mostem k uvažování o demokracii a lepším životě v Československu. Mluví o něm jak postava Čapka, tak postava Olgy, ale samotný prezident v ději téměř nevystupuje. Druhým typem postavy, přejatým z výstavby dramatu, je tzv. *role zpovědníka*, která se pojí s blízkou osobou hlavního hrdiny.³⁸⁴ V románu nese takovou funkci postava Hanky, která je jakýmsi mravním zrcadlem hlavní postavy. Tvoří její protipól. S ním se postava Olgy porovnává a k němu svým způsobem vzhlíží.³⁸⁵ Na druhou stranu je však pouhým stínem hlavní postavy, takže její role spočívá spíše v určený čas vystoupit ze stínu, podržet hlavní postavu a zase zaplout zpět do pozadí. Když se postava Olgy setká se spisovatelem Čapkem, přebírá on tuto funkci, pokud není na scéně, objevuje se postava Hanky. Po spisovatelově smrti se postava sestry opět objevuje jako jediná opora postavy herečky. V románu je tato role Hanky explicitně definována slovy vypravěče:

„Ze všech stran na ni táhl průvan smrti, ze všech očí na ni čiselo osamění (...) ‚Hanko,‘ zavolala prvně sestru místo něho. *Čekala na tuto chvíli řadu let, přizívajíc se na sestřině srdci.* ‚Protloukala jsem se životem snad jen proto, abych tu byla, kdybys mě jednou zavolala,‘ řekla tiše.“³⁸⁶

Z hlediska náležení do typu autobiografické literatury je *Český román* opět nejednoznačnou záležitostí. Z hlediska perspektivy zobrazení by měl být román zařazen do biografické literatury, protože prostředkem perspektivy je pohled vševědoucího, místy až autorského vypravěče.³⁸⁷ Na druhou stranu však autorka identifikací postavy Olgy s autentickou osobou Olgou Scheinpflugovou v popisu podobných životních peripetií, provázeném soužitím s podobnými osobami dociluje prvku autobiografičnosti. Biografičnost je v díle také přítomna, nejmarkantněji právě v podobě postavy Karla Čapka. Nepřehlédnutelným faktorem je zaměření románu na zobrazení života dvou postav – herečky Olgy a spisovatele Karla Čapka. Próza je tedy jakýmsi dvojportrétem. Autorka své dílo sice zahajuje dětstvím postavy Olgy, jež se touží stát herečkou a cítí se k tomu předurčena, velmi brzy však do jejího života vstupu postava spisovatele Karla Čapka, jenž se stává vedle herečky téměř stejně důležitým aktérem v ději. Tyto dvě postavy se neustále ovlivňují a vyvíjejí. Postava Olgy je značně samorostlá, vyvíjí se

³⁸⁴ Srov. tamtéž.

³⁸⁵ Srov. tamtéž, s. 42.

³⁸⁶ SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Český román*, s. 505.

³⁸⁷ Autorský vypravěč vstupuje do děje na začátku románu, v situaci, kdy postava Olgy jako malé dítě přihlíží zdrcujícímu žalu služebné Moravcové, která se právě dozvěděla o smrti svého manžela na frontě. Dívka se snaží zapamatovat si projevy smutku pro budoucí hereckou kariéru a vypravěč hraje roli jejího rádce, který ji vede k přerušení pozorování, k pomoci utrápené ženě. Hraje tedy v této scéně roli druhého člena dialogu.

především skrz vlastní zkušenost, nicméně ji poznamenává složitý milostný poměr s postavou spisovatele. Postava spisovatele hledá svůj ideální poměr k milované přítelkyni, v pozdější době je navíc ideově ovlivněna postavou prezidenta Masaryka. Nicméně nelze si nevšimnout, že postava spisovatele je nahlížena především z pozice vztahu k postavě Olgy Scheinpflugové. V románu tedy převažuje prvek autobiografičnosti.

3.2 Tematická analýza *Českého románu*

V následující kapitole bude analyzován poměr autobiografických a biografických prvků v *Českém románu* Olgy Scheinpflugové. Také budou charakterizovány jejich jednotlivé projevy a způsob užití v románu. Budou popisovány právě na postavách románu, které podle záměru autorky představují literární zpodobení autentických osobností žijících za doby československé republiky v okolí herečky a autorky dotyčného románu, Olgy Scheinpflugové, a jejího manžela spisovatele Karla Čapka.

3.2.1 Autobiografičnost v postavě Olgy

Postava Olgy v díle představuje literární obraz autorky samé. Odkazuje na ni všemi možnými insigniemi – ať už je to stejné jméno, stejná profese herečky, spisovatelky, básnířky, nikoli však dramaticky. Tu vypravěč nezmiňuje. Dále s autentickou osobou spojuje literární postavu také existence stejného životního druha a později manžela, spisovatele Karla Čapka, v neposlední řadě stejného přítele v podobě prezidenta Masaryka. Autobiografické motivy, zobrazující přátele postavy Olgy jsou oslabeny tím, že dochází k jejich přejmenování ve srovnání s autentickými osobami. Nebudeme se tedy o nich v souvislosti s autobiografičností hlavní postavy zmiňovat. Cíle této kapitoly bude zobrazit způsob, jímž autorka zachází s autentickým materiálem.

Jednou z nejautentičtější popsaných scén románu je zobrazení setkání Olgy Scheinpflugové s T. G. Masarykem. Autorka podrobně popisuje toto setkání, během něhož jí prezident sděluje své přání, aby česká literatura měla svůj společenský román, jenž by zachytil dobu první republiky. Postava Masaryka to charakterizuje slovy jako „cokoli kulturně a politicky současného.“³⁸⁸ Tato scéna je klíčová pro autorčino zdůvodnění napsání *Českého románu*, jeho vznik zaštiťuje zájem samotného prezidenta. Nicméně nelze určit, zdali se tato událost doopravdy uskutečnila, či se jedná pouze o

³⁸⁸ SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Český román*, s. 270.

autorčinu manifestaci významu románu. K potvrzení autenticity této scény máme totiž k dispozici pouze autorčiny memoáry, jež mohou být též stylizací reality. Na druhou stranu jsou ale doloženy písemné i osobní styky herečky s prezidentem.

Uvedení přátelských styků s prezidentem je také dokladem autorčina demokratického smýšlení a souhlasem s Masarykovými myšlenkami. Autorka tedy nejen svým sňatkem s Karlem Čapkem, ale i tímto písemným dokladem stvrdila svoje prorepublikové přesvědčení.

Další scénou románu, jež zachycuje autobiografický motiv ze života autorky, jsou zasnuby postavy Olgy se spisovatelem, jenž ji na jejich společné dovolené v Alpách brzy ráno vzbudí a anglicky ji požádá o ruku. Hodnověrnost této scény lze ověřit v pamětech bratra spisovatelky, Karla Scheinpfluga, i v pamětech Julia Firta.

V pojetí postavy Olgy však také nacházíme některé prvky fiktivnosti, jež nás od snahy o autenticitu vzdalují. V odborné kritice románu Václava Černého dotyčný kritik vytýká autorce, že v románu příliš zdůrazňována předurčenost postavy Olgy k hereckému umění. Všímá si životních událostí postavy, jež jsou vypravěčem popisovány jako fatální pro herecké poslání. Tento faktor se podle autora objevuje už v první větě textu románu: „Od třinácti let věděla Olga, že bude herečkou.³⁸⁹ Totiž, cítila to už od oné chvíle, kdy si dovedla uvědomit, co to je (...) Nikdo neví, kde se to v ní vzalo (...) Copak ona sama ví, co je to herectví?“³⁹⁰ Z úryvků textů je zřejmé, že autorka nahlíží na herectví jako na jakousi moc, která ji ovlivňuje, s ní hýbá tak, že ji neovládá.

S tímto rysem úzce souvisí i opačná tendence postavy, totiž úmyslná snaha se připravovat na herectví formou odezírání emocí od jiných lidí, a s tím související zpytování vlastních pocitů. Tato projevy hereckého talentu postavy se opět týkají období jejího dětství: „Ona vlastně své dětství jen předstírá a své dorůstání také (...) Má pocit, že stojí sama nad sebou a dívá se kriticky i zvědavě dolů na školačku, protože snad je si nutno zapamatovat, jak se chová a jak žvaní třináctileté dítě.“³⁹¹ Vyhroceným příkladem této tendence je další situace z dětství, kdy postava Olgy až nedětsky uvědoměle sleduje a pitvá projev zoufalého žalu služebné, která se dověděla zprávu o smrti svého manžela na frontě.

³⁸⁹ Srov. ČERNÝ, Václav. „Český román“ českým případem. In: *Z dějin českého myšlení o literatuře: antologie k Dějinám české literatury 1945-1990*. 1. vyd. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2001, 1. svazek, s. 483. ISBN 80-85778-34-3.

³⁹⁰ SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Český román*, s. 9.

³⁹¹ Tamtéž, s. 10.

Václav Černý popis této situace vysvětluje jako nepopiratelnou básnickou invenci autorky, protože z psychologického hlediska takovéto projevy nejsou u třináctiletého dítěte možné.³⁹² Zajímavostí je, že tato scéna je velmi podobná scéně z autorčina prozaického debutu *Maminka umřela*, kde hlavní postava v podobě malé devítileté holčičky takto zkoumá svůj vlastní žal při pohřbu své vlastní matky. Tato situace může působit ještě bizarněji, nicméně podle svědectví Radoslava Lukavského³⁹³ tuto zkušenost vyprávěla v divadle s úvodní větou „herectví je strašné řemeslo“. Nelze se však dopátrat, jestli se jednalo pouze o projev umělecké licence či o autentickou životní zkušenost. Nicméně zarazí nás jistý podstatný fakt, totiž, že autorka žádnou z těchto událostí svého dětství nezmiňuje ve svých pozdějších pamětech. Také si lze všimnout, že v *Českém románu*, jakožto v díle usilujícím o určitou faktografickou úplnost, se nevyskytuje popis události matčiny smrti. Příkláníme se tedy k názoru Václava Černého, že zmíněný prvek pozorování sebe sama je projevem sebestylizace.

Postava herečky Olgy se ve srovnání s empirickou osobou Olgou Scheinpflugovou liší také v dalších detailech. V románovém ztvárnění běhu života postavy se kromě jisté fabulační tendence objevuje také naopak vypouštění jistých životních událostí, což má opět za následek zvětšení rozdílu mezi postavou románu a autentickou osobou autorky. Konkrétně se jedná o vypuštění důležitého životního zvratu, jenž ovlivnil celý autorčin život na další roky a který především působí jako další z prvků demytizace pověsti spisovatele Karla Čapka. Jedná se o skutečnost přerušeno těhotenství v závislosti na zhoršujícím se stavu onemocnění páteře Karla Čapka, jež zapříčinilo autorčinu neplodnost. V knize je tento aspekt úplně vynechán, nicméně okolnosti vzniku tohoto problému jsou v románu povrchně zmíněny. Z narážek postavy Olgy při nakupování nábytku do domácnosti se sestrou vysvítá, že Olga plánuje s Karlem Čapkem společné bydlení,³⁹⁴ což dále plynule přechází v úvahy o možnosti se umělecky angažovat v blízkosti jeho „záře.“³⁹⁵ Nelze si nevšimnout, že postava Olgy pomýšlí na společný život se spisovatelem. Následně jsou však tyto úvahy přerušeny absencí dopisů od milovaného Karla. V románu není uvedeno, kam spisovatel jel a proč. Vypravěč pouze konstatuje, že čím déle je postava spisovatele vzdálena, tím více se k němu postava Olgy upíná. Zobrazená událost se dále vyvíjí v netrpělivé očekávání postavy Olgy, které

³⁹² Srov. tamtéž, s. 484.

³⁹³ KEPKA, Ondřej. *Byla jsem na světě*. In Příběhy slavných [televizní dokument].

³⁹⁴ Srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Český román*, s. 119.

³⁹⁵ Srov. tamtéž, s. 120.

přechází v odhodlání jet za Čapkem, které jí však vymluví otec, jenž obdrží dopis o vážnosti Čapkova onemocnění. Po této scéně následuje popis dlouhotrvající deprese postavy Olgy, jenž na nás působí poněkud nepřirozeně. Když si však doplníme k dané situaci životopisná data, jež se za ní skrývala, jeví se nám pak jejich literární zobrazení jako relevantní. V případě, že autorka přišla o společný manželský život s milovaným člověkem, jenž už předčasně vydal své plody v podobě dítěte, jehož život byl násilně ukončen, je tedy samozřejmé, že trpěla depresivními stavy beznaděje a apatie. Nicméně je nutné si uvědomit, že autorka by odkrytím pravé skutečnosti zásadně pošpinila pověst Karla Čapka, která v tu dobu byla kvůli radikálně levicovému smýšlení vlády politicky napadána.

Dalším významným zamlčeným faktem jsou i události spojené s její hereckou kariérou jako četná autorčina onemocnění. Jediným nemocným je v knize postava Karla Čapka. Postava Olgy trpí pouze melancholií. Nedovídáme se však nic o jejím dlouhotrvajícím zánětu hlasivek, operaci slepého střeva apod., což odkazuje tentokrát nikoli k zakrytí kompromitující skutečnosti, ale spíš k idealizaci podmíněné zvolenou formou románu. Také v knize není popsána např. hereččina zkušenost natáčení mezinárodního filmu v pařížských ateliérech. Na druhou stranu však autorka v průběhu děje zobrazuje svůj hysterický záchvat, který přešel v přiotrávení, což se v čapkovské korespondenci té doby jeví jako pokus o sebevraždu. Autorka tedy neprokazuje soustavné tendence k idealizaci reality.

Z podobných důvodů autorka neuvedla své mnohé milostné vztahy, kterými prošla během dlouhotrvajícího a obtížného vztahu s Karlem Čapkem, z hlediska závažnosti zde chybí především poměr k Janu Masarykovi. V románu je pouze v narážkách zmíněna jistá náklonnost k postavě lékaře Gala či Viktora, jenž má představovat lékaře Karla Steinbacha.

3.2.2 Biografičnost v postavě sestry Hanky a otce

Autobiografický román Olgy Scheinpflugové nese v první řadě autobiografické motivy v podobě nejbližší rodiny Olgy Scheinpflugové. V próze se setkáváme s postavou matky, otce, sestry Hanky a bratra Honzy. Nicméně z hlediska své funkce v ději a významu v životě samotné autorky jsou nejpodstatnějšími dvě postavy – sestra hrdinky a otec hrdinky. V autentickém osobním životě autorky byla sestra Bód'a autorčinou společnicí,

přítelek a důvěrníci. K otci Olga Scheinpflugová celý život vzhlížela, přitom byl pro ni přítelem a druhem v debatách o umění.

Postava Hanky plní v románu funkci sestry hlavní postavy Olgy, což je odrazem role skutečného sesterského vztahu mezi Olgou Scheinpflugovou a Boženou Scheinpflugovou – Konrádovou. U analýzy této postavy se však setkáme s podstatnou překážkou, kterou je nedostatek dokumentárního materiálu o životě autentické osoby Boženy Scheinpflugové. Dovídáme se o ní pouze zprostředkovaně a z několika málo děl, jimiž je právě autobiografická próza Olgy Scheinpflugové *Český román*, paměti *Byla jsem na světě*, několik dopisů Karla Čapka a paměti Karla Scheinpfluga *Můj švagr Karel Čapek*, které jsou cenné z hlediska fotografického materiálu, na němž je zachycena podoba Boženy Scheinpflugové.

V románu se postava Hanky objevuje především na počátku románu, v souvislosti s popisem dětství postavy Olgy, poté v průběhu děje vždy ve chvíli, kdy Olga prožívá peripetie vztahu. Například je přítomna při scéně, kdy Olga teskčí nad mizející vidinou sňatku s Karlem Čapkem, a vystupuje v roli opory. Prohlašuje, že se nevdá.

Nicméně autentičnost této postavy se projevuje nikoli ve velkých gestech, která mají dramatický efekt, ale právě v drobných doplňujících detailech typu „Hanka jí dala kytičku přede dveře, cestou do kanceláře.“³⁹⁶ Z nichž vyplývá, že tvrdě pracuje jako úřednice a potvrzuje to informace Olgy Scheinpflugové z paměti, že pracovala v bance. Tyto drobné poznámky, které mají funkci pouze dokreslení koloritu prostředí či životního stylu hlavní postavy, nemají za potřebí být přemrštěny, a právě proto jsou nejvíce autentické.

V románu je však postava Hanky na několika místech srovnávána s hlavní hrdinkou, kdy Hanka je ta klidná, poctivá, realistická a věrná. Postava Olgy naopak zastupuje vlastnosti jako divokost, citová vznětlivost, náladovost, smysl pro přehánění a dramatizaci. Tato charakteristika povahy Hanky se jeví také autentická. Je potvrzena i v pamětech Olgy Scheinpflugové. V korespondenci Karla Čapka je jméno Boženy (Bódi) zmíněno v souvislosti s dovolenou Olgy Scheinpflugové, kde se objevuje několikrát v pozici Olžiny jediné společnice, někdy dokonce v roli ošetřovatelky.

Postava Olžina otce je podobným typem postavy. Opět je zmíněn pouze na několika místech. Nejvíce se objevuje v souvislosti s dětstvím hlavní postavy, kde vystupuje v roli

³⁹⁶ SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Český román*, s. 169.

rádce a toho, kdo posoudí její talent. Zde je otec vždy líčen jako ten, kdo ji chápe. Kdo rozumí jejímu uměleckému cítění, přecitlivělosti a temperamentu. Dál se na něj odkazuje sám přítel hlavní postavy, Karel Čapek, hned při prvním setkání s Olgou. Chce ji poznat, protože je „dcera muže, kterého mám rád.“³⁹⁷ Poslední a největší výstup postavy otce hrdinky Olgy je v polovině první části knihy, když jí zakazuje, aby odjela za Karlem Čapkem a sdělují jí zprávu o nemožnosti jejího sňatku s Čapkem. V této chvíli vystupuje postava otce velmi razantně, zakazuje Olze sňatek, nicméně vypravěč dál dokresluje jeho povahu následující poznámkou:

„To další už asi v dopise nestojí a chudák tatínek si to musí pracně vymýšlet; je sice moudrý jako málokdo, ale v tomhle strašidelném tichu ho nic kloudného nenapadá. Snad až později přidá nějaké rady a útechy pro život, teď jen pohladit neobratnou rukou strnulou hlavu své dcery.“³⁹⁸

Tato scéna zobrazuje otce hlavní postavy jako člověka, který ji má rád a nerad ji kárá či jí něco zakazuje. Má slabost pro její povahu, přitom se však snaží být spravedlivý. Toto jsou rysy povahy i skutečného Olžina otce, Karla Scheinpfluga. Jako vážného, chápatelného, a přitom spravedlivého ho líčí autorka i na několika místech paměti a v básni *Černá vlajka*.

3.2.3 Biografičnost v postavě v postavách přátel z Marcelky

Próza *Český román* kromě nejbližších příbuzných hrdinky Olgy zobrazuje také její přátele z herecké společnosti Marcelka. V románu se objevují Hugo Haas, Karel Steinbach, Ferdinand Peroutka, Rudolf Jílovský a Julius Firt. Autentická osoba herečky však měla mnohem širší styky; kromě Marcelky se přátelila s mnoha herci.

Václav Běhounek ve stati, v níž hodnotí *Český román*, kritizuje autorčino pojetí vedlejších postav románu, jimiž má patrně na mysli především přátele z Marcelky. Postavy patřící do rodiny hrdinky postavy Olgy mají svůj podíl na ději a v několika scénách do děje aktivně zasahují. Běhounek autorce zazlívá povrchnost jejich zobrazení, kterou přirovnává k poznámkám v zápisníku. Dále tvrdí, že postavy nejsou žádnými „aktéry děje“ a místy působí až anekdoticky.³⁹⁹ Autorovo stanovisko je oprávněné, protože vypravěč se o jednotlivých členech Marcelky zmiňuje často pouze v několika málo úvodních odstavcích, a poté pouze zmiňuje jejich účast na nějakém setkání hlavní postavy. Úvodní charakteristika působí často jako pouhý výčet povahových či

³⁹⁷ Tamtéž, s. 58.

³⁹⁸ SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Český román*, s. 123.

³⁹⁹ Srov. BĚHOUNEK, Václav. *Máme český román?* s. 4.

vzhledových vlastností. Postavy hovoří minimálně, natož aby něco podstatného vykonaly. Tato tendence je projevem kompozice *Českého románu* Olgy Scheinpflugové, jenž se zaměřuje především na zobrazení vnitřního dramatu vztahu autorky a Karla Čapka. Není pro ni tedy podstatné zobrazení dobového kontextu apod.

Tvrzení o zkratkovitosti zobrazení vedlejších postav však neplatí o postavě doktora Gala, která je zobrazena v několika situacích. Význam této postavy v románu odpovídá významu Karla Steinbacha v životě Olgy Scheinpflugové. Podle korespondence Karla Čapka trávila Olga několik dovolených v přítomnosti herecké společnosti, a právě Karla Steinbacha. Karel Čapek ve své korespondenci reflektuje narůstající význam přátelství Olgy Scheinpflugové s Karlem Steinbachem v roce 1928 až 1930.

Postava doktora Gala několikrát vystupuje jako mužská opora hrdinky v náhradu za dočasnou nepřítomnost postavy Karla Čapka. Je zobrazena v několika scénách, v nichž se více projevuje jeho charakter a z románu nabýváme dojmu, že se jednalo o postavu, jež byla po Karlovi ze všech mužů z jejího okolí tou nejbližší. První scéna se týká prvního setkání postavy Olgy s postavou lékaře Gala v kruhu Marcelky. Další scénou je výlet automobilem do rodiště postavy Gala, po níž následuje krátká zmínka o dovolené ve Francii, kam za Olgou přijeli společně s lékařem Galem další přátelé, s nimiž pak cestovala po Itálii. V obou dotyčných scénách lékař vystupuje v roli hrdinčina řidiče a společníka v jedné osobě. Poté se lékař Gal objevuje v knize jako svědek hrdinčina zkolabování vlivem předávkování prášky na spaní, kdy zajistil stabilizaci hrdinčina zdravotního stavu. Podrobně je popsáno chování postavy doktora Gala během umírání Karla Čapka, kdy o něj pečoval společně se spisovatelovou manželkou.

Všechny zmíněné scény týkající se postavy doktora Gala či Vikiho se zakládají na autentických událostech ze života lékaře Karla Steinbacha. Hodnověrnost prvně zmíněných scén potvrzuje sám Karel Steinbach ve svých vzpomínkách, nicméně se v literárním podání liší v několika ohledech. Mění se okolnosti, za nichž se daná situace odehrává, někdy dochází k významovému posunu daného faktu, jindy jsou fakta rozvíjena vypravěčovými úvahami. Scéna týkající se prvního setkání postavy herečky s lékařem není zobrazena v žádné dostupné memoárové literatuře, nicméně paměti Karla Steinbacha a Julia Firta popisují některé příhody z klubu přátel Marcelka, z nichž vyplývá, že se Olga Scheinpflugová setkávala s Karlem Steinbachem často na těchto veselých přátelských posezeních, tudíž se mohli poprvé setkat právě v této společnosti. Postava

Petra Routky, jež postavu Olgy seznamuje s doktorem Galem, však zmiňuje některé informace o životě doktora Gala, jež jsou věrohodnými fakty ze života Karla Steinbacha. Routka vypráví o tom, že byli spolužáci, Gal (Viktorek) opisoval a vždy mu to prošlo.⁴⁰⁰ Toto potvrzuje Karel Steinbach ve svých vzpomínkách, kde zmiňuje svoje studentské roky na gymnáziu na Královských Vinohradech, kde se seznámil se svým budoucím přítelem Ferdinandem Peroutkou.⁴⁰¹

Scéna s výletem doktora Gala s herečkou Olgou do jeho rodiště je opět zobrazena ve vzpomínkách Karla Steinbach. Nicméně autobiografická zpráva lékaře Steinbacha se ve srovnání s podáním románu liší v konkrétnosti, např. udává konkrétní název své rodné vesnice Střebsko (dnes Třebosko) u Příbrami. Důležitým rozdílem je však to, že Olga Scheinpflugová zobrazila tento výlet způsobem, který vede k přesvědčení, že postava doktora Gala pozvala na výlet pouze postavu Olgu. Ze Steinbachových vzpomínek se však dovídáme, že se jednalo o výlet Karla Steinbacha, Olgy Scheinpflugové a dalších přátel. U tohoto tedy vyplývá, že autorka *Český román* zamýšlela zobrazit pouze svůj vztah ke Karlu Steinbachovi, protože v románu jsou pro ni mnohem důležitější úvahy o jeho vztahu k jeho domovině a jeho povaze, o nichž se zmiňuje vypravěč. Je však také možné, že jí v paměti utkvěla pouze fragmentární vzpomínka na tuto událost, již pak volně dofabulovala a podle svého záměru interpretovala. Podobným stylem je vytvořena i následující scéna o výletu postavy Olgy s přáteli po Itálii. Vypravěč zmiňuje pouze několik kusých geografických údajů, které jsou opět odrazem autentické dovolené Olgy Scheinpflugové během divadelních prázdnin, na něž během svého života každé léto odjížděla do zahraničí. Není však uveden ani rok a ni měsíc této výpravy. Největší prostor je věnován charakteristice doktora Gala a jeho vztahu k ženám a k postavě Olze, kde autorka v zobrazení opět vychází z určitého faktu, s nímž však dále pracuje. Zde tímto způsobem dále fabuluje informaci o profesi Karla Steinbacha, jenž byl porodníkem a gynekologem, formou úvahy o jeho vztahu k ženám:

„Gal řídí cestu i zábavu, dívá se na ni, jak sedí vedle jeho volantu, blaženým pohledem výherce, který se sázel s osudem, že jí bude mít takhle blízko. Žena pro nemá tajemství, bere jich do svých ošetřujících rukou denně celé desítky, příliš seznámen s jejich těly, bolestmi, strachem, samičím posláním, manželskými krachy a prohrami v láskách, nedívá se žádostivě jako jiní muži a tím to asi vyhrává.“⁴⁰²

⁴⁰⁰ Srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Český román*, s. 206.

⁴⁰¹ Srov. FISCHL, Viktor a Karel STEINBACH. *Dr. Karel Steinbach – svědek téměř stoletý*, s. 15.

⁴⁰² SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Český román*, s. 232.

Nejpodstatnější scénou románu, která zobrazuje Karla Steinbacha, je však zobrazení úmrtí Karla Čapka. Zde je Karel Steinbach popsán ve shodě s jeho a Firtovými memoárovými texty jako ten, kdo dohlížel nad zdravotním stavem Karla Čapka a byl oporou herečce i umírajícímu spisovateli. Také je v románu zmíněna jeho úcta a ohleduplnost k osobě Karla Čapka, kterou sám Steinbach opět potvrzuje na několika místech svých vzpomínek. Na druhou stranu však dialogy mezi postavou Olgy, manželky umírajícího spisovatele, s postavou doktora Gala nelze nijak ověřit. Nicméně doktor Gal v pozici Olžina rádce a opory při smrti spisovatele Čapka může být potvrzena pamětmi Heleny Čapkové a Jarmily Čapkové, v nichž je Olga líčena jako smutkem zdrcená manželka, jež se nebyla schopna o umírajícího spisovatele dostatečně postarat.

3.2.4 Biografičnost v postavě Karla Čapka

Zobrazení osoby Karla Čapka v *Českém románu* se stalo častým předmětem kritik tohoto díla. Proto se v analýze románu nejpodrobněji zaměřujeme právě na způsob autorčina literárního pojetí právě postavy Karla Čapka.

3.2.4.1 Povaha Karla Čapka

V zobrazení povahy Karla Čapka přináší Olga Scheinpflugová svým autobiografickým románem nový pohled do autorova nitra, který do té doby nebyl znám. Autorka totiž přináší velmi intimní a osobní pohled na Karla Čapka, jenž se svým náhledem na něj naprosto odlišuje od ostatních pramenů, jako jsou např. paměti Čapkových příbuzných. Spisovatelka postavu Karla Čapka líčí výčtem vlastností, jež jsou typické pro nedospělého člověka. Často je vykreslen jako *ostýchavý, s rozpaky* („Tolik zájmu ho naplňovalo před vlastní ženou *rozpaky*.“),⁴⁰³ jindy je zase *dojat*, často je v *úzasu* či *okouzlen*. Obecně je v románu zdůrazňována určitá Čapkova *dětskost*, jenž se objevuje v různých charakteristikách jeho osobnosti. Ať už je to ve způsobu pohledu na svět („Jeho zájem o všechno je okouzlený a *dětský*, široký a svrchovaně vážný.“),⁴⁰⁴ v jeho osobní morálce („Spoléhá přímo *děťinsky* na sílu hodnoty a pravdy,“⁴⁰⁵ „Usiloval o dlouhý život a skoro *děťinsky* si ukládal v něj věřit“⁴⁰⁶) či v jeho vzhledu („*S ostychem jí přinesl jednoho dne dárek, hrubého vlka na krk, krásnou, ostrou kožišinu. „Proč to?“ zeptala se udiveně (...) zrudl jako chlapec a docela děťsky zkrásněl.*“).⁴⁰⁷ Místy chlapecké vzezření

⁴⁰³ SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Český román*, s. 352.

⁴⁰⁴ Tamtéž, s. 235.

⁴⁰⁵ Tamtéž.

⁴⁰⁶ Tamtéž, s. 322.

⁴⁰⁷ Tamtéž, s. 234.

postavy spisovatele je ještě násobeno způsobem, jakým ho postava Olgy oslovuje, „Kačenko.“ Nicméně Helena Koželuhová tuto určitou specifičnost Olgy v oslovování Karla Čapka potvrzuje, když dokládá, že Olga ho na dovolené na Slovensku oslovovala „Čáčo.“⁴⁰⁸

Nicméně o oprávněnosti takového autorčina výkladu spisovatelovy povahy lze v něčem pochybovat, především kvůli vysoké míře subjektivity, jež není vyvážena dostatečným množstvím faktů. Nicméně je nepopíratelné, že povahy autorky a Karla Čapka byly velmi odlišené, až kontrastní. Lze tedy předpokládat, že pokud autorka sama sebe líčí v postavě Olgy jako divokou, zbrklou, odvážnou, emotivní, Karel Čapek bude naopak klidný, přemýšlivý, ostýchavý.

Nicméně negativní odezva na výše zmíněné pojetí autora však nebyla zapříčiněna pouze samotnými projevy takovýchto spisovatelových vlastností. Byla odmítnuta perspektiva, jakou je spisovatel nahlížen. Václav Černý poukazuje na vypravěčova vyjádření, kdy je zdůrazňován podíl postavy Olgy na spisovatelově tvorbě, což kritik považuje za nepřiměřené.⁴⁰⁹ Vypravěč také referuje o pocitech a tužbách postavy Olgy ve vztahu k postavě spisovatele Čapka způsobem, jenž svědčí o jistém přivlastnění si osoby spisovatele. Je to patrné např. na zobrazení jeho vztahu k prezidentem Masarykem: „*Začala se [postava Olga] tedy dělit se Starým pánem, Karel za ním odjížděl na svátky, a pak na celé prázdniny; zůstávala sama, žehnajíc těmto schůzkám.*“⁴¹⁰ Pro vypravěče románu je však typické především jakési mateřské nahlížení na postavu spisovatele. Setkáváme se s projevy blahosklonnosti matky nebo starší sestry: „*Bylo dojemné, jak těžko snášel před svou ženou tuto lavinu pozornosti; skromný a rozpačitý, vypomáhal si zase svou jedinečnou vtipností.*“⁴¹¹ Na jiném místě je mateřský postoj ve vztahu ke spisovateli zmíněn doslova: „*Usmívala se [postava Olga] zamilovaně i mateřsky a pohládila černou chocholku jeho vlasů.*“⁴¹²

3.2.4.2 Duchovní svět Karla Čapka – umělecká a politická činnost

Autorce byla v kritice románu vytýkána absence zaměření se na tvorbu autora. Někteří kritici čekali, že popíše podrobněji vznik spisovatelových děl či další souvislosti, které by pomohli k výzkumu Čapkovy tvorby. Nicméně autorka není ani historička, literární

⁴⁰⁸ Srov. KOŽELUHOVÁ, Helena a Jaromír SLOMEK. *Čapci očima rodiny*, s. 116.

⁴⁰⁹ Srov. ČERNÝ, Václav. „*Český román*“ *českým případem*, s. 488.

⁴¹⁰ SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Český román*, s. 200.

⁴¹¹ Tamtéž, s. 352.

⁴¹² Tamtéž, s. 379.

historička, natož literární teoretička. Nelze tedy toto od ní vyžadovat. Také jak už bylo řečeno na jiném místě, autorka zkomponovala román jako komorní drama vztahu dvou umělců, lze tedy předpokládat, že tedy autorka nebude popisovat autorovu tvorbu. Na druhou stranu však dílo zachycuje jisté zmínky o spisovatelově charakteru a osobní morálce. Dokladem toho je např. vypravěčova poznámka vztahující se na spisovatelův způsob reakce na kritiku či nepřátelství jiných spisovatelů:

„Nechce [spisovatel Čapek] věřit, že by se nepodařilo dílo smíření a dohody; ve věcech důvěry k lidem je jako dítě, nechápe podlost a neupřímnost těch, jimž se dívá do očí. Bojuje přísností a vtipem, je přesvědčen, že humor může hodně odstranit napětí, sblížit lidi různých táborů, a tím si zase ubližuje u odpůrců.“

Občasné zmínky o vzniku určitého Čapkova díla či na práci na něm se v románu též vyskytují. Nejčastěji se setkáme s formou krátkých zmínek o vzniku nápadu na dílo či naopak o jeho dokončení, typickým příkladem je poznámka k vzniku románu *Povětroň*: „Jedna deska z Kuby ho inspirovala k napsání snad jeho nejsilnějšího románu *Povětroně*. Hrál si ji neustále, opojen monotónním vytloukáním rytmu pískových pytlů a bubnů, naslouchaje praskotu vedra k blábolivé písni tropů.“ Některé pasáže o Čapkově tvorbě jsou však poněkud nepřesné. Může v tom hrát roli fragmentárnost autorčiny vzpomínky. Nejlépe lze tento jev sledovat na zmínce o románu *Krakatit*, o němž postava spisovatele v románu tvrdí postavě Olgy následující: „Ta princezna, to je trochu kus tebe, snad jsem ani nechtěl, ale pořád jsi mi do toho všetečně strkala nos.“⁴¹³ Z Čapkovy korespondence Věře Hrůzové, tedy podle vlastních slov tvůrce, získáváme poněkud jiný pohled na výraznou ženskou postavu románu *Krakatit*. Protože podle Jiřího Opelíka sám autor do díla kóduje skutečnou identitu skrývající se za postavou princezny Wille jak v podobě motivických narážek na autentickou osobu Věry Hrůzové (motiv princezny jako jezdkyň, motiv hnědé princezny pleti), tak formou slovních hříček (princezna žije v sídle „Zahur“, což představuje odkaz na Věřino příjmení „Hrůza“).⁴¹⁴

3.2.4.3 Vztah Karla Čapka a Olgy Scheinpflugové

Vztah Karla Čapka a Olgy Scheinpflugové je klíčovým tématem *Českého románu*. Nicméně ve srovnání s rekonstrukcí faktů o průběhu vztahu Karla Čapka a Olgy Scheinpflugové během let 1919–1938, jak jsme ho popsali v první části diplomové práce, dochází k určité idealizaci. Tato tendence spočívá ve vypouštění některých příliš intimních událostí, jež by mohly uškodit pověsti Karla Čapka či pověsti samotné autorky

⁴¹³ SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Český román*, s. 172.

⁴¹⁴ Srov. OPELÍK, Jiří. *Doslov*, s. 110.

Olgy Scheinpflugové. Jedná se především o vypuštění informace o přerušení těhotenství Olgy Scheinpflugové, konkrétní zmínky o existenci jiných vážnějších vztahů v životě autorky, či vykreslení autorčiny onemocnění. Idealizace milostného vztahu Olgy Scheinpflugové a Karla Čapka se vkrádá do zobrazení především skrz autorčinu tendenci vykládat vztah jako oboustranně ovlivňující fenomén, což se projevuje do té míry, že oba aktéři vztahu jsou propojeni společným cítěním a společnými vrcholy činnosti. Vypravěč to popisuje následovně: „Začal [postava spisovatele Čapka] psát novou knihu, a ona současně s ním nabrala dech.“⁴¹⁵

Nicméně navzdory idealizační tendenci autorky byl *Český román* přijat odbornou kritikou v reakci na první vydání v roce 1946 se smíšenými pocity. Václav Běhounek popisuje román jako ambivalentní dílo, působící „na čtenáře často dojmem trapnosti, ale zase ho strhující pasážemi lidského štěstí a utrpení dvou vynikajících lidí.“⁴¹⁶ Román byl na tehdejší dobu podle některých reakcí napsán příliš otevřeně v zobrazení soukromých záležitostí vztahu Karla Čapka a Olgy Scheinpflugové. Václav Černý výrazně kritizuje tuto tendenci románu. Staví se proti tomu, že autorka otevřeně odkrývá problémy jejich milostného vztahu a to způsobem, v němž je postava Karla Čapka snižována ve své důstojnosti muže. Černý odmítá autorčinu upřímnost v líčení Čapkovy nemožnosti žít kvůli nemoci plnohodnotným manželským životem. Autor své tvrzení zdůvodňuje prostým vysvětlením, že v odkrytí dané oblasti soukromého života Karla Čapka nespaturuje žádný účinek v pochopení Čapka jako umělce.⁴¹⁷

Na druhou stranu je však nutno říci, že bez této nepřímé zpovědi Olgy by čtenáři nikdy nevěděli, jak se ve vztahu cítila Olga Scheinpflugová, jež byla ve velmi těžkém postavení vlivem spisovatelovy nemoci, zodpovědnosti za vlastní uměleckého poslání a malé odvahy ke změně životního stylu. Román tedy nechává nahlédnout do jejího několikaletého čekání na spisovatelovo rozhodnutí si ji vzít. Václav Černý kritizuje autorčinu otevřenost, a tedy absenci pokorného přijetí tohoto stavu a mlčení o něm. Autorka se však ukazuje jako emancipovaná žena, jež se cítí jedinou odpovědnou vlastníci tohoto cenného materiálu vzpomínek na spisovatele, s nímž se rozhodne naložit svobodně podle svého. Nelze však opomenout drobnou poznámku, jíž opravňuje toto své počínání. Zmiňuje ji František Krčma v doslovu k románu. Jedná se o Čapkovo odmítnutí

⁴¹⁵ SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Český román*, s. 197.

⁴¹⁶ BĚHOUNEK, Václav. *Máme český román?* s. 4.

⁴¹⁷ Srov. ČERNÝ, Václav. „*Český román*“ českým případem, s. 490–491.

spálení jejich milostné korespondence s vysvětlením: „Ne, nemáme se za co stydět, ať se v tom jednou budoucí Arne Novákové pohrabou!“⁴¹⁸ Není tedy vyloučeno, že tato spisovatelova věta se stala autorce svolením k vytvoření dotyčného románu. Vzhledem k zobrazované oblasti lidského života v románu, jež je tou nejintimnější, nelze románové údaje o soužití spisovatele a herečky porovnávat s jinými prameny, protože neexistují. Otázka soudnosti autorky v odkrytí potíží jejího manželství s Čapkem není v programu naší práce. Tudíž se jí nebudeme zabývat.

3.2.4.4 Vztah k bratrovi Josefovi

Postava spisovatelova bratra je v románu zobrazena v souladu s jinými autobiografickými díly. Autorka se během svého vztahu s Čapkem stýkala s jeho rodinou velmi málo. Ať už to bylo z důvodu odtažitého chování Karlových sourozenců vůči Olze, jež se projevovalo straněním se Olžiny přítomnosti, či spisovatelovým odlišným životním stylem či strachem z jejího nepřijetí jeho rodinou. Nelze se tedy divit, že v takto problematické situaci Olga sama setkání s Josefem Čapkem či Helenou Čapkovou nevyhledávala a že se tudíž o nich v románu téměř nezmiňuje. Sama toto své počínání obhájí na stránkách románu vyjádřením, že přátelství Karla s Josefem bylo „druhý Čapkův svět, který respektovala a nikdy nedotírala do něho vniknout dál, než kolik jí bylo samo dáno.“ Nicméně Olga v románu zachycuje přátelství bratří Čapků v několika typických autentických projevech – společná cesta bratrů do redakce Lidových novin, společné zahajování pátečnických schůzek, vedení specificky vtipných, a přitom duchaplných hovorů.⁴¹⁹ O svém vztahu k Josefovi Čapkovi či jeho setře se nezmiňuje.

Mezi zmínkami o rodině Karla Čapka také nelze opomenout jeho vztah k rodičům, jenž tu je osvětlen pouze útržkovitě a spíš ve formě citovaných dopisů, nicméně autorka se zmiňuje autentickou událost smrti spisovatelovy matky a smrti spisovatelova otce. V případě obou úmrtí hraje hrdinka Olga roli psychické opory spisovatele, což je ve shodě s korespondencí Karla Čapka.

3.2.4.5 Vztah k T. G. Masarykovi

Vztah Karla Čapka k T. G. Masarykovi je spisovatelkou reflektován hned na několika místech románu a z několika různých pohledů. Osoba prezidenta se podle několika různých typů svědectví autorky (autobiografický román, memoáry) stala klíčovou

⁴¹⁸ KRČMA, František. Osudy jedné knížky. In: SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Český román*. 6. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1991, s. 551. ISBN 80-202-0019-3.

⁴¹⁹ Srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Český román*, s. 269.

osobností, jež mu v určité době nahradila otce a jež ho především ideově ovlivnila. V těchto základních rysech se všechny autobiografické texty Olgy Scheinpflugové shodují.

Postava Olgy popisuje v románu Masarykův vliv na Čapkovo smýšlení v tom, že se Čapek začíná stále více zapojovat do politiky, které se předtím stranil. Dále popisuje také spisovatelovo působení na prezidenta, jenž se nechá spisovatelem ovlivnit ve stažení kritiky významné osobnosti českého umění.

Nicméně Olga cítí v osobě prezidenta Masaryka jakéhosi protivníka v nároku na osobu spisovatele. Zmiňuje Čapkovy návštěvy u prezidenta, jež ho od ní fyzicky vzdalují.

Ve svém jádru je tedy vztah spisovatele a prezidenta zachycen opět autenticky, stejně jako vztah spisovatele k bratrovi Josefovi.

3.2.5 Role intertextuality v románu

Český román využívá literárního žánru román, v němž však autorka usiluje o autenticitu v tom směru, že nechce autorovi vkládat do úst cizí slova. Rozhodla se tedy co nejvíce promluvovalých pasáží spisovatele Karla Čapka naplnit autentickými Čapkovými slovy z jeho korespondence.⁴²⁰ V románu autorka tedy nashromáždila milostnou korespondenci časově spadající do celého období trvání jejího vztahu s Čapkem. Nacházím citace dopisů z roku 1920 až 1938.

Doslovné citace dopisy však nejsou jedinými intertextovými vložkami v románu. Pro doplnění komplexnosti spisovatelova duchovního profilu autorka uvedla ještě několik citací z Čapkových novinových článků.

V románu také nacházíme odcitovanou část dopisu Karla Čapka prezidentu Masarykovi, dále citace z Čapkových literárních děl, citace světově známých děl klasické literatury a citace výroků světově významných filosofů.

3.2.5.1 Dopisy Olze

Dopisy, citované v románu, byly dlouho chápány jako největší bohatství románu, protože Oleg Malevič identifikoval mezi odcitovanými úryvky i některé dopisy, jež se nedochovaly jinak než ve formě opisů ukrytých v románu.⁴²¹ Český román byl také díky

⁴²⁰ Srov. tamtéž, s. 7.

⁴²¹ Srov. MALEVIČ, Oleg Michajlovič. Ztracené dopisy Karla Čapka. *Zpravodaj Společnosti bratří Čapků: informace pro členy Společnosti bratří Čapků*. Praha, 2000, (39), 14.

své alespoň částečné dokumentárnosti dlouho jediným životopisem o Karlu Čapkovi. Další biografie Karla Čapka vyšla až v roce 1962.⁴²²

Nicméně právě dopisy, odcitované v románu způsobily první vlnu otázek k životu Karla Čapka. V uvedených dopisech byl představen diametrálně jiný lidský profil spisovatele, než s jakým se čtenáři setkali za jeho života, a veřejnost obvinila autorku románu z falšování dopisů. Olga Scheinpflugová tedy musela vydat rukopisy k nahlédnutí, aby byla se obhájila. Tato událost přispěla k pozdějšímu samostatnému vydání sbírky dopisů pod názvem *Listy Olze: 1920–1938*.

Ačkoli bylo potvrzeno, že citované dopisy jsou citovány podle originálů, autorka je totiž nechala zvýraznit v textu kurzívou, Miroslav Halík zjistil, že uvedené se často vzdalují zobrazovaným situacím, jež dokreslují, jak časově, tak významově. Dále také došlo ke stylistické úpravě některých dopisů kvůli jejich funkci promluv v přímé řeči. Jindy zase byly podle autorčiny libovůle kráceny či rozdělovány do několika promluv.⁴²³ Jednotlivé citáty dopisů lze tedy dále diferencovat na tzv. *ztracené dopisy* a dopisy, jež byly vydány Miroslavem Halíkem pod názvem *Listy Olze: 1920–1938*.

Z tzv. ztracených dopisů jsou v románu nejbohatěji zastoupeny dopisy z let 1920–1922, jedná se tedy o dopisy z prvních let známosti Karla Čapka a Olgy Scheinpflugové. Velmi přínosným je úryvek z roku 1920, v němž Čapek vypráví o postavení nejmladšího sourozence⁴²⁴ a úryvek ze stejného roku, v němž osvětluje svou povahu a její dědičnost po rodičích.⁴²⁵ Dalšími klíčovými dopisy jsou listy z roku 1922, v nichž spisovatel řeší s herečkou jejich vztah. Z tohoto roku také pocházejí některé dopisy věnující se Olžinu herectví. Spisovatel v nich utvrzuje Olgu ve společné spolupráci, zavazuje se k tomu, že ji povede v její herecké dráze.⁴²⁶ Datace jednotlivých ztracených dopisů byla určena převážně z oslovení adresátky, v němž lze rozeznat během vývoje vztahu jisté rozdíly.

V dopisech, jež se dochovaly v rukopisech. Mezi nimi se objevuje jeden dopis, jenž je odcitován celý. Jedná se o dopis z první poloviny září 1927, v němž Karel Čapek reaguje na Olžinu nabídku rozchodu. V knize poté následuje nejdramatičtější událost první části

⁴²² Jednalo se o sbírku esejí Ivana Klímy o životě Karla Čapka viz KLÍMA, Ivan. *Karel Čapek*. Praha: Československý spisovatel, 1962.

⁴²³ Srov. HALÍK, Miroslav. Vydavatelovy poznámky. In: ČAPEK, Karel. *Listy Olze: 1920-1938*. Praha: Československý spisovatel, s. 285. 1971.

⁴²⁴ Srov. SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Český román*, s. 73–74.

⁴²⁵ Srov. tamtéž, s. 94.

⁴²⁶ Srov. tamtéž, s. 111.

románu, autorka tedy románu přikládá velkou důležitost, a cituje ho tedy nezkrácený. Olžino zkolabování v závislosti na předávkování se prášky na spaní. Pak se v románu setkáváme s dopisy, jež jsou rozděleny do několika promluv, jednotlivé části mnohdy následují s menšími rozestupy po sobě. Poslední skupinou jsou zkrácené citace dopisů, jež jsou uvedeny samostatně.

3.2.5.2 Dopis T. G. Masarykovi

Zajímavým citovaným úryvkem v *Českém románu* je část dopisu Karla Čapka prezidentu T. G. Masarykovi, jenž vysvětluje spisovatelovu rezignaci na místo předsedy československého Penklubu. Karel Čapek v něm prezidentovi zdůvodňuje složení této funkce z důvodu zvětšování svého společenského statutu oficiálního spisovatele, o nějž Karel Čapek nestojí. Touží skrze literaturu promlouvat ke svým čtenářům, nikoli vést polemiky s literárními odpůrci. Odcitovaný úryvek pochází z dopisu Karla Čapka Masarykovi z 24. března 1933. Ve srovnání s originálem však autorka přeskakuje větu v závorce, v níž spisovatel zmiňuje svou snahu pomoci jiným spisovatelům cestovat za hranice s finančním příspěvím právě prezidenta Masaryka. Sdělení v závorce se zakončuje Čapkovým poděkováním za finanční podporu této své iniciativy.⁴²⁷

3.2.5.3 Citáty z publicistických článků Karla Čapka

Do této skupiny patří především publicistické texty aforistické povahy ze závěru života spisovatele. Oleg Malevič se domnívá, že se Olga Scheinpflugová uchýlila k citování těchto textů, protože neměla k dispozici dopisy do Čapka z této doby. Po svatbě spisovatele s herečkou mezi nimi korespondence téměř úplně ustala, protože už jí nebylo potřeba. Dochovalo se pouze po jednom dopisu z roku 1936, 1937 a 1938. Jedná se o úryvky označené kurzívou, které převážně citují Čapkovy reakce na pomnichovské politické dění. Nalezneme zde však i texty, které reflektují Čapkovy názory na kulturu či umění. Takovým je např. text o národní kultuře, proložený kurzívou na s. 370, je podle Olega Maleviče povahy žurnalistické. Ve své studii *Ztracené dopisy Karla Čapka* ho identifikuje jako příspěvek vztahující se k jeho polemice s autory ankety o národní kultuře v *Národních listech*. Samotný text pak pod názvem *Umění a politika* vyšel

⁴²⁷ Srov. ČAPEK, Karel a MARTA DANDOVÁ. *Korespondence I*. Praha: Československý spisovatel, 1993, 1. sv. Spisy / Karel Čapek, s. 265. ISBN 80-202-0448-2.

v *Přítomnosti* v roce 1937.⁴²⁸ Nicméně autor připouští, že citace textu může být převzata i z dopisu, určitě by se však nejednalo o dopis zaslaný Olze Scheinpflugové.⁴²⁹

Z časopisu *Přítomnost (Kapitoly o hodnotách)* převzala autorka také citát „Hodnoty nejsou fikce, hodnoty jsou skutečnost.“⁴³⁰ Tento úryvek však uvádíme proto, že se na něm ukazuje autorčino zacházení s dokumentárním materiálem. Autorka ve své knize originální text krátí a stylizuje ho do mluvené řeči. Původní text zní takto: „Avšak hodnoty nejsou žádné fikce. Jsou skutečné a existují nezávisle na naší vůli, neboť jsou hodnotami také pro jiné lidi, kteří na naší vůli nezávisejí.“⁴³¹

3.2.5.4 Citáty z děl Karla Čapka, ze světové beletrie či citace výroků filosofů

Pro intertextové citace beletristických děl či výroků filozofů je typické, že jsou v románu odděleny od ostatního textu uvozovkami a uvedeny s názvem díla, z něhož pocházejí. Další bibliografické údaje citovaného textu román nepopisuje.

Prvním typem těchto citovaných textů jsou citace děl vlastních Karla Čapka, jež se postavě Olgy vybavují jako vzpomínka na spisovatele. Takovým případem je např. úryvek z dialogu inženýra Prokopa s dědečkem na konci románu *Krakatit*,⁴³² jehož doslovná citace je uvedena se vzpomínkou na spisovatele: „Už neuděláš to nejvyšší a nevydáš všechno. Chtěl jsi se roztrhnout samou silou a zůstaneš celý, nespasíš svět, ani jej nerozbiješ. Mnoho v tobě zůstane zavřeno jako v kameni oheň; tak dobrá, je to obětováno.“⁴³³ Vzácným případem je doslovný přepis Čapkovy básně, kterou napsal během svých posledních dní.⁴³⁴

Citace z beletristických děl světově významných autorů se v textu objevuje pouze jedna. Jedná se o úryvek původně ze starořeckého eposu *Odyseia*, který však Karel Čapek v románu *Krakatit* vložil do úst inženýru Prokopovi při prvním setkání s lékařovou dcerou Ančí. Nemocný Prokop vyděšené dívce odříkává pasáž ze setkání Odyssea s Nausikou nejprve řecky, a poté česky. Postava Olgy se tedy touto pasáží ztotožňuje

⁴²⁸ Viz ČAPEK, Karel. Umění a politika. In: PEROUTKA, Ferdinand. *Přítomnost: nezávislý týdeník*. Praha: F. Borový, 1937, 14 (1), s. 6–11.

⁴²⁹ Srov. MALEVIČ, Oleg Michajlovič. *Ztracené dopisy Karla Čapka*, s. 24.

⁴³⁰ SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Český román*, s. 463.

⁴³¹ Text pochází opět z časopisu *Přítomnost* a stejně jako předchozí text, citovaný z *Přítomnosti* vyšel knižně ve sbírce textů *O umění a kultuře III* (ČAPEK, Karel. *O umění a kultuře III*. 1. soubor. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1986, s. 497.).

⁴³² Srov. ČAPEK, Karel a MIROSLAV HALÍK. *Krakatit: román*. 1. vyd. ve Státním nakladatelství dětské knihy, Praha: SNDK, 1966, s. 241.

⁴³³ SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Český román*, s. 504.

⁴³⁴ Srov. tamtéž, s. 510.

s postavou, do níž se hrdina románu později zamiluje. Nepřekvapí nás tedy, že tuto pasáž nazývá svou oblíbenou a uklidňuje se jí v situaci společenského nátlaku na svého manžela spisovatele. Vnímá ji „jako modlitbu svého manželství.“⁴³⁵

Poslední skupinou textů jsou citáty filozofických výroků, kterými vypravěč dokresluje charakteristiku doby, jako je např. výrok Machiavelliho: „Naše náboženství požaduje víc síly k trpění nežli k výkonu mužného skutku. Tak se stal svět kořistí zlosynů, kteří s jistotou mohou jím vládnout.“⁴³⁶ U tohoto typu citátu však nelze identifikovat dílo ani další kontext textu.

V této skupině se také objevuje volná parafráze myšlenky filozofa Arthura Schopenhauera: „Bylo jí jako člověku, který oslepl a ukazuje a opakuje si svět, život, tváře lidí. Pochopil Schopenhauera, filozofa svých mladých depresí – milovat soustrastí, kteráž jest jedinou mravní pohnutkou odstranění nebo zmírnění bolu, jediným cílem lásky.“⁴³⁷

3.3 Recepce románu z hlediska autenticity

Kapitolu o recepci *Českého románu* českým čtenářstvem a kritikou zařazujeme z důvodu bipolárnosti autobiografičnosti založené na nutnosti jak autobiografického psaní, tak autobiografického čtení, kterou shrnuje ve své studii Tomáš Glanc slovy:

„Stejně jako se autobiografický text postuluje aktem identifikace subjektu textu s jeho vnětextovým autorem, představuje jeho neméně nezbytnou podmínku i čtenářská participace na tomto paktu – smlouva čtenáře s textem, čtenáře, jenž postavu vnímá jako (zdvojeného autora).“⁴³⁸

Ve shodě s Tomášem Glancem tedy předpokládáme k charakteristice autobiografičnosti v literárním textu nutnost její reflexe čtenářem, v jehož percepci daného prvku dochází ke srovnávání stylizované reality s autentickou realitou. Dochází k ověřování faktuality daného textu.

3.3.1 Recepce *Českého románu* v roce 1946

Spisovatelka Olga Scheinpflugová začala pracovat na *Českém románu* krátce po smrti Karla Čapka, hned po svém návratu z dobříšského sanatoria. Pracovala na něm po dobu trvající druhé světové války, přičemž jednotlivé části románu schovala v zavařovacích

⁴³⁵ Srov. tamtéž, s. 329.

⁴³⁶ Tamtéž, s. 535.

⁴³⁷ Srov. tamtéž, s. 538.

⁴³⁸ GLANC, Tomáš. *Autobiografie a biolectura, obrazy čtení*, s. 47.

lahvích na zahradě domu Na Strži. Na konci války byly vzácné listy vykopány a v roce 1946 poprvé vydány. Recepce románu však byla velmi kontroverzní a různorodá. Odborná kritika v zásadě román odsoudila. Kritizovala jak z důvodu formálního (nejednoznačnost žánru), tak z důvodu obsahového. Přičemž obsahová stránka románu byla nejvíce kritizována z důvodu autorčina otevřeného zobrazení intimity jejího vztahu se spisovatelem Karlem Čapkem, kvůli jednostrannému pohledu na spisovatele, dále kvůli citovaným dopisům, které představily novou tvář spisovatele a v neposlední řadě kvůli politickým narážkám zmíněným v románu. Nejvýznamnějšími jsou v tomto směru kritika Václava Černého, Václava Běhouka či Bohuše Balajky, které jsou v zásadě negativní. Poněkud smířlivější tón razí Karel Polák. Nicméně kladné kritiky nacházíme až v závislosti na druhé vydání románu v roce 1948.

Na kontroverzi přidala *Českému románu* existence referencí na osobu prezidenta T. G. Masaryka. Přátelské styky Karla Čapka s T. G. Masarykem působily už za života spisovateli mnohé těžkosti. Nicméně Olga Scheinpflugová zapříčinila vydáním svého románu rozruch, protože některá fakta tehdejšího politického kontextu pouze povrchně zmínila. Vzbudila tedy mnoho otázek, na něž odborníci vyžadovali odpověď. Jedním z problematických faktů byla zmínka o doporučení Čapka prezidentu Masarykovi, aby neodesílal kritický rozbor jisté osobnosti umění, jejíž jméno autorka nezmínila a neuvedla ani další podstatné informace o této události. Tuto problematiku reflektuje Karel Polák ve své úvodní řeči k debatnímu večeru nad Českým románem Olgy Scheinpflugové.⁴³⁹

Nicméně laičtí čtenáři dílo rozebrali. Tato situace se pak opakovala i během následujících tří vydání s tím rozdílem, že kritika už byla smířlivější. Román dodnes vzbuzuje mnohé sympatie i antipatie svým zvláštním spojením fikce s dokumentárností, s níž je však v románu nakládáno bez pravidel.

⁴³⁹ Srov. POLÁK, Karel. *O Českém románě Olgy Scheinpflugové*, s. 258.

Závěr

V diplomové práci jsme se pokusili o novou interpretaci kontroverzní autobiografické prózy Olgy Scheinpflugové, *Český román*. V práci jsme si kladli několik cílů. Prvním bylo vytvořit kompletní soubor faktů o životě Olgy Scheinpflugové v období jejího přátelství, a poté soužití se spisovatelem Karlem Čapkem. Zaměřili jsme se tedy na detailní rekonstrukci a utřídění jednotlivých biografických dat autorky od jejího narození v roce 1902 po smrt jejího manžela v roce 1938. Tento sebraný materiál nám měl poté posloužit jako východisko pro zhodnocení autenticity autobiografičnosti analyzovaného románu.

Dalším cílem bylo pokusit se charakterizovat základní rysy autorčiny tvorby a popsat její tvůrčí metodu především na základě tematické analýzy její tvorby.

V druhé části práce jsme si položili cíl definovat autobiografické žánry faktuální a fiktivních textů a popsat autobiografičnost jako jeden ze stavebních prvků literárního díla. Tak jsme si připravili analyzační aparát pro klíčový cíl diplomové práce, jenž spočíval v analýze autobiografických a biografických prvků v próze Olgy Scheinpflugové.

Nejprve jsme zhodnotili celou literární diferencovali a charakterizovali celou tvorbu Olgy Scheinpflugové z hlediska existence autobiografičnosti, protože tento prvek je klíčový pro tvorbu spisovatelku její tvůrčí metodu. Poté následoval tematický rozbor jednotlivých postav románu, na nichž se zřetelně ukázal způsob autorčiny tvůrčí práce s autobiografickými a biografickými údaji.

V diplomové práci jsme došli k následujícím závěrům. Navzdory nevybíravé kritice *Českého románu* odbornými kruhy nelze knize upřít přínos v odmytizování spisovatele, k němuž svým dílem autorka učinila první krok. Je nepochybné, že přispěla k přiblížení osoby i tvorby spisovatele Karla Čapka laickému čtenářstvu, což by si nakonec přál i sám spisovatel Karel Čapek. O tomto svědčí i výše zmíněná paradoxní situace recepce díla, spočívající v jeho zavržení odbornou kritikou, a naopak zbožňování nevzdělanými čtenáři.

Skrze *Český román* Olgy Scheinpflugové autorka ukázala čtenářům lidský profil Karla Čapka. Jeho velkou citlivost, lásku a obdiv k člověku, jeho neutuchající dobrotu ke každé živé bytosti, s níž se setkal. Román zachycuje Karla Čapka z naprosto odlišné perspektivy, než jakou ukazoval veřejnosti svým vystupováním mírně přihrbného a

zamyšleného literáta (zejména v posledních letech). Román však představuje též jiného člověka, než jakým se spisovatel prezentoval ve svých žurnalistických statích a v některých literárních dílech. Nelze se tedy divit tak rozpačité a často nesouhlasné reakci vzdělaného publika a Čapkovy rodiny na dotyčný román. Nicméně román přináší autentický dokumentární materiál v podobě citovaných dopisů, jež jsou sice často uvedeny v časově posunutém kontextu, nejsou však zásadně obsahově ani stylisticky upravovány. Zajišťují tedy do jisté míry autentický pohled na spisovatele. Toto stanovisko zaštiťujeme i zmínkou Olgy Scheinpflugové o upřímnosti a spontánnosti Karla Čapka, jež prostupovala jeho dopisy.

Souběžně s odmytizováním spisovatele Karla Čapka však v románu dochází k idealizaci jeho osoby i osoby jeho manželky. Autorka sice v postavě Olgy naprosto odkrývá svoje smýšlení a pocity a snaží se o totéž v případě Karla Čapka. Na druhou stranu však zamlčuje mnohé podstatné události ze svého života, jako její přerušené těhotenství, několik hysterických záchvatů, známost s tak významnou osobností jako Jan Masaryk, čímž dochází k zatemnění a posunutí objektivního náhledu na život herečky a spisovatele. Román však vznikl v tak nebezpečné době, že lze autorčino opatření do jisté míry i pochopit. Došlo však k idealizaci v zobrazení dané autentické reality a místy i odlišné interpretaci některých událostí.

„Případ“ recepcce *Českého románu* bychom však shrnuli jako problém nepochopení, které se nejmarkantněji projevilo po prvním vydání románu v roce 1946. Odborné publikum od románu očekávalo něco jiného, než mu bylo poskytnuto. Prvním zklamáním byl už samotný název díla, jenž evokoval poněkud odlišné představy obsahu. Název *Český román*, jenž je značně abstraktní, vede také k představě obecnějšího, širšího tématu, jenž bude v románu zobrazeno. Například zachycení určité éry vývoje české společnosti či určitého celospolečenského fenoménu apod. Autorka však postavila děj románu na sice dramatickém, ale pořád *jenom* vývoji milostného vztahu dvou umělců. Román má tedy na tak obecně zaměřený název velmi úzce pojaté děj, jenž probíhá komorním uskupení několika postav. Vyvíjejí se pouze postavy zamilovaného páru, spisovatel Karel Čapek a herečka a spisovatelka Olga. Děj románu se vlivem tohoto také odehrává v prostředí, jenž není dále podrobněji popsáno. Konflikt v díle probíhá především na poli slovním, jehož prostředím je vnitřní svět spisovatele a herečky. Vnější prostředí má tedy spíše funkci dotvoření komplexního celku.

Další klíčová příčina nepochopení *Českého románu* je spatřována v jeho žánrové formě. Vlivem nárůstu vydávání autentické literatury v pol. 20. století, zobrazující zkušenost z války, očekávalo čtenářstvo od autobiografické prózy Olgy Scheinpflugové něco podobného. Autorka však patrně chtěla zachovat živost sdělení, proto si vybrala formu románu, které přidala na autentičnosti úryvky z dopisů. Jejím pochybením však bylo, že lépe nezhodnotila tíhu úkolu, s nímž se na ni obrátil prezident Masaryk. Napsat román o české společnosti z doby první republiky předpokládalo mnohem hlubší studium nejrozličnějších dobových dokumentů, ne pouze korespondence a novinových článků významného prvorepublikového spisovatele. A ukazovat život literárního a lidského solitéra jako typický český osud či vzor „českého literárního světce“ bylo v tak politicky složité době, jaká nastala po skončení druhé světové války velmi krátkozraké. V případě, že by Olga Scheinpflugová nazvala své dílo více v souladu s žánry autobiografické literatury, tedy jako svou autobiografii či vzpomínky nebo paměti na Karla Čapka, nedošlo by k tak razantnímu nepřijetí díla, protože by očekávání nebyla tak veliká.

V recepci díla však hrálo roli také slovesné umění autorky, které bylo zásadně poznamenáno autorčinou emocionalitou. Nemíníme autorku kritizovat pro její herectví a citovou povahu, které mělo tvorbě románu uškodit. Už vůbec se neodvažujeme tvrdit, že autorka úmyslně zfalšovala či upravila některá fakta za účelem manipulace apod., protože toho neměla za potřebí. Nemusela zveličovat či glorifikovat svůj nebo Čapkův život, protože si jejich hodnoty a velikosti byla vědoma. Nezaslouží se tedy, aby byla Oldřichem Králíkem přirovnávána k postavě uměleckého mystifikátora, skladatele Bedřicha Foltýna z posledního Čapkova nedokončeného románu. Nicméně připouštíme ve stylu autorky jistý sklon k hyperbolizaci vyjádření, nedůslednosti v zacházení s fakty a přílišný smysl pro dramatickost, který se promítl především do kompozice díla v podobě fatality, jež se projevuje na zobrazení života hlavní postavy Olgy. Po studiu mnohých autorčiných děl a svědectví jejích přátel a blízkých se Olga Scheinpflugová jeví jako člověk s velkou upřímností a potřebou sdílet se, jemuž lze vytknout pouze občasnou naivitu, která se právě v mnohém mohla promítnout do tvorby tak náročného díla. Jako příčinu zmíněných autorčiných slovesných nedokonalostí spatřujeme autorčinu povahovou svéráznost a nesoustavné a neúplné vzdělání, jemuž navzdory dokázala tvořit na svou dobu čtivá a zajímavá díla.

Českému románu Olgy Scheinpflugové však nelze upřít ojedinělost v diskurzu; v dějinách literatury není běžné, že manželka píše životopisnou knihu o svém manželovi

a celoživotním příteli. Také nelze opomenout autorčino na tehdejší dobu odvážné vizionářství z hlediska zvolené formy a práce s intertextualitou, která však nebyla zvládnuta do té míry, aby dílo mohlo být alespoň z hlediska jeho kompozičního přínosu v pozdější době rehabilitováno. Román tedy zůstává jedním z osobních svědectví o životě Karla Čapka, k němuž je nutno s tímto vědomím přistupovat a interpretovat jej ještě s pomocí dalších dobových pramenů.

Prameny

Primární literatura

SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Album a zrcadlo: herecké memoáry*. Plzeň: NAVA, 2002, ISBN 80-7211-131-0.

SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Babiola*. 2. vyd. Praha: F. Borový, 1947.

SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*. Praha: XYZ, 2012. ISBN 978-80-7388-744-5.

SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Český román*. 1. vyd. Praha: Fr. Borový, 1946. Žatva.

SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Český román*. 6. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1991. ISBN 80-202-0019-3.

SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Dvě z nás: román*. Praha: F. Borový, 1933.

SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Karanténa*. 2. vyd. Praha: Melantrich, 1978.

SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. Maminka umřela. In: *Cesta: čtení zábavné a poučné: týdeník pro literaturu, život a umění*. Praha: Nákladem Pražské akciové tiskárny, 1921–1922, 4. ISSN 1212-0251.

SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Sestry: román*. Brno: F. Borový, 1938.

SCHEINPFLUGOVÁ, Olga a František ČERNÝ. *Živý jako nikdo z nás*. 2. dopl. vyd. Praha: Ikar, 2008. ISBN 978-80-249-1086-4.

Sekundární literatura

Archiválie

Literární archiv Památníku národního písemnictví. Fond Olga Scheinpflugová 1502. i. č. 1092. Přijatá korespondence. Praha, v r. 2000.

Literární archiv Památníku národního písemnictví. Fond Olga Scheinpflugová 1502. i. č. 1092. Rukopisy vlastní. Praha, v r. 2000.

Literární archiv Památníku národního písemnictví. Fond Olga Scheinpflugová 1502. i. č. 1092. Výstřížky. Praha, v r. 2000.

Beletrie a publicistické texty Karla Čapka

ČAPEK, Karel. *Cestopisy II.: Obrázky z Holandska: Cesta na sever*. 2. soubor. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1980.

ČAPEK, Karel a Miroslav HALÍK. *Krakatit: román*. 1. vyd. ve SNDK. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1966.

ČAPEK, Karel. *O umění a kultuře III*. 1. soubor. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1986.

Korespondence

ČAPEK, Karel. *Karel Čapek: přijatá korespondence*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. Dopisy, deníky, dokumenty. ISBN 80-7106-368-1.

ČAPEK, Karel. *Listy Olze: 1920-1938*. Praha: Československý spisovatel, 1971.

ČAPEK, Karel a Jiří OPELÍK. *Karel Čapek Věře Hrušové: dopisy ze zásuvky*. 2., rev. samost. vyd. Praha: Primus, 2000. ISBN 80-86207-15-3.

ČAPEK, Karel a Marta DANDOVÁ. *Korespondence*. Praha: Československý spisovatel, 1993, 2 sv. Spisy / Karel Čapek. ISBN 80-202-0448-2.

DANDOVÁ, Marta. Adresátka Olga Scheinpflugová. In: *Ztěžklá křídla snů: ženy v české literatuře*. Praha: Památník národního písemnictví, 2004. Literární Archiv: sborník Památníku národního písemnictví. ISBN 80-85085-68-2.

MASARYK, Tomáš Garrigue. Dopis TGM Olze Scheinpflugové. *Zprávy Společnosti bratří Čapků*. 2012, 1.

Memoáry

ČAPKOVÁ, Helena. *Moji milí bratři*. 3., rozš. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1986.

ČAPKOVÁ, Jarmila a Jiří OPELÍK. *Vzpomínky*. Praha: Torst, 1998. ISBN 80-7215-046-4.

FIRT, Julius. *Knihy a osudy*. Brno: Atlantis, 1991. ISBN 80-7108-015-2.

FISCHL, Viktor a Karel STEINBACH. *Dr. Karel Steinbach – svědek téměř stoletý*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. ISBN 80-04-25373-3.

FUCHS, Aleš a Stanislav MOTL. *Dlouhá svatební cesta: [Bibi Haasová vzpomíná--]*. 3. dopl. vyd. Praha: Faun, 2012. ISBN 978-80-86275-24-6.

HOŘEC, Petr. *Přátelství, která neumírají: Zdeněk Štěpánek, Olga Scheinpflugová, Eduard Kohout, Josef Beyvl*. Praha: Hart, 2001. ISBN 80-86500-25-X.

KOŽELUHOVÁ, Helena a Jaromír SLOMEK. *Čapci očima rodiny*. 3. vyd., (v České republice 1.). Praha: B. Just, 1995. ISBN 80-901841-0-3.

LANGER, František. *Byli a bylo: vzpomínky*. Praha: Akropolis, 2003. Spisy Františka Langerá. ISBN 80-7304-032-8.

SCHEINPFLUG, Karel. *Můj švagr Karel Čapek*. Praha: ARSCI, 2007. ISBN 978-80-86078-79-3.

ŠTĚPÁNEK, Zdeněk. *Herec: vzpomínky národního umělce Zdeňka Štěpánka*. Praha: Mladá fronta, 1961.

Monografie, studie, články

BĚHOUNEK, Václav. Máme český román? *Práce: list revolučního odborového hnutí*. Praha: Ústřední rada odborů, 1946, 2 (202). ISSN 0231-6374.

BOČKOVÁ, Hana. K problematice deníku jako literárního žánru. In: *Sborník prací filosofické fakulty Brněnské university*. Brno: Filosofická fakulta Masarykovy univerzity. Řada literárněvědná (D), 1989-1990 (36-37). ISSN 0231-7818.

BURIÁNEK, František. *Čapkovské variace: eseje o Karlu Čapkovi a o literatuře*. Praha: Československý spisovatel, 1984.

ČERNÝ, František. Adresát Olga Scheinpflugová. *Zpravodaj Společnosti bratří Čapků*. 2006 (80).

ČERNÝ, František. Doslov Olga Scheinpflugová. In: SCHEINPFLUGOVÁ, Olga a František ČERNÝ. *Živý jako nikdo z nás*. 2. vyd., dopl., (V Euromedia Group 1.). Praha: Ikar, 2008. ISBN 978-80-249-1086-4.

ČERNÝ, Václav. „Český román“ českým případem. In: *Z dějin českého myšlení o literatuře: antologie k Dějinám české literatury 1945-1990*. 1. vyd. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2001, 4 svazky. ISBN 80-85778-34-3.

ECO, Umberto. *Šest procházek literárními lesy: přednášky na Harvardově univerzitě*. Olomouc: Votobia, 1997. ISBN 80-7198-248-2.

FILIPOWICZ, Marcin Łukasz a Alena ZACHOVÁ. *Rod v memoárech: případ Hradec Králové*. Červený Kostelec: P. Mervart, 2009. ISBN 978-80-87378-11-3.

FRÜHAUFOVÁ, Iva. *Románové postavy Karla Čapka*. 2011. Diplomová práce. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity. doc. PhDr. Bohumil Fořt, Ph.D.

GENETTE, Gérard. *Fikce a vyprávění*. Brno: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2007. ISBN 978-80-85778-56-4.

GÖTZ, František. Postava Karla Čapka v „Českém románě“. *Národní osvobození*. Praha: Československá obec legionářská, 1946, 17 (154).

GLANC, Tomáš. Autobiografie a biolectura, obrazy čtení. In: TARANENKOVÁ, Ivana (ed.). *Možnosti autobiografickosti*. Bratislava/Trnava, Ústav slovenskej literatúry SAV/Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2013.

HALÍK, Miroslav. Vydavatelovy poznámky. In: ČAPEK, Karel. *Listy Olze: 1920-1938*. Praha: Československý spisovatel. 1971.

HELÁNOVÁ, Ida. *Olga Scheinpflugová jako dramatička*. 2009. Bakalářská práce. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity. doc. PhDr. Margita Havlíčková. Také dostupné z: https://is.muni.cz/th/218037/ff_b/Olga_Scheinpflugova_jako_dramaticka.txt

JANOUSEK, Pavel. Autenticita jako protipól literární tradice. In: *Autenticita a literatura: sborník referátů z literární konference 41. Bezručovy Opavy (16.-17.9.1998)*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 1999. ISBN 80-7248-031-6.

KALOUS, Jan. Jan Masaryk. In: *Jan Masaryk (úvahy o jeho smrti)*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2005. Edice Svědectví. ISBN 80-86621-10-3. Také dostupné online z: <http://www.policie.cz/soubor/jan-masaryk-uvahy-o-jeho-smrti-pdf.aspx>

KRČMA, František. Co bylo dál? In: SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Byla jsem na světě*. Praha: XYZ, 2012. ISBN 978-80-7388-744-5.

KRČMA, František. Osudy jedné knížky. In: SCHEINPFLUGOVÁ, Olga. *Český román*. 6. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1991. ISBN 80-202-0019-3.

KUBÁNEK, Vladimír. *Královské město Slaný na pozadí historie: (L.P. 750–1945)*. Brno: Tribun EU, 2012. ISBN 978-80-263-0228-5.

LENDEROVÁ, Milena. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. 1. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Česká historie. ISBN 978-80-7106-988-1.

MALÁ, Zuzana. *Autenticita a spory o ni v českém myšlení o literatuře 90. let 20. století*. 2006. Diplomová práce. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. doc. PhDr. Pavel Janoušek, CSc.

MALEVIČ, Oleg Michajlovič. Ztracené dopisy Karla Čapka. *Zpravodaj Společnosti bratří Čapků: informace pro členy Společnosti bratří Čapků*. Praha, 2000, (39).

MALEVIČ, Oleg Michajlovič. *Bratři Čapkové*. Praha: I. Železný, 1999. ISBN 80-237-3436-9.

MÍKA, Zdeněk. *Dějiny Prahy v datech*. 2. vyd., dopl. a upr. Praha: Mladá fronta, 1999, ISBN 80-204-0789-8.

OPELÍK, Jiří. Doslov. In: ČAPEK, Karel a Jiří OPELÍK. *Karel Čapek Věře Hruškové: dopisy ze zásuvky*. 2., rev. samost. vyd. Praha: Primus, 2000, ISBN 80-86207-15-3.

PAVEDA, Libor. Korespondence v rouše románu (Fikce – autenticita a interpretace). In: *Autenticita a literatura: sborník referátů z literární konference 41. Bezručovy Opavy (16.-17.9.1998)*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 1999. ISBN 80-7248-031-6.

POLÁK, Karel. O Českém románě Olgy Scheinpflugové. In: *Knihy a čtenáři: čtrnáctideník Ústřední knihovny hl. m. Prahy*. Praha: Ústřední knihovna hl. města Prahy, 1946, 6 (17/18).

SOUKUPOVÁ, Klára. Autobiografie: žánr a jeho hranice. In: *Česká literatura*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., 2015, 63 (1). ISSN 0009-0468. Také dostupné na: http://www.academia.edu/11866681/Autobiografie_žánr_a_jeho_hranice

SOUKUPOVÁ, Klára. Sondy do rozlehlých končin. In: *Česká literatura*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., 2015, 63 (4). ISSN 0009-0468. Také dostupné na: http://www.academia.edu/17036929/Sondy_do_rozlehl%C3%BDch_kon%C4%8Din_recenze_sborn%C3%ADku_Mo%C5%BEnosti_autobiografickosti_

SVEJKOVSKÁ, Hana. *Olga Scheinpflugová a její tvorba pro děti*. 2010. Diplomová práce. Liberec: Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická Technické univerzity. Mgr. Eva Koudelková, Ph. D.

ŠRÁMKOVÁ, Jarmila. *Olga Scheinpflugová očima lékařky. Zprávy společnosti bratří Čapků*. Praha, prosinec 2002 (67).

TODOROVÁ, Tereza. *Karel Čapek na Strži*. Stará Huť: Památník Karla Čapka, 2014. ISBN 978-80-260-6909-6

TRÄGER, Josef. *Národní umělkyně Olga Scheinpflugová*. Praha: Supraphon, 1971.

UHER, Martin. *Být součástí jejich světa: vzpomínky žen bratří Čapků*. 2011. Diplomová práce. Filosofická fakulta Univerzity Pardubice. prof. PhDr. Milena Lenderová, Csc.

VÁLEK, Vlastimil. *Zamyšlení nad problematikou hereckých memoárů*. In: *Sborník prací filosofické fakulty Brněnské university*. Brno: Filosofická fakulta Masarykovy univerzity, 1983. ISSN 0231-7818. Také dostupné na https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/107935/D_ScientiaeLitterarum_30-1983-1_7.pdf?sequence=1

VÍŠEK, Zdeněk. *Olga Scheinpflugová a její rodné město Slaný. Zpravodaj Společnosti bratří Čapků*. 2012 (50).

ZAJAC, Peter. *Autenticita jako rétorická figura*. In: *Autenticita a literatura: sborník referátů z literární konference 41. Bezručovy Opavy (16.-17.9.1998)*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 1999. ISBN 80-7248-031-6.

ZÁVADOVÁ, Veronika. *Dramata Olgy Scheinpflugové*. 2011. Bakalářská práce. Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity Zlín. doc. PhDr. Jiří Poláček, CSc.

Slovníky

ADAMOVIČ, Ivan. *Slovník české literární fantastiky a science fiction*. Praha: R3, 1995. ISBN 80-85364-57-3.

FORST, Vladimír. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 2008, 4. sv. S-Ž. ISBN 80-200-0345-2.

MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X.

VLAŠÍN, Štěpán. *Slovník literární teorie*. 2. rozš. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1984.

Auditivní a audiovizuální prameny

KEPKA, Ondřej. Byla jsem na světě. In *Příběhy slavných* [televizní dokument]. Praha: ČT, 2002.

Tomáš Halík na návštěvě u Karla Čapka: „Hladíval jsem Olgu Scheinpflugovou po vlasech“ In: *Na návštěvě u Karla Čapka* [rozhlasový pořad]. Připravil KEPKA, Ondřej. ČRo Dvojka, 15. 1. 2017 10:30.

Rozhovor s paní Růženu Mráčkovou – hospodyní spisovatele Karla Čapka a Olgy Scheinpflugové. Archiv Českého rozhlasu [audio záznam]. Natočil DUS, Milan. 1986.

Také dostupné online z:

<http://prehravac.rozhlas.cz/audio/3386760/embed?iframe=true&width=545&height=550>

TŘEŠTÍKOVÁ, Helena. *Obsluhovala jsem Karla Čapka*. [televizní dokument]. Praha: ČT, 2003.

Elektronické prameny

DOSTÁL, František. Hezký kulturní počín, ale cosi mu chybělo: Několik vzpomínek na kuchařku, zahradníka a řidiče Karla Čapka. In: *Literatura·Umění·Kultura: Týdeník Unie českých spisovatelů, z. s. (LUK)* [online]. Praha: vychází jako příloha Haló novin [cit. 25.4.2017]. Dostupné z: <http://www.obrys-kmen.cz/index.php/rocnik-2014/47-34-2014-10-prosince-2014/378-hezky-kulturni-pocin-ale-cosi-mu-chybelo>

ECO, Umberto, 1997, *Šest procházek literárními lesy: přednášky na Harvardově univerzitě* [online]. Olomouc: Votobia [cit. 15.5.2017]. Dostupné z: http://eldar.cz/myf/txt/eco_-_sest_prochazek_literarnimy_lesy.html

HECZKOVÁ, Libuše. Eugenika, Extase a Emanuel (Rádl). Několik poznámek k erotice a zdraví ženy ve třicátých letech 20. století. In: *Slovo a smysl: časopis pro mezioborová bohemistická studia* [online]. Praha: Ústav české literatury a literární vědy Filosofické fakulty Univerzity Karlovy. [cit. 18.4.2017]. ISSN 1214-7915. Dostupné z: <http://slovoasmysl.ff.cuni.cz/node/413>

MACHALA, Lubomír. Autenticita čili ...??? In: *Aluze: revue pro literaturu, filosofii a jiné* [online]. Olomouc: Katedra bohemistiky Filozofické fakulty Univerzity Palackého. [14.5. 2017]. ISSN 1212-5547. Dostupné z: http://aluze.cz/1999_01/machala.php

MĚDÍLEK, Boris. Editor Čapkova díla a bibliograf PhDr. Miroslav Halík: 100. výročí narození PhDr. Miroslava Halíka. In: *Bulletin Plus*. 2001, 2 [online]. Praha: Národní knihovna ČR. [cit. 1. 5. 2017]. ISSN1212-6195.
Dostupné z: http://wwwold.nkp.cz/bp/bp2001_2/2_13.htm

NOVOTNÝ, Jaromír. František Krčma dovedl nezestárnout: Mládí do sedmdesáti, potom střední věk In: *Český dialog*. 2009, 11–12. [online]. Praha: Mezinárodní český klub o.s. [cit. 1. 5. 2017].
Dostupné z: <http://www.cesky-dialog.net/clanek/4289-judr-frantisek-krcma>

Václav Palivec 1882-1964. *Obec Osov*. [online] [cit. 29. 4. 2017] Dostupné z: <http://www.osov.cz/index.php?page=palivec>

U Čapka je pro mě podstatný upřímný boj obyčejného člověka, říká čapkovský badatel Hasan Zahirović. Ohlasy dění na Boskovicku. [online]. ©2015. Tomáš Trumpeš [cit. 14.4.2017]. Dostupné z: <http://www.ohlasy.info/clanky/2015/04/rozhovor-hasan-zahirovic.html>

Karel Čapek v letech 1935–1938. *Památník Karla Čapka*. [online]. ©2012. Mgr. Tereza Todorová [cit. 26.4.2017].
Dostupné z: <http://www.capek-karel-pamatnik.cz/vismo/dokumenty2.asp?id=14313>

Olga Scheinpflugová. *Slovník české literatury*. 2006. [online]. Jan Wiendl [cit. 23.4.2017].
Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=966>

ŠIMÁČKOVÁ, Helena. Olga Scheinpflugová In: *Divadelní měsíčník*. 2012, září. [online]. Praha: Divadlo Na Vinohradech. [cit. 1. 5. 2017]. Dostupné z: <http://bulletiny.divadlonavinochradech.com/m2012-09/portret.html>

Nemoci slavných. Karel Čapek. *Ústav vědeckých informací: 2. lékařská fakulta Univerzity Karlovy (UVI)*. [online] Polaskova (Monika Froňová). Poslední změna 14. 12. 2011 [cit. 29. 4. 2017]. Dostupné z: <https://knihovna.lf2.cuni.cz/karel-capek>